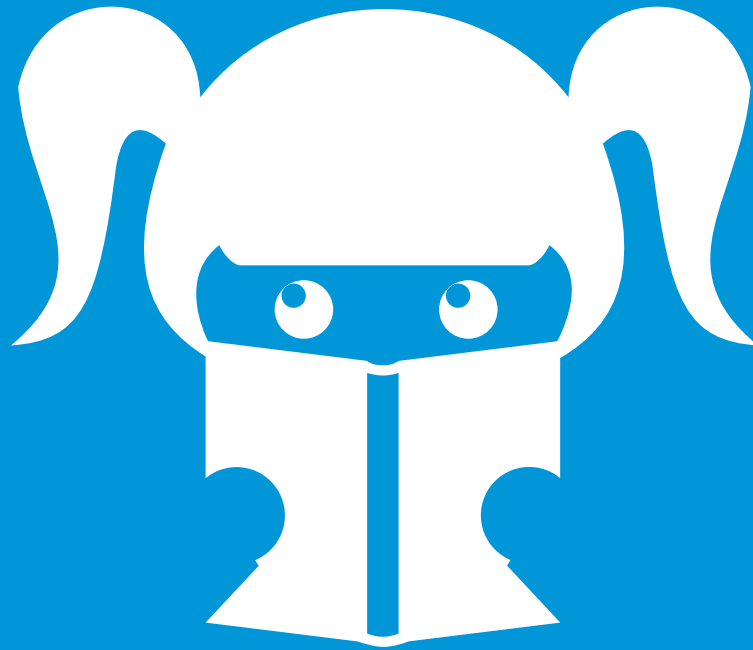

Knjižničarske novice

letnik 30; številka 3/4, 2020

NARODNA IN
UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

Kazalo

3	Sodelovanje knjižnic pri izgradnji nacionalne zbirke
8	Dnevi evropske kulturne dediščine in Teden kulturne dediščine v slovenskih splošnih knjižnicah 2017–2019
12	Življenje je padlo na glavo
16	Petek 13. za slovenske knjižnice
18	V knjižnični izziv s kvizom Izziv
20	Izzivi in priložnosti Knjižnice Koper med pandemijo
22	Intervju z dr. Samom Javornikom
26	Po koncu krize se vedno spominjamo tistih, ki so bili zraven
28	Pričakovano presenečenje
39	Medknjižnična izposoja med epidemijo
40	Intervju z dr. Suzano Čurin Radovič
44	Pogovor z Luano Malec
46	Pogovor z dr. Jernejo Ferlež
51	Intervju z Jeanne Drewes
54	Mnenje knjižničarjev o e-izobraževanju
57	Pot do knjige
58	Knjižnica eksila pripada vsem, ki vanjo vstopijo
62	Kaj nam prinese zadoščenje in srečo na delovnem mestu
64	Kolumna: Pogovor knjige s knjigo
66	Vabilo na razstavo Nuk2 zdaj.

ISSN 0353-9237

Izdala in založila: Narodna in univerzitetna knjižnica, Turjaška 1, 1000 Ljubljana; za knjižnico: Viljem Leban; odgovorna urednica: Mojca Trtnik (e-pošta: mojca.trtnik@nuk.uni-lj.si); uredniški odbor: Branka Kerec Prekoršek, Ines Grlić, Bojana Medle, David Ožura, Veronika Potočnik, Sabina Šolar, Magdalena Svetina Terčon, Damjana Vovk; lektorica: Urša Fujs; oblikoval in tehnično uredil: Matej Zorec; tisk: COLLEGIUM GRAPHICUM d. o. o., Ljubljana; ilustracija na naslovnici: Matej Zorec: Skrivnost za platnicami; naklada: 260 izvodov

Navodila za pripravo prispevkov so dostopna na spletnem portalu Knjižničarskih novic. <http://old.nuk.uni-lj.si/knjiznicarskenovice/v2/ObvestiloAvtorjem.aspx>
Ža nenamerne tiskarske napake se vam že vnaprej iskreno opravičujemo.

Naročila in odpoved tiskane in elektronske oblike Knjižničarskih novic knjiznicarske.novice@nuk.uni-lj.si oz. tel. št. 01/2001-148 Naročnina za tekoče leto: 50,00 EUR za tiskano obliko in 1 brezplačen dostop do elektronske oblike, 30,00 EUR za dostop do elektronske oblike.

»Pred vsemi velikimi spremembami je kaos.«

(D. Chopra)

Zmoremo

Tudi ko se čez noč prekinajo vse naše ustaljene poti. Tudi ko se za trenutek zazdi, da se bo svet ustavil. Tudi ko zapremo vrata svojih knjižnic.

V kaosu izrednih razmer najdemo pot do novega načina dela. Z uporabo sodobnih tehnologij komuniciramo – s samim seboj, sodelavci in uporabniki. Prebudimo ustvarjalnost. Iščemo rešitve za nove storitve. Se veselimo drobnih zmag in uspehov. Prevrednotimo delo in izluščimo tisto, kar je res pomembno.

Zmoremo. To dokazujejo tudi vaše zgodbe. Hvala, ker jih delite z nami. Hvala, ker jih berete.

Mojca Trtnik
odgovorna urednica

Sodelovanje knjižnic pri izgradnji nacionalne zbirke

Tereza Poličnik - Čermelj
Narodna in univerzitetna knjižnica
tereza.policnik-cermelj@nuk.uni-lj.si

Vzajemni katalog je omogočil NUK-u sistematično preverjanje slovenike in jugoslavike do leta 1991, ki mu je ni uspelo pridobiti z obveznim izvodom, iskanje nadomestil za izgubljene ali poškodovane izvode, hkrati pa je ponudil možnost za iskanje slovenike, ki je izšla v tujini. Zastarelo odpisano gradivo knjižnic je za NUK največkrat zadnja priložnost, da ga pridobi. Rezultati kažejo, da vse knjižnice kljub zakonski obveznosti v NUK ne pošiljajo seznamov. Postopek preverjanja le-teh je dolgotrajen in ga izvaja uigrana ekipa strokovnjakov. Vsega izbranega gradiva NUK ne uvrsti v svojo zbirko. Ker je odpisano gradivo pogosto obrabljeno, so v NUK-u veseli, kadar jim knjižnice podarijo lepo ohranjene izvode.

Računalniška tehnologija je omogočila ogromen preskok pri iskanju gradiva za knjižnične zbirke. Če smo še pred tremi desetletji sloveniko iskali po sejmih, bibliografijah in časopisih in listali založniške ter druge kataloge, se je zdaj iskanje večinoma preselilo na splet.

Včasih je odločilno vlogo pri iskanju gradiva za NUK igral spomin preverjalca fonda. Ta je bil poklican v marsikatero knjižnico, da je lahko izbral gradivo. Iskanje na pamet je bilo težavno. Iskanje nadomestil za večje količine izgubljenega gradiva je bilo dolgotrajno brez večjega uspeha.

Z uvedbo sistema COBISS konec osemdesetih let se je preglednost gradiva, ki je v posameznih knjižnicah, povečala, priprava različnih seznamov pa poenostavila. Vedno več knjižnic je gradilo bazo COBIB, prevzemalo in kreiralo zapise ter dodajalo svojo podatke o zalogi. Na podlagi teh podatkov smo po telefonu poklicali marsikatero knjižnico in vprašali, ali lahko kakšen izvod odstopijo NUK-u, da ga ohranimo za prihodnje rodove. NUK je na pragu novega tisočletja v

skladu z Zakonom o knjižničarstvu (2001) pripravil priročnik (Češnovar idr., 2001) ter Navodila za izločanje in odpis gradiva (2003; 2012). Na podlagi seznamov odpisanega gradiva knjižnic je začel sistematično iskati sloveniko in jugoslaviko do leta 1991.

Odpisano gradivo knjižnic je za NUK največkrat zadnja priložnost, da pridobi gradivo, ki ga ni več na knjižnem trgu, in hkrati priložnost za iskanje slovenike, ki je izšla doma ali v tujini.

Iluzorno je pričakovati, da bodo knjižnice preverjale, ali ima NUK določen izvod ali ne, a se zgodi, da dobimo kakšen namig, če posameznega izvoda v bazi COBIB ne najdejo. Vedeti je treba, da je kar nekaj kataložnih listkov izpadlo iz konverzij, zato moramo za gradivo, ki je izšlo pred letom 1988, še vedno preveriti stanje v listovnem katalogu, preden ga naročimo.

Za preverjanje gradiva je vedno skrbel Oddelek za pridobivanje gradiva. Seznami odpisanega gradiva so zahtevali kadrovske okrepitve zaradi povečanega obsega dela. K

temu je prispevala še selitev iz Plečnikove stavbe na drugo lokacijo, zato smo morali del nalog razdeliti med sodelavce, ki so ostali na prvotni lokaciji. Pripravili smo navodila za preverjanje seznamov, sestavili ekipo, katere člani so se iz različnih vzrokov pogosto menjavali, kar je zahtevalo dodatna uvajanja v celoten proces pridobivanja gradiva.

Odzivnost knjižnic na pošiljanje seznamov gradiva, ki je odpisano, je za NUK še obvladljiva glede preverjanja, a v Oddelku za pridobivanje gradiva manjka katalogizator za obdelavo gradiva.

Katero gradivo NUK išče za svojo zbirko

NUK na podlagi seznamov odpisanega gradiva in darov dopolnjuje zbirko z izvodi:

- gradiva, izdanega v Sloveniji, ki ga še ni prejel z obveznim izvodom;
- »slovenike«, izdane v tujini;
- »jugoslavike« do leta 1991, ki je ni prejel z obveznim izvodom iz nacionalnih knjižnic takratnih republik in pokrajin ali so izvodi izgubljeni oziroma poškodovani;

- gradiva, ki je z zakonom razglašeno za kulturni spomenik, a ga NUK še nima v svoji zbirki;
- nadomestil za izgubljene, založene in poškodovane izvode (Petek idr., 2019, str. 275).

NUK največ gradiva pridobi z obveznim izvodom, vendar mu vsega kljub zakonski podlagi (Zakon o obveznem izvodu publikacij, 2006, 2009) ne uspe pridobiti. Eden izmed vzrokov je v tem, da nima vsa slovenska knjižna produkcija zapisov CIP, ker ta ni obvezen, zato ji je težko slediti. Pogosto so to izvodi samozaložnikov ali zborniki srečanj, nikakor pa niso izključeni tudi vsi drugi monografski viri brez zapisov CIP.

Zavezanci, ki bi morali poslati obvezne izvode, lahko ukinejo dejavnost, spremenijo naslov ali se preimenujejo, zato so za naše reklamacije težko dosegljivi. Niso izjema niti »pozabljivost« ali zatajitev dela naslovov znanih zavezancev. A tisti manj znani se pogosto skrijejo v senco nepoznavanja zakona o obveznem izvodu.

Glede pridobivanja gradiva za NUK z zapisi CIP, ki ga nismo prejeli kot obvezni izvod, so bile vse možnosti pridobivanja gradiva že preizkušene, od neuspešnih reklamacij do naročil za nakup gradiva, ki je že razprodano. Na knjižnem trgu so največkrat dostopne zadnje, najnovejše izdaje, mi pa iščemo točno določene. Še posebej je problematično pridobivanje starih učbenikov, saj jih tudi antikvariati ne prodajajo, če niso več aktualni.

Poseben izziv predstavlja pridobivanje neknižnega gradiva, kot so kompleti in priloge na drugih medijih, saj so obvezne izvode NUK-u do leta 2006 dostavljali

tiskarji, in ne založniki (Zakon o obveznem pošiljanju tiskov, 1972). Tako imamo v naši zbirki tiskani del kompleta za učenje tujih jezikov, nimamo pa kaset. Preberemo lahko, kaj vidimo na diapozitivih, le diapozitivov nimamo; ne tistih z versko vsebino, ki so jih uporabljali pri verouku, in ne tistih, ki so jih uporabljali v šolah. Tudi učni pripomočki za učitelje v obliki prosojnic ali flanelogramov so le redko našli pot do zbirke NUK-a. Zastarele aparature in pripomočki so hitro končali na odpadu tako v knjižnicah kot v šolah, še preden se je zagotovilo njihovo trajno hranjenje.

Po stanju lokalne baze COBIB iz aprila 2020 iščemo več kot 9600 naslovov izgubljenih, založenih, poškodovanih ali fotokopiranih izvodov. Vzrok za slednje je dejstvo, da smo do leta 2008 na dom izposojali tudi obvezne izvode in kar nekaj takih ni nikoli našlo poti nazaj. Pri pridobivanju nadomestil za izgubljene in poškodovane izvode na knjižnem trgu smo pogosto neuspešni. Iščemo tudi nadomestila že nadomeščenih izvodov, saj smo jih iz knjižnic že pridobili v slabem stanju.

Kako knjižnice izpolnjujejo zakonske obveznosti glede odpisa

V pridobivanje knjižničnega gradiva za zbirko NUK-a so po zakonu poleg zavezancev za obvezni izvod (Zakon o obveznem izvodu publikacij, 2006) vključene tudi vse knjižnice, ki morajo odpisano gradivo ponuditi v skladu z Navodili za izločanje in odpis knjižničnega gradiva (2003; 2012) nacionalni knjižnici. S seznamov odpisanega gradiva je razvidno, da vse knjižnice ne »čistijo« redno svojih zbirk ali je gradivo preveč poškodovano, da bi ga lahko ponudili NUK-u.

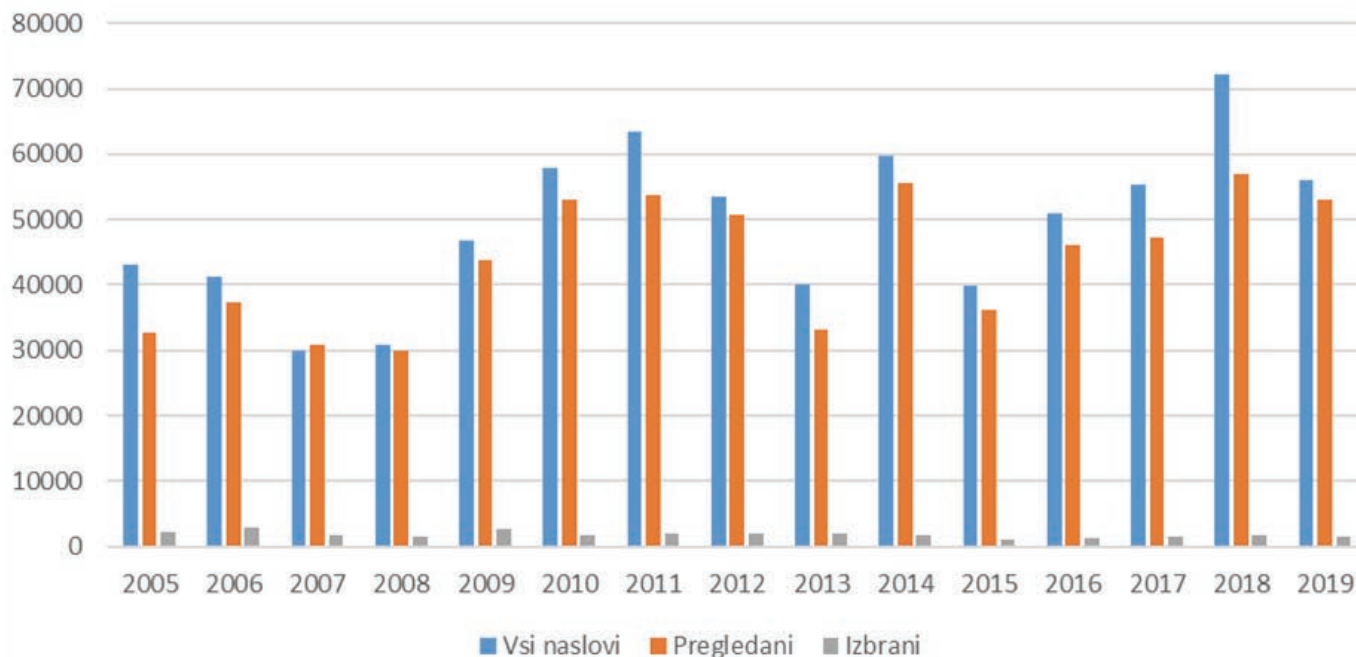
Od leta 2005 do 2019 je fizično ohranjeno zastarelo gradivo odpisovala slaba polovica splošnih knjižnic, 14 odstotkov visokošolskih knjižnic, 11 odstotkov šolskih knjižnic in samo devet odstotkov specialnih knjižnic (preglednica 1). Prva raziskava na tem področju je bila narejena za obdobje 2005–2010, druga za obdobje 2011–2016 (Poličnik - Čermelj, 2011; 2017) in tretja za namen tega članka.

Četudi so splošne knjižnice od vseh vrst knjižnic najbolj vestne pri pošiljanju seznamov z odpisanim zastarelim gradivom, se je odpis pri njih v zadnjih treh letih zmanjšal. Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (2017) knjižnicam narekujejo, da morata biti stopnja prirasta in odpisa usklajeni. Skoraj vse območne knjižnice nam bolj ali manj redno pošiljajo sezname. Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah (2003) tudi njim določa podobne naloge, kot jih ima NUK glede koordiniranja odpisa, le da skrbijo samo za svoje območje. Kljub navodilom nekatere mestne in krajevne knjižnice niso v NUK poslale še nobenega seznama. Obstaja možnost, da sezname z odpisanim zastarelim gradivom navodilom navkljub najprej ponudijo svoji območni knjižnici ali ga dejansko ne odpisujejo. V pozitivnem smislu izstopata obe zamejski knjižnici iz Trsta in Celovca, ki nam redno pošiljata sezname, čeprav ju zakon ne obvezuje.

Tudi visokošolske knjižnice naj bi v svojih smernicah (Strokovni standardi in priporočila, 2012) skrbale za reden odpis gradiva, kar so do sedaj izvajale le redke knjižnice. Zaradi stiske s prostorom v nekaterih knjižnicah je tako stanje nerazumljivo. Obstaja sicer možnost, da je po intenzivni izposoji študijskega gradiva malo zastarelega še uporabnega za NUK.

■ **Preglednica 1:** Odpis zastarelega gradiva po tipih knjižnic v odstotkih

Vrste knjižnic	Št. vseh knjižnic	2005–2010	2011–2016	2017–2019	Letno povprečje
Splošne	61–58	49 %	50 %	37 %	49 %
Šolske	612–648	2 %	6 %	10 %	11 %
Visokošolske	62–88	10 %	14 %	20 %	14 %
Specialne	135–94	5 %	10 %	13 %	9 %

■ Slika 1: Seznami odpisanega gradiva, poslani v NUK (2005–2019)

Specialne knjižnice so po vsebini in poslanstvu zelo raznolike in tudi v zadnjih smernicah, ki jih je pripravila skupina strokovnjakov, na področje odpisa gradiva niso posegale (Strokovni standardi za specialne knjižnice, 2018). Glede na ostale vrste knjižnic po naših podatkih odpisujejo najmanj zastarelega gradiva.

Šolske knjižnice nimajo predpisanih posebnih usmeritev za odpisano gradivo. Od knjižnic, ki so se po noveli zakona morale vključiti v COBISS (Zakon o spremembah, 2015), pričakujemo povečan odpis zastarelega gradiva takoj, ko bodo uredile zalogo aktualne zbirke v sistemu. A verjetno je veliko zastarelega gradiva v zelo slabem stanju in ga NUK-u sploh ne bodo ponudile. Seznami, pripravljeni v programu WinKnj, so za preverjanje težavni, ker je veliko naslovov nepopolnih, z napačnimi podatki ali brez leta izida. Posamezne knjižnice nekaj let redno pošiljajo seznime, potem pa jih prenehajo. Zato je možnih več vzrokov: od nakopičenega zastarelega gradiva,

ki ga v preteklosti nihče ni odpisal, akcijskega načrta o izvedbi odpisa in priprave pravilnika o odpisu do pomanjkanja prostora ali popisa zaloge v sistem COBISS. Morda je oseba, ki je bila odgovorna za odpis, zamenjala delovno mesto ali se upokojila in se je zato proces odpisovanja prekinil na račun drugih dejavnosti. Nekatere knjižnice po večletnem premoru začnejo ponovno pošiljati seznime NUK-u, druge nikoli.

Po spremnih dopisih na seznamih je marsikdaj čutil željo in zavzetost knjižnic, da nam pomagajo pri izgradnji zbirke; ni izjema niti prijazen, motivacijski pristop, ki presega zgolj izpolnjevanje zakonske obveznosti. Večina dopisov je korektnih, a se najdejo tudi izjeme, ki so nenaklonjene »dodatnemu delu« za NUK. Še vedno je nekaj seznamov poslanih po pošti, kar otežuje preverjanje na dveh lokacijah in v različnih oddelkih ter skladiščih, zato vedno prosimo za elektronsko obliko seznama. Še vedno je kakšen avtomatski seznam poslan v obliki in na način, ki ga program ne more

preveriti. A večinoma je odzivnost knjižnic, ki že pošiljajo seznime, dobra.

Ponudba odpisanega gradiva za NUK v številkah

V NUK-u smo v preteklih petnajstih letih prejeli na seznamih odpisanega gradiva 741.019 naslovov, povprečno 49.401 naslov letno. Pregledali smo 660.720 naslovov, kar je na letni ravni v povprečju 44.048 naslovov. Razlika v številu poslanih in pregledanih naslovov nastane zaradi dvojnic in tujega gradiva (razen jugoslavike do leta 1991), ki ga ne zbiramo. Od vseh ponujenih naslovov smo izbrali 27.709 naslovov, povprečno 1.847 izvodov letno (štirje odstotki).

V obdobju 2005 do 2019 (slika 1) je razvidno izrazito nihanje v številu poslanih naslovov odpisanega gradiva NUK-u. Za tako stanje je možnih več vzrokov. Prvi je gotovo ozaveščanje knjižnic o pomenu odpisa, saj smo v NUK-u takoj organizirali delavnice na to temo, izločanje in odpis

COBISS.SI-ID	Inventarna številka (f)	Signatura - postavitev (d)	Opombe (r)
15176 047694	1T\u929\ATRENCH S.\5Pokopljite me		
1454849 010002	1T\u929\AMUSSOLINI B.\5Fermi L.		
3399481 033981	1T\u82-312.4\ALE CARRE J.\5Mala bobnarka x1		
3399481 033982	1T\u82-312.4\ALE CARRE J.\5Mala x2		
4021507 053727	1T\u929\AVOVK A.\5Ceglar L.\x3		
4021507 056743	1T\u929 Vovk A.\aCEGLAR L.\5Nadškof Vovk x4		
4021507 058113	1T\u929 Vovk A.\aCEGLAR L.\5Nadškof Vovk x2		
5119488 022698	1T\u929\ULLMANN L.\5Spreminjanja		
5728480 110048	1T\uAN leposlovje\AGIBSON R.\5Run to you		
12312374 100634	1T\urisanke(s)\aCARS izgubljeno		
14756864 038558	1T\u929\VAUHNHNIK M.\5Spomini x1		
14756864 038559	1T\u929\VAUHNHNIK M.\5Spomini x2		
14862080 032826	1T\u929 Vuk S.\aVUK S.\5Ljubzenska		
16205714 107725	1T\uAN leposlovje\AKELK L.\5I heart New		
16437760 038914	1T\u929\AWOLF H.\5Dorschel A.		
17353778 107409	1T\uAN leposlovje\AKELK L.\5I heart Paris		
27363329 039122	1T\uskadišče\AKURDAKOV S.\50prosti		
28031232 041616	1T\u929\AWATSON T.\5Oče		
35410433 048520	1T\u929\ATREBEN M.\5Maria		
36231425 050686	1T\u929\AWOLF H.\5Wolf - S.M.		
64488704 053733	1T\u929\ASCOTT P.\5Courtney J.		
67463425 099699	1T\u929\AROBIN M.\5Peyrous B. H		
115900672 064231	1T\u929\AVOVK A.\5Pust A.		
217479680 073822	1T\u929\ATRAMPUŽ B.\5Verginella M.		
229168896 078925	1T\u929\ATOMC M.\5Vulikić V.		
266519552 106455	1T\u929\ATRUHLAR K.\5Pesnik		
277619712 112477	1T\u929\ATOMAŽIČ I.\5Kontler-Salamon		
289807616 121094	1T\uC\AVRVEŽ na cesti poškodovano		
Število vseh enot: 28			
Število naslovov: 24			

■ Slika 2: Primer seznama odpisanega gradiva (Z-SEZ-12), ki ga knjižnice pošljejo NUK-u

pa smo vključili tudi v letne izobraževalne programe za začetnike v stroki. To je vplivalo na povečan dotok seznamov odpisanega gradiva. Drugi razlog za porast naslovov je posledica selitev knjižnic, priprava na izvedbo inventure ali vključevanje v sistem COBISS. V zadnjih letih je opazna povečana ponudba odpisanega gradiva iz šolskih knjižnic, kar je zagotovo posledica aktivnosti v zvezi z vključitvijo knjižnic v sistem COBISS.

Leta 2005 je bilo z odpisanim gradivom knjižnic pridobljenih kar 10 odstotkov prirasta v NUK-u (Poličnik - Čermelj, Žagar, 2006). V zadnjih letih se je izbor s seznamov odpisanega gradiva zmanjšal za tretjino, saj smo pridobili in nadomestili že precejšnji del gradiva. Prav tako se je zmanjšalo število izbranega gradiva zaradi boljših bibliografskih podatkov. To se je zgodilo zaradi avtomatskih seznamov, ki jih lahko knjižnice za NUK od leta 2014

pripravijo iz izpisov COBISS (COBISS3/Zaloga, Dodatek B.3.12, nov. 2018). Na seznamih so: COBISS.SI ID, inventarna številka, signatura in opomba (slika 2). Ti seznamu nedvoumno identificirajo gradivo in nam znatno skrajšajo čas preverjanja.

Če je bilo še leta 2016 na avtomatskih seznamih za preverjanje 46 odstotkov naslovov gradiva, se je odstotek precej znižal, saj smo jih lansko leto preverili samo 14 odstotkov naslovov. IZUM je na našo željo dodal možnost, da lahko preskočimo preverjanje kakovosti zapisov, ker preverjevalci seznamov večinoma nimajo licence za katalogizacijo, da bi jih popravljali. V lanskem letu je bilo od skupno 56.007 naslovov kar 73 odstotkov naslovov poslanih z avtomatskimi seznamu. Glede na to, da lahko dnevno natančno pregledamo 250 naslovov (Poličnik - Čermelj, 2017), je to zagotovo velik prihranek časa.

Večina knjižnic na seznamih ponuja monografske, redkeje kontinuirane vire. Vzroke lahko iščemo med dvema skrajnostnima. Pri prvi velja prepričanje, da NUK zagotovo že ima vse številke. V drugo skrajnost pa se je skrilo marsikatero glasilo ali kak drug kontinuiran vir v smislu, saj NUK tega ne hrani. Tudi neknjižnega gradiva z izjemo videokaset je v ponudbah knjižnic malo.

Selekcija poslanega odpisanega gradiva za NUK

Vsega izbranega gradiva s seznamov odpisanega gradiva ne uvrstimo v svojo zbirko, ker je med njimi veliko dvojnic, tematskih števil (ponujenih kot monografski viri), sive literature (raziskovalnih nalog, gradiva s tečajev) in netočnih bibliografskih podatkov na seznamih.

Dvojnice se zbirajo, ker večina splošnih in šolskih knjižnic odpisuje enako gradivo v približno istem času. Vse knjižnice nam gradiva ne pošljejo takoj, ampak z zamikom, kar je vzrok za več enakih izvodov.

Zaradi količine gradiva obdelava ni ažurna in zahteva skrajno pazljivost. Knjižnice včasih dodajo za NUK kakšen izvod neizbranega gradiva, kar dodatno otežuje obdelavo gradiva, zlasti tisto, ki še ni popisano v sistem COBISS, saj ne vemo, če je bilo že preverjeno v javnih katalogih. To smo opazili tudi pri kontinuiranih virih. Da bi se izognili takim primerom, zadnja leta knjižnice prosimo, da priložijo izbranemu gradivu tudi naš seznam z izbranim gradivom.

Ekipe NUK-a za izvajanje aktivnosti glede seznamov odpisanega gradiva

Koordinacija aktivnosti s seznamu odpisanega gradiva knjižnic od izbora do postavitve zahteva ažurno sodelovanje uigrane ekipe strokovnjakov, ki se je z leti spreminjala in vključuje sodelavce iz različnih oddelkov. Iz Oddelka za pridobivanje gradiva seznane v bazi COBIB preverjamo trije, pridno nam pomaga tudi kolega iz Velike čitalnice.

Gradivo do leta 1988, ki nima zapisa v bazi COBIB, preverjajo kolegi iz Oddelka za informacije in izposojajo gradiva, ki tudi odločajo, kaj od izposojenega gradiva bomo nadomestili. Arhivske izvode in založeno gradivo preverjajo skladiščniki na obeh lokacijah tako na Turjaški kot na Leskoškovi. Seznane odpisanih kontinuiranih virov koordinira vodja zbirk. Ločeno se izvajata preverjanje gradiva posebnih zbirk, ki še ni v sistemu COBISS, ter obdelava kontinuiranih virov, kartografskega, slikovnega, glasbenega gradiva in drobnih tiskov.

Evidenco poslanega odpisanega gradiva iz knjižnic vodimo in za obdelavo monografskih virov skrbimo v Oddelku za pridobivanje gradiva. Zaradi zaostankov pri obdelavi bomo morali del gradiva predati Nacionalnemu centru za obdelavo.

Knjigovezi skrbijo za odstranitev nalepk z gradiva in morebitne popravke. Restavradorji za popravke gradiva, izdanega pred letom 1960. Vedno dragocena in dobrodošla pri izvedbi postopka odpisanega gradiva drugih knjižnic je pomoč študentov, prostovoljcev in javnih delavcev.

Darovi knjižnic

Nekatere knjižnice nam bolj ali manj redno pošiljajo seznane darov, ki smo jih še posebej veseli, saj je največkrat darovano gradivo bolje ohranjeno od odpisanega. Ker nima lastniških žigov in sledov signaturnih nalepk, ga lahko uvrstimo v zbirko brez nadaljnjih posegov v gradivo, kar podaljšuje njegovo obstojnost. Nekateri znanstveniki, raziskovalci in književniki nam podarijo svoja dela in

tudi gradivo iz zasebnih knjižnic. Zaradi pomanjkanja prostora, selitev ali ukinitve knjižnice nam gradivo ponujajo tudi posamezne organizacije.

Ne smemo pozabiti, da NUK izvaja poleg nacionalne tudi univerzitetno funkcijo, zato naj zaključim z besedami prof. dr. Onje Tekavčič Grad s psihiatrične klinike v Ljubljani: »Pred upokojitvijo želim podariti gradivo iz naše knjižnice NUK-u, da bo še vedno dostopno študentom. Knjižnico bodo po mojem odhodu ukiniteli.«

Iskrena hvala vsem, ki skrbite za našo nacionalno zbirko in jo bogatite. ●

Viri:

- COBISS3/Zaloga. Dodatek B.3.12 Z-SEZ-12: Seznam odpisanega gradiva (ponudba), IZUM, nov. 2018. (2020). Pridobljeno 20. 4. 2020 s spletne strani: https://home.izum.si/izum/e-prirocniki/4_COBISS3_Zaloga/B.3.pdf
- Češnovar, N., Poličnik - Čermelj, T., Lah - Skerget, P., Žagar V., Malis, V., Aškerc, G. ... (2001). Priročnik za izločanje in odpis knjižničnega gradiva. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Navodilo za izločanje in odpis knjižničnega gradiva. (2003; 2012). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica. Pridobljeno 20. 4. 2020 s spletne strani: <https://www.nuk.uni-lj.si/sites/default/files/doc00771320130131141048.pdf>
- Petek, M., Poličnik - Čermelj, T., Šaupel, A. in Švab, K. (2019). Organizacija knjižničnih zbirk. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. (Bibliothecaria; 17).
- Poličnik - Čermelj, T. (2011). Odpisano knjižnično gradivo slovenskih knjižnic v obdobju 2005–2010 skozi prizmo nacionalne knjižnice. Knjižnica, 55(2–3), 147–165.
- Poličnik - Čermelj, T. (2017). Sezname odpisanega gradiva za Narodno in univerzitetno knjižnico v obdobju 2011–2016: odzivnost knjižnic na dopolnjevanje nacionalne zbirke z odpisanim gradivom. Knjižnica, 61(2), 207–234.
- Poličnik - Čermelj, T., Žagar V. (2007). Otpis građe u bibliotekama Slovenije kao način popunjavanja fonda Nacionalne i univerzitetske biblioteke u Ljubljani. ICSL - Godišnjak međunarodnog susreta bibliotekara slavista u Sarajevu ... 3 (3), 53–61.
- Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah (2003). Uradni list RS, št. 88/03. Pridobljeno 20. 4. 2020 s spletne strani: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV5244>
- Standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028). (2017). Ljubljana: Nacionalni svet za knjižnično dejavnost. Pridobljeno 20. 4. 2020 s spletne strani: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/DEDISCINA/NSKD/Drugi-dokumenti-in-gradiva/f296b564a7/NSKD_PriporocilaSplKnjiz2018-2028.pdf
- Strokovni standardi in priporočila za organizacijo, delovanje in evalvacijo visokošolskih knjižnic (za obdobje 2012–2020). (2012). Ljubljana: Nacionalni svet za knjižnično dejavnost. Dostopno 20. 4. 2020 na: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/Zakonodaja-ki-ni-na-PISRS/Kulturna-dediscina/227e7d803a/Strokovni-standardi-in-priporocila-za-organizacijo-delovanje-in-evalvacijo-visokosolskih-knjiznic.pdf>
- Strokovni standardi za specialne knjižnice (2018). Ljubljana: Nacionalni svet za knjižnično dejavnost. Dostopno 20. 4. 2020 na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/DEDISCINA/NSKD/Drugi-dokumenti-in-gradiva/51a1ae3669/NSKD_StandSpecKnjiz2018-2028.pdf
- Zakon o knjižničarstvu. (2001). Uradni list RS št. 87/01, 96/02 – ZUJIK in 92/15 – ZKnj-1-NPB2. Pridobljeno 20. 4. 2020 s spletne strani: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200187&stevilka=4446>
- Zakon o obveznem izvodu publikacij. (2006; 2009). Uradni list RS, št. 69/2006, 86/2009. Pridobljeno 20. 4. 2020 s spletne strani: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3606> in <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlid=20093807>
- Zakon o obveznem pošiljanju tiskov. (1972). Uradni list RS, št. 55.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu (ZKnj-1A) (2015). Uradni list RS, št. 92/15. Pridobljeno 20. 4. 2020 s spletne strani: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7216>

Namen: Namen prispevka je predstaviti sodelovanje slovenskih splošnih knjižnic ob Dnevi evropske kulturne dediščine in Teden kulturne dediščine v letih 2017–2019. Rezultati raziskave s poudarkom na Evropskem letu kulturne dediščine so podani z namenom aktivnejšega vključevanja in sodelovanja knjižnic na nekaterih območjih.

Metodologija/pristop: Raziskava je obsegala pregled literature za teoretska izhodišča ter programov prireditev in dejavnosti Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije v letih 2017–2019, podkrepljeno z e-korespondenco kontaktnih oseb, odgovornih za koordinacijo prireditev. Izluščili smo relevantne podatke, jih zbrali, uredili in kvantitativno obdelali. Tabelarični in grafični prikazi nam podajajo analizo številskih podatkov.

Analiza rezultatov: Pridobljeni podatki kažejo, da je udeležba splošnih knjižnic po knjižničnih območjih različno zastopana. Število prireditev ni nujno premo sorazmerno z udeležbo. Pričakovali smo, da bo sodelovanje v tako obsežnem projektu, kot so Dnevi evropske kulturne dediščine, najplodnejše leta 2018. Le-to je bilo na osnovi evropske strategije kulturne dediščine za 21. stoletje razglašeno za leto kulturne dediščine. Rezultati raziskave kažejo drugače. Sodelovanje knjižnic z vrtci in šolami je zadovoljivo, a kazalo bi okrepiti skupne projekte z muzeji in arhivi.

Omejitve raziskave: Raziskava predstavlja pregled stanja v zadnjih treh letih in ne podaja podatkov o številu obiskovalcev. Kljub trudu in natančnosti ne moremo zagotoviti popolnih informacij o prireditvah in njihovem razvoju.

Izvirnost/uporabnost raziskave: Raziskava je prvi tovrstni poskus analitičnega pregleda angažiranosti slovenskih splošnih knjižnic po knjižničnih območjih in na nacionalni ravni. Izsledki so pomembni za spodbujanje in iskanje priložnosti za splošne knjižnice v smislu pridobivanja novih uporabnikov, vpetosti v lokalno okolje, krepitev kulturnega prostora ter ohranjanja kulturne lokalne identitete.

Ključne besede: splošne knjižnice, Dnevi evropske kulturne dediščine, Teden kulturne dediščine, Evropsko leto kulturne dediščine, Slovenija

Dnevi evropske kulturne dediščine in Teden kulturne dediščine v slovenskih splošnih knjižnicah 2017–2019

Milena Runko
Mestna knjižnica Izola
milena.runko@gmail.com

V Sloveniji že od leta 1991 zadnje dni v septembru in prve dni v oktobru obeležujemo Dneve evropske kulturne dediščine (v nadaljevanju DEKD) in Teden kulturne dediščine (v nadaljevanju TKD).

UVOD

DEKD je vseevropski projekt, ki poteka pod okriljem Sveta Evrope in Evropske unije in je kot tak v evropskem merilu v kulturi tudi najprepoznavnejši. Povezuje 50 držav podpisnic Evropske kulturne konvencije in na ogled privabi več kot 30 milijonov obiskovalcev po Evropi. V evropskem merilu smo med najaktivnejši državami, saj nas indeks 19,4 (število dogodkov na 100.000 prebivalcev) uvršča v v sam vrh (N. Gorenc, osebna komunikacija, 24. 4. 2018). TKD je tematsko in terminsko usklajen z DEKD, le da je namenjen specifičnemu ciljnemu občinstvu: predšolskim otrokom, osnovnošolcem in dijakom. TKD je nacionalni medresorski projekt z Zavodom za varstvo kulturne dediščine Slovenije (v nadaljevanju ZVKDS) kot nosilcem projekta. Program aktivnosti, ki je tematsko zasnovan, je dostopen na spletni strani ZVKDS: <http://www.zvkds.si/dekd> in v brošurah »Program prireditev in dejavnosti ...« DEKD in TKD za posamezno leto. K sodelovanju poleg šol in vrtcev spodbujajo tudi krajinske parke, društva, muzeje, galerije, arhive, knjižnice in posameznike, z

namenom da pripravijo posebne programe za ciljne skupine. S skupnimi projekti želijo združiti stroko in zainteresirano javnost v prepoznavanju, odkrivanju in širjenju pozitivnega odnosa do dediščine in varovanju le-te.

Evropski parlament je leto 2018 razglasil za leto kulturne dediščine. Nacionalni koordinator Evropskega leta kulturne dediščine (v nadaljevanju ELKD) je bilo Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije. Z izbiro teme »Naša dediščina: kjer preteklost sreča prihodnost« se je ZVKDS pridružil skupni evropski temi in ELKD 2018.

Koordinatorica na ZVKDS N. Gorenc (osebna komunikacija, 24. 4. 2018) pravi, da so splošne knjižnice že dolgo prepoznane kot izjemno pomembni partnerji pri spodbujanju pozitivnega odnosa do kulturne dediščine. Ob idejah za raziskovanje in interpretacijo dediščine navaja spletni portal Kamra in Digitalno knjižnico Slovenije (dLib.si) kot zelo bogata in zanimiva vira. Domoznanska dejavnost postaja vedno bolj prepoznavna aktivnost splošnih knjižnic. »K napredku in prepoznavnosti

domoznanske dejavnosti so veliko pripomogli digitalizacija in spletni portali, ki omogočajo promocijo domoznanskih vsebin. Zato je potrebno nove načine dostopa izkoristiti ter si prizadevati, da bodo aktivno vključene vse splošne knjižnice.« (Bon idr., 2018, str. 112)

Vendar knjižnice poleg digitalne oblike virov, v katerih se kaže kulturna dediščina, ponujajo še veliko več. O izjemnem pomenu pisne kulturne dediščine za slovensko nacionalno identiteto in kulturo ter problematiki varstva le-te piše Kodrič - Dačić (2012, 2018). Avtorica pristojne institucije poziva k zakonski ureditvi tega področja. Brez ustreznih ukrepov so slovenske knjižnice prepuščene stihijskemu delovanju na področju varstva pisne kulturne dediščine. Obenem spodbuja strokovno sodelovanje z arhivi in muzeji ter tudi sodelovanje med knjižnicami samimi.

V novi perspektivi, ki je že davno presegla zgolj izposojajo gradiva in splošne knjižnice spodbuja k delovanju »navzven«, svoje poslanstvo vidijo tudi v skrbi za ohranjanje nesnovne kulturne dediščine. Splošne knjižnice so središča številnih dejavnosti. S prireditvami, razstavami, delavnicami, srečanji ... poleg rednih dejavnosti svojim uporabnikom in širše na ta način nudijo prenos različnih znanj in spretnosti. Obenem se vzpostavlja interakcija s skupnostjo in sodelujočimi institucijami, krepi se medgeneracijsko sodelovanje in ohranja naša kulturna dediščina. Ohranjanje kulturnega izročila, ki se prenaša iz roda v rod, je še posebej pomembno.

METODOLOGIJA/PRISTOP

Podatke za analizo o sodelovanju splošnih knjižnic smo črpali iz brošur »Program prireditvev in dejavnosti ...« DEKD in TKD za leta 2017–2019. Razpisane teme so bile naslednje: »Voda od mita do arhitekture« za leto 2017 (Gorenc, 2017), »Naša dediščina: kjer preteklost sreča prihodnost« za leto 2018, hkrati tudi slogan ELKD (Gorenc, 2018), »Dediščina, umetnost, razvedrilo« za leto 2019 (Gorenc, 2019).

Program je v literaturi objavljen po dvanajstih statističnih regijah in dodatno za Italijo. Za potrebe raziskave smo izluščili relevantne podatke, jih zbrali in uredili po desetih območnih mrežah. Območij osrednjih območnih knjižnic (OOK) oziroma knjižničnih območij (Bon, 2011, str. 172–173) je deset: 1. Celjsko, 2. Dolenjsko, 3. Gorenjsko, 4. Goriško, 5. Koroško, 6. Obalno-kraško, 7. Osrednjeslovensko, 8. Pomursko, 9. Spodnjepodravsko, 10. Štajersko. Vsako območje ima svoje geografsko določene meje in skupaj tvorijo Mrežo splošnih knjižnic v Sloveniji. Šteje 58 splošnih knjižnic, od tega 48 osrednjih in 10 osrednjih območnih knjižnic. Sodelovanje katere od enot splošnih knjižnic je štetu k matični knjižnici. Uporabili smo tako imenovano kvantifikacijo kvalitativnih podatkov. Za boljše ponazoritev so absolutne in relativne vrednosti podane tabelarično in grafično.

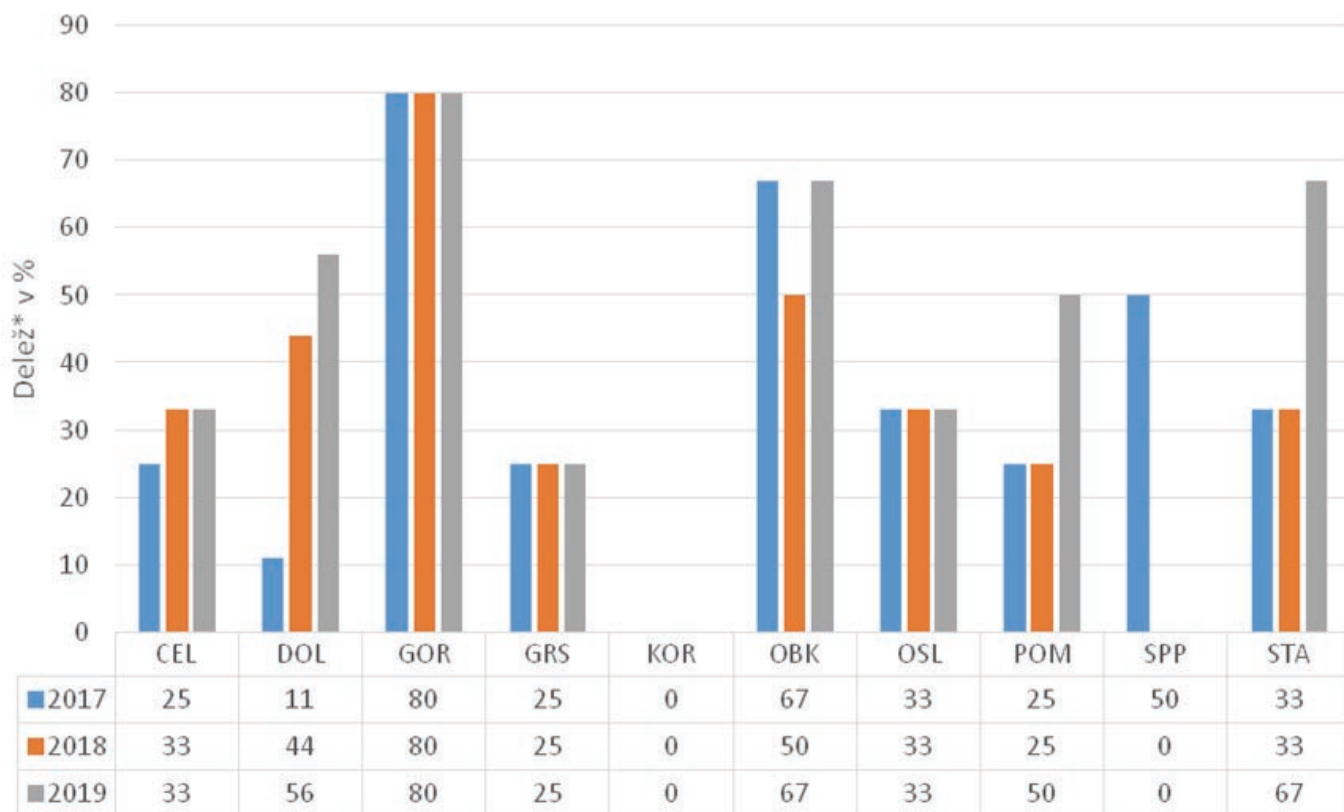
REZULTATI

Kaj nam povedo zbrani podatki? Preglednica 1 prikazuje zbrane absolutne vrednosti sodelujočih knjižnic po območjih v zadnjih treh letih. V drugem stolpcu navajamo število splošnih knjižnic v območni mreži OOK, torej potencialno število sodelujočih knjižnic. Vidimo, da se število sodelujočih po letih bistveno ne razlikuje. Izjema je Dolenjsko območje, kjer je leta 2017 sodelovala le ena knjižnica od devetih, leto kasneje že štiri in lansko leto skupno pet knjižnic, kar je tudi največ v absolutnem merilu. Gorenjsko, Goriško in Osrednjeslovensko območje beleži konstantno isto število sodelujočih, pri čemer ni nujno, da so to vedno iste knjižnice. Koroško območje je edino brez udeležbe (od štirih možnih) v letih 2017–2019, takoj za njim pa je Spodnjepodravsko z eno sodelujočo knjižnico v letu 2017.

■ **Preglednica 1:** Številčni pregled udeležbe splošnih knjižnic v letih 2017–2019 po območjih

Knjižnično območje	Število potencialnih knjižnic	Število sodelujočih knjižnic v letih		
		2017	2018	2019
Celjsko	12	3	4	4
Dolenjsko	9	1	4	5
Gorenjsko	5	4	4	4
Goriško	4	1	1	1
Koroško	4	0	0	0
Obalno-kraško	6	4	3	4
Osrednjeslovensko	9	3	3	3
Pomursko	4	1	1	2
Spodnjepodravsko	2	1	0	0
Štajersko	3	1	1	2
SKUPAJ	58	19	21	25
Delež*	100 %	33 %	36 %	43 %

* Odstotki so zaokroženi na celo število.

* Odstotki so zaokroženi na celo število.

■ **Slika 1:** Delež udeležbe splošnih knjižnic v letih 2017–2019 po območjih (CEL – Celjsko, DOL – Dolenjsko, GOR – Gorenjsko, GRS – Goriško, KOR – Koroško, OBK – Obalno-kraško, OSL – Osrednjeslovensko, POM – Pomursko, SPP – Spodnjepodravsko, STA – Štajersko)

Če smo pričakovali, da bo sodelovanje splošnih knjižnic najplodnejše leta 2018, v ELKD, vidimo, da to ne drži. Obalno-kraško območje ima celo najnižjo udeležbo v opazovanih letih. Na Koroškem in Spodnjepodravskem območju ni sodelovala nobena od šestih potencialnih knjižnic. Skupaj je v letu 2018 sodelovalo 21 splošnih knjižnic od možnih osemindesetih, kar predstavlja 36-odstotni delež. Leta 2017 za tri odstotke manj, lani pa za sedem odstotkov sodelujočih več v primerjavi z letom 2018.

Trend naraščanja je sicer zadovoljiv, vendar še vedno ne dosegamo niti polovične angažiranosti vseh splošnih knjižnic.

Ob dejstvu, da je med številom potencialnih sodelujočih knjižnic po območjih precejšen razpon, od dveh na Spodnjepodravskem do dvanajstih na Celjskem, so dobljene absolutne vrednosti

merodajne za območje celotne države (seštevki), a ne izkazujejo primerljive udeležbe knjižnic po območjih. Relativne vrednosti sliko stanja nekoliko predrugačijo. Kot je razvidno z grafa (slika 1), vsa leta prednjači Gorenjsko območje z 80-odstotnim deležem sodelujočih knjižnic. Sledi Obalno-kraško območje, ki ima v najslabšem primeru (2018) vsaj polovico sodelujočih. Vsaj polovico ali več sodelujočih najdemo še na Spodnjepodravskem leta 2017 ter na Dolenjskem, Pomurskem in Štajerskem v lanskem letu. Če izvzamemo Koroško in Spodnjepodravsko območje (zadnji dve leti), vidimo, da je v ostalih primerih najbolj frekventna udeležba od četrtine (25 odstotkov) do tretjine (33 odstotkov) potencialno sodelujočih.

V nasprotju s pričakovanji v letu 2018 ni zaslediti nikakršnih presežkov v primerjavi z letom prej ali kasneje.

Sodelujoče splošne knjižnice pripravijo zelo raznolike, kakovostne in zanimive tematske dogodke: od kvizov, knjižnih ugank, pravljič, delavnic, predavanj, pripovedovalskih večerov, okroglih miz, filmskih projekcij, razstav, vodenih ogledov, piknikov do sprehodov in pohodov po poteh kulturne dediščine. Veliko sodelujejo z vrtci in šolami, kulturnimi, turističnimi in planinskimi društvi, društvi upokojencev, zavodi, združenji, posamezniki, manj z muzeji, izjemoma z galerijami in arhivi. Nabor prireditvev in dejavnosti z interdisciplinarnim pristopom omogoča prav vsakemu obiskovalcu, da v široki paleti ponudbe najde nekaj zase.

V preglednici 2 je prikazano število prireditvev po območjih v letih 2017–2019. V tem segmentu je najbolj aktivno Obalno-kraško območje z v povprečju desetimi prireditvami na leto. Če upoštevamo delež sodelujočih knjižnic, ki se giblje od

■ **Preglednica 2:** Številčni pregled prireditev splošnih knjižnic v letih 2017–2019 po območjih

Knjižnično območje	Število prireditev* v letih			Skupaj
	2017	2018	2019	2017–2019
Celjsko	3	10	7	20
Dolenjsko	1	9	8	18
Gorenjsko	6	6	9	21
Goriško	3	1	1	5
Koroško	0	0	0	0
Obalno-kraško	9	10	11	30
Osrednjeslovensko	4	7	14	25
Pomursko	2	2	3	7
Spodnjepodravsko	1	0	0	1
Štajersko	2	2	2	6
SKUPAJ	31	47	55	133

* Razstava je upoštevana kot ena prireditev.

50 do 67 odstotkov (slika 1), je rezultat nadpovprečen, po številu prireditev izstopa predvsem ena izmed knjižnic. Sledi Osrednjeslovensko območje, ki je v letu 2019 celo podvojilo število prireditev glede na leto prej. Gorenjsko območje, ki je z 80-odstotno udeležbo knjižnic vsa ta leta na samem vrhu, po teh kriterijih najdemo na tretjem mestu. Skupaj so splošne

knjižnice v letih 2017–2019 samostojno ali v sodelovanju pripravile 133 javnih dogodkov. Vzpodbudno je, da število organiziranih prireditev in dejavnosti narašča.

Tudi glede števila prireditev v letu 2018 ne zaznavamo najvišjih vrednosti zadnjih treh let. Po območjih sta izjemi le Celjsko in Dolenjsko območje.

ZAKLJUČEK

V arhivih ZVKDS imajo zapisano, da so leta 2004 v okviru DEKD in TKD sodelovale štiri knjižnice (N. Gorenc, osebna komunikacija, 24. 4. 2018). Kot je razvidno iz raziskave, v zadnjih treh letih narašča tako udeležba splošnih knjižnic kot tudi število organiziranih prireditev. Najaktivnejši sta Gorenjsko območje (po udeležbi) in Obalno-kraško (po številu prireditev). Čeprav niso bili predmet razprave, je prav, da na tem mestu omenimo tudi Slovence na italijanski strani, ki so izjemno aktivni v skrbi za ohranjanje naše kulturne dediščine.

Da se knjižnice Spodnjepodravskega in Koroškega območja malo ali sploh ne udeležujejo tako odmevnega projekta, je razlog morda v dejstvih, da so to splošne knjižnice z najnižjimi prihodki, najnižjim številom potencialnih uporabnikov in ne nazadnje najmanjšim številom zaposlenih, tudi strokovnih delavcev (Statistični podatki o knjižnicah, 2018).

Na ravni udejevanja splošnih knjižnic ELKD ni prineslo bistvenih presežkov. Celotna slika za leto 2018 sicer kaže boljše rezultate kot leto prej, vendar slabše od tistih za leto 2019.

V prihodnje bi veljalo spodbuditi samoiniciativnost knjižnic pri vključevanju v mrežo že sodelujočih institucij. Prav tako bi morali okrepiti strokovno sodelovanje z muzeji in arhivi, predvsem na ravni OOK. Ne nazadnje prinaša ponudba novih storitev priložnost za večjo prepoznavnost knjižnic v lokalnem okolju ter posledično priložnost za pridobivanje novih obiskovalcev, potencialnih uporabnikov. ●

Viri in literatura:

- Bon, M. (2011). Splošne knjižnice po knjižničnih območjih v letu 2010. V M. Ambrožič in D. Vovk (ur.), *Knjižnica: odprti prostor za dialog in znanje: zbornik referatov* (str. 171–196). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
- Bon, M., Hriberšek Vuk, N., Maček, S., Pavlič, A., Sedar, K., Seljak, B., Videc, A. (2018). *Domoznanska dejavnost v slovenskih splošnih knjižnicah in v Univerzitetni knjižnici Maribor*, stanje na dan 31. 12. 2016. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica. Pridobljeno 16. 12. 2019 s spletne strani: <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-HP4GGU73/dfesbeae-3bef-4974-a77f-f2da58669614/PDF>
- Gorenc, N. (ur.). (2017). *Voda od mita do arhitekture: program prireditev in dejavnosti*. Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije.
- Gorenc, N. (ur.). (2018). *Naša dediščina: kjer preteklost sreča prihodnost: program prireditev in dejavnosti*. Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije.
- Gorenc, N. (ur.). (2019). *Dediščina, umetnost, razvedrilo: program prireditev in dejavnosti*. Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije.
- Kodrič - Dačić, E. (2012). Pisna kulturna dediščina v knjižnicah v luči aktualnih predpisov. *Knjižnica*, 56(4), 17–45
- Kodrič - Dačić, E. (2018). Pisna kulturna dediščina v slovenskih knjižnicah: izziv za knjižničarsko stroko in za pristojno ministrstvo. *Knjižnica*, 62(3), 9–29
- *Statistični podatki o knjižnicah*. (2018). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, BibSiSt online. Pridobljeno 12. 2. 2020 s spletne strani: <https://bibsist.nuk.uni-lj.si/statistika/index.php>

Silva Novljan

5. april ob 08:05 ·

Kako ste? Mi smo dobro in zdravi. Počnemo različne stvari, vsi pa zelo pogrešamo vas, naše uporabnike in obiskovalce. Javite se s kakšno slikico, kaj počnete te dni. 🍞💻🔧🌸📖📱😊

Življenje je padlo na glavo¹

Splošne knjižnice med epidemijo koronavirusa na primeru Knjižnice Šmarje pri Jelšah

Irena Černelč

irena@kspj.si

dr. Marko Samec

marko@kspj.si

Knjižnica Šmarje pri Jelšah

Vloga splošnih knjižnic v družbenem prostoru je že skozi ves razvoj večplastna, »s približevanjem lokalni skupnosti in z različnimi oblikami sodelovanja ter povezovanja se knjižnice spreminjajo v prostore skupnosti, ki delajo in obstajajo za ljudi« (Podgornik, 2019, str. 362). Takšno je tudi poslanstvo Knjižnice Šmarje pri Jelšah, ki s svojimi dejavnostmi združuje ljudi vseh generacij, spodbuja vseživljenjsko učenje, podpira ustvarjalnost in kulturno izražanje, ena izmed pomembnih nalog pa je tudi domoznanstvo.

V štirih občinah (Šmarje pri Jelšah, Podčetrtek, Kozje in Bistrica ob Sotli) se povezujemo z različnimi vzgojno-izobraževalnimi institucijami, kulturnimi in okoljevarstvenimi organizacijami in društvi ter vzpostavljamo dialog z lokalnimi odločevalci. Uporabnikom zagotavljamo prostor, ki predstavlja odmik od vsakodneвне rutine, službe in skrbi, povezanih z domom, nudimo prostor kulturi, kjer se učimo, odkrivamo, ustvarjamo in povezujemo². Sredi snovanja prihodnjih kulturnih prireditev in izobraževalnih vsebin smo morali Knjižnico Šmarje pri Jelšah zaradi širjenja koronavirusa (SARS-CoV-2) zapreti. Vse prireditve, krožke in predavanja, na katerih se zbere več ljudi, smo odpovedali od 9. marca naprej, ostale knjižnične dejavnosti pa zaradi izrednih razmer že 11. marca³, ko smo sredi običajnega delovnika zaprli knjižnico. Zvoki prijetnih klepetov med knjižničnimi policami so v trenutku potihnil. Tako zaposleni kot uporabniki smo se morali soočiti z novo resničnostjo: z življenjem v samoizolaciji. Nihče ni vedel, kako bo potekalo prihajajoče obdobje. Kako naprej?

KO VSE POTIHNE, SE LAHKO PREBUDI USTVARJALNOST

Nepredvidljivost življenja nas včasih prisili v iskanje novih rešitev. V aktualni krizni situaciji med epidemijo koronavirusa smo bile tudi splošne knjižnice na preizkušnji, kako se bomo prilagodile novim okoliščinam in potrebam uporabnikov. Naš zavod privablja obiskovalce ne le s knjigami in kulturnimi prireditvami, ampak tudi z omogočanjem pridobivanja novih znanj na predavanjih, na univerzi za

tretje življenjsko obdobje ter v študijskih krožkih. Ponudbo pestri tudi Muzej baroka. Zaposleni v Knjižnici Šmarje pri Jelšah smo vpeti v raznolikost vsebin in stikov. Ko je iznenada vse potihnilo, ko so zbolevali (in umirali) naši obiskovalci – znanci, prijatelji in sorodniki, se je pomen odnosov še bolj okrepil. Želeli smo si ostati blizu, ohraniti stik. V tem obdobju je na kolektiv zelo dobro vplivalo k povezovanju naravnano delovanje direktorja knjižnice. Tako smo kljub izolaciji ostali povezani in osredotočeni na dobrobit skupnosti. Najprej smo po družabnih omrežjih, v lokalnih medijih, po občinskih komunikacijskih kanalih in e-pošti uporabnike obveščali o nenadnem zaprtju knjižnice in pojasnjevali njegove okoliščine. Pomagali smo jim in se z njimi pogovarjali tako po telefonu kot tudi e-pošti in na družabnem omrežju Facebook. Svetovali smo jim, kako dostopati do e-virov in kako uporabljati e-knjige na portalu Biblos. Kot mnoge splošne knjižnice v Sloveniji je tudi Knjižnica Šmarje pri Jelšah v izrednih razmerah omogočala brezplačen spletni vpis, s čimer so si lahko tudi nečlani knjižnice od doma uredili dostop do e-knjig in drugih e-virov. Tako smo uporabnikom omogočili vsaj eno izmed storitev, ki jih tudi sicer ponuja knjižnica.

Z danes na jutri se je naš vsakdan zelo in nepričakovano spremenil. Vsi smo se znašli v karanteni. Nekaj dni smo bili tudi zaposleni povsem odrezani od svojega delovnega okolja, knjižnica je bila uporabnikom nedostopna in nihče ni vedel, koliko časa bo tako. Pravzaprav se je naenkrat naš življenjski prostor skrčil na nekaj kvadratnih metrov doma, nekateri

pa smo bili ob tem postavljeni še v vlogo »učiteljev« svojih otrok. Zahtevnim razmeram navkljub smo ocenili, da lahko v smislu izvajanja poslanstva knjižnice naredimo še korak več, predvsem v smeri dostopnosti, ohranjanja bližine in stika z uporabniki. Tako je nastala pobuda, da vsaj del svojih dejavnosti prenesemo na splet in se tako povežemo z uporabniki na daljavo. Tudi z vpogledom v del naše zasebnosti.

Zaposleni smo ob vzniku izrednih razmer v Šmarju pri Jelšah⁴ delovali proaktivno in intuitivno. Ker rednih dejavnosti ni bilo mogoče izvajati na običajen način, smo se osredotočili na iskanje lastnih rešitev. Med ljudi smo želeli širiti (za)upanje in dobro voljo. Omogočiti smo jim želeli dodaten, nekoliko drugačen in bolj domač del virtualnega prostora. Tudi ostale slovenske splošne knjižnice so v tem času okrepile dejavnosti na svojih straneh na Facebooku in se na ta način povezovale s svojimi uporabniki. Razveseljivo je, da so v tem nepredvidljivem času karantene ter strahu pred okužbo nastajale optimistične zgodbe in se vzpostavljali pozitivni odnosi. Videoposnetki knjižničarjev in knjižničark, ki so doma prebirali pravljice za otroke, so popestrili marsikatero stran slovenskih splošnih knjižnic na Facebooku.

Pomemben učinek so imele tudi domoznanske objave, ki so prebujale prijetne spomine, kot tudi vabile k razmisleku o preteklosti za ustrežnejše delovanje v prihodnosti. Ravno za domoznanske objave na strani Knjižnice Šmarje pri Jelšah na Facebooku je mogoče trditi, da so pritegnile največ pozornosti ne le v obliki všečkanj objav, temveč tudi kot interakcija v obliki komentarjev in deljenj objav. Uporabniki (oziroma v tem primeru sledilci) so si v komentarjih pogosto izmenjevali tudi lastne spomine in osebne izkušnje.

Strnjen pregled, kako se knjižnice po svetu spopadajo z novimi izzivi na knjižničarskem področju, in nasvete, kako učinkovito upravljati delo na daljavo, je na svoji spletni strani podala Mednarodna zveza bibliotekarskih združenj in ustanov IFLA (IFLA, 2020). Po pregledu navedenih zgledov dobrih

■ Člani knjižničnega kolektiva smo se svojim uporabnikom večkrat javili iz svojih domov in »karantenskih« aktivnosti.

¹Naslov članka je enak naslovu literarnega natečaja, ki ga je objavila Knjižnica Šmarje pri Jelšah dne 23. aprila 2020: <https://bit.ly/KSPJ-youtube>.

²Vizija JZ Knjižnice Šmarje pri Jelšah (Letni plan 2020).

³<https://kozjansko.info/2020/03/v-smarju-potrjen-prvi-primer-okuzbe-s-koronavirusom>

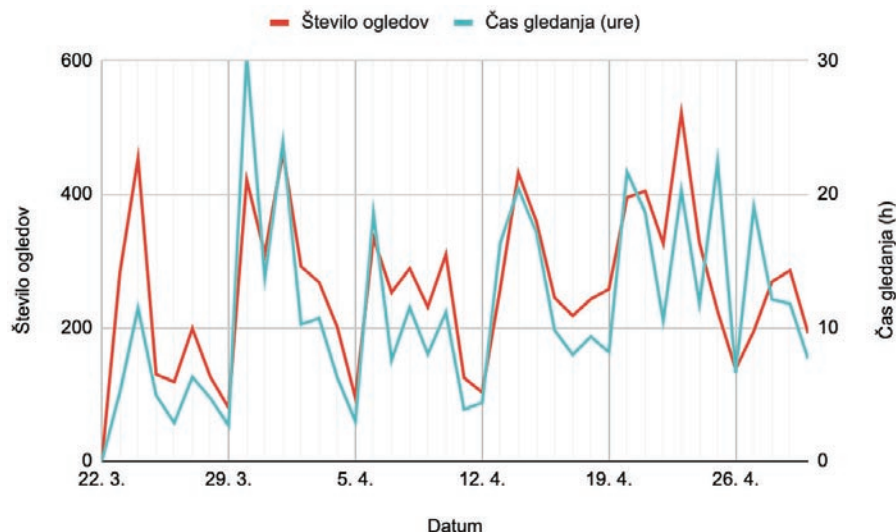
⁴O razmerah v Šmarju pri Jelšah se je dnevno poročalo v slovenskih medijih, ki so kraju določili celo »primat« slovenskega Vuhana (npr.: <https://vfokus.com/post/541953/neslavno-prvo-mesto-po-stevilu-mrtvih-zaradi-posledic-covid-19-zaseda-smarje-pri-jelsah-kdaj-zacetek-rahlanja-ukrepov-in-kaj-najprej-odgovor-vreden-milijon-evrov>)

praks ugotovimo, da smo lahko tudi v manjši in skromnejši (tako po proračunu kot po številu zaposlenih) knjižnici Šmarje pri Jelšah v določenih pogledih zelo primerljivi z večjimi ustanovami. Pomenljiva je primerjava med našo knjižnico in National Shelf Service, ki ga upravlja Knjižnično in informacijsko združenje Velike Britanije. To zaposluje 45 ljudi in razpolaga s 5,2 milijona evrov letnega proračuna ter ima na svojem kanalu YouTube 660 naročnikov in 11.558 ogledov, medtem ko imamo na kanalu YouTube Knjižnice Šmarje pri Jelšah 95 naročnikov in 10.910 ogledov (primerjava na dan 3. maja 2020). Zelo pomembni so seveda odzivi uporabnikov, ki vplivajo na motivacijo kolektiva pri ustvarjanju vsebin na nov in drugačen način. Primerjave z ostalimi knjižnicami so pomembne tudi za vrednotenje izvedenih dejavnosti, merjenje uspešnosti in za nadaljnji razvoj.

SPLETNA DRUŽENJA IN AKTIVNOSTI MED KARANTENO

Trenutna epidemija je dodatno pospešila uporabo digitalnih tehnologij v vsakdanjem življenju širše v družbi. Povečana uporaba digitalnih tehnologij pri kulturnih organizacijah in splošnih knjižnicah je ena od pomembnih novosti. Čeprav si že nekaj časa sodobne knjižnice ne moremo predstavljati brez digitalnih tehnologij in servisov, je karantena vendarle dodobra prevetrila način uporabe le-teh. Poleg neznankega porasta izposoje e-gradiv se je spremenil tudi način uporabe družbenih omrežij. Če smo pred epidemijo družabna omrežja uporabljali predvsem kot dodatne promocijske kanale za oglaševanje knjižničnih dogodkov, s katerimi smo dosegali širše občinstvo, se je v obdobju karantene izkazalo, da ponujajo most do vrste vznemirljivih doživetij (Feinstein, 2020).

Takšen nenadni premik v svet digitalnih tehnologij in nove načine dela ter povezovanja se je zgodil tudi v Knjižnici Šmarje pri Jelšah. Obveščanje uporabnikov na Facebookovi strani je pri nas stalnica že več let, saj se je izkazalo za učinkovitejše kot objave na spletnih straneh. Z načrtovano dejavnostjo na Facebookovih

■ Slika 2: Število ogledov in čas gledanja po dnevih za obdobje od 22. marca do 30. aprila 2020 (skupno število ogledov = 10.383, skupni čas gledanja = 453,5 h)

straneh smo od leta 2018 do konca aprila 2020 zaznali povečanje tako števila všečkov kot tudi sledilcev.

Naš zavod povezuje ljudi vseh starosti, različnih interesov in možnosti. A vsi se v knjižnico z veseljem vračajo tudi (ali celo predvsem) zaradi osebnega stika. V tem obdobju smo si zaradi tega prizadevali za to, da smo jim bili kljub omejitvi fizičnih stikov v čim večji meri na voljo. »V času, ko se ne moremo srečevati, si v našem zavodu prizadevamo, da toplino in čarobnost, ki so je uporabniki sicer deležni pri nas, prenesemo v vaš dom preko spletnih vsebin,« je v našem prvem videoposnetku, ki je bil objavljen 22. marca 2020, uporabnike nagovoril direktor knjižnice. Video ima več kot 1000 ogledov in je bil motivacija tudi za nadaljnje delo, ki je temeljilo na objavljanju vsebin na kanalu YouTube Knjižnice Šmarje pri Jelšah <https://bit.ly/KSPJ-youtube>.

V naslovu vsakega videa smo uporabili oznako #ostanidoma, s čimer smo skušali prispevati k širši ozaveščenosti o pomenu samoizolacije. S tem smo vzpodbujali uporabnike k upoštevanju tega ukrepa, hkrati pa je to tudi skupna oznaka za vsebine, ki so nastale med karanteno.

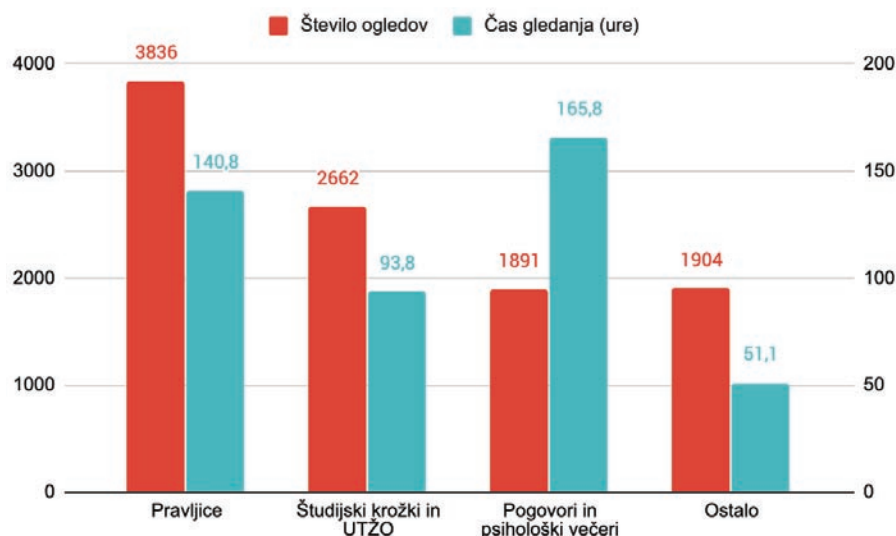
Video ima moč, da »ciljno skupino obvešča oziroma izobražuje ali zabava,

spravlja v smeh oziroma vpliva na čustva« (Rus, 2019). Videi so namreč najbolj priljubljena oblika medija in najbolj vplivajo na uporabnike različnih socialnih omrežij. So privlačni, zapomnljivi in spodbujajo vpletenost uporabnikov bolj kot drugi tipi vsebin, na primer besedila ali slike.

Med karanteno bi bilo zgolj objavljanje kratkih objav ali deljenje zanimivih spletnih povezav pasivno. Z uporabniki in obiskovalci smo želeli ohraniti čim pristnejši stik, zato smo dogodke, ki jih med zaprtjem nismo mogli izvesti, izvedli v obliki videovsebin. Zaradi učinkovitosti dostopa smo jih objavljali na platformi YouTube. Tako so si lahko naše posnetke ogledali vsi, medtem ko nas na Facebookovih straneh lahko spremljajo samo tisti, ki imajo tudi Facebookov profil. Videi imajo v povprečju več ogledov, kot bi bilo prisotnih udeležencev na dogodku v živo.

V obdobju od 22. marca do 30. aprila je 49 posnetkov zbralo skupaj 10.383 ogledov in 453,5 ure gledanja (slika 2). Rezultati so posledica zgolj organskega širjenja, nobena objava ni bila plačljiva, prav tako nismo vlagali sredstev v promocijo kanala ali posameznih objav.

Urnik videoobjav je praviloma sledil tedensku urniku, po katerem se sicer

Slika 3: Število ogledov in čas gledanja po vsebinskih kategorijah za obdobje od 22. marca do 30. aprila 2020 (skupno število ogledov = 10.383, skupni čas gledanja = 453,5 h)

v naši knjižnici odvijajo dejavnosti. Ustvarjali smo videopravljice za otroke in za odrasle, snemali pogovorne oddaje, prirejali študijske krožke in predavanja Univerze za tretje življenjsko obdobje ter druge aktivnosti. Število ogledov in čas gledanja po vsebinskih kategorijah za obdobje od 22. marca do 30. aprila 2020 prikazuje slika 3.

Številčno in široko paleto zanimivih videovsebin smo pridobili s pomočjo sodelavcev, mentorjev študijskih krožkov, predavateljev Univerze za tretje življenjsko obdobje in gostov. Marsikdo se je prvič znašel pred izzivom posneti delavnico, pravljico in predavanje v kamero telefona, pri čemer smo tem pomagali z nasveti in navodili (po telefonu ali e-pošti) ali so

poslali polizdelke, ki smo jih tehnično obdelali in po potrebi opremili. Tudi večina zaposlenih ni večša ustvarjanja videovsebin in upravljanja kanala YouTube, tako je bil to tudi za nas nov izziv in priložnost za učenje ter proaktivno ustvarjanje.

Z aktivnostmi smo želeli prebuditi ustvarjalnost in interakcijo z ljudmi, zato smo v obdobju karantene zasnovali dva natečaja. Natečaj *Otroško gledališče doma* je pozival k ustvarjalnosti otroke in mlade. Ob mednarodni Noči knjige pa smo z videonapovednikom odprli literarni natečaj *Življenje je padlo na glavo*. Z natečajem spodbujamo ljudi k ustvarjalnemu beleženju duha časa med epidemijo koronavirusa.

V tem času smo objavili tudi posnetek igre šmarske amaterske gledališke skupine Kulturnega društva Anton Aškerc GLEDALIŠČE BO iz leta 1996, ki je takrat na domačem odru odigrala enajst ponovitev gledališke predstave Hotel svobodne menjave francoskega komediografa Georgesa Feydeauja. Tovrstni posnetki iz domoznanskih arhivov zaradi svoje nostalgije vrednosti pritegnejo dodatno pozornost in sprožijo pozitiven odziv gledalcev.

ISKANJE RAVNOVESJA MED OSEBNIM IN DIGITALNIM STIKOM

Stanje, ki ga je povzročil koronavirus, je vsaj začasno močno spremenilo naše življenjske navade. A zelo verjetno je, da bo njegov vpliv čutili še dolgo. Pred nami so številni izzivi. Knjižnice se morajo prilagoditi novim razmeram in si prizadevajo iti v korak z razvojem sodobnih digitalnih orodij, ki ustvarjajo nove komunikacijske kanale in omogočajo dodatne storitve za uporabnike. Med karanteno se je izkazalo, da uporabnikom zgolj dostop do e-knjig ne zadostuje. Pokazalo se je, da je zanje zelo pomemben tudi osebni vložek zaposlenih. Ob vse številnejših digitalnih tehnologijah in virtualni prisotnosti torej ne smemo pozabiti na pristen, osebni stik, saj smo ljudje družabna bitja in potrebujemo prostor za dialog, razvoj in rast. Ravno knjižnice so tiste, ki lahko ta prostor – ne zgolj v fizični obliki – zagotavljajo. ●

Viri in literatura:

- CILIP, the Library and Information Association [spletna stran]. Pridobljeno 2. 5. 2020 s spletne strani: <https://www.cilip.org.uk/default.aspx>
- Feinstein, L. (2020, 8. 4.) 'Beginning of a new era': how culture went virtual in the face of crisis. Pridobljeno 2. 5. 2020 s spletne strani: <https://www.theguardian.com/culture/2020/apr/08/art-virtual-reality-coronavirus-vr>.
- Gorenšek, T. (2020, 2. 5.) Koronavirus in digitalna disrupcija. Pridobljeno 3. 5. 2020 s spletne strani: <https://www.24ur.com/novice/slovenija/koronavirus-in-digitalna-disrupcija.html>.
- COVID-19 and the Global Library Field: Key Resources for Libraries in responding to the Coronavirus Pandemic. (2020, 1. 5.). Pridobljeno 1. 5. 2020 s spletne strani: <https://www.ifla.org/covid-19-and-libraries>.
- 'Občina se je odločila, da na lastno pest zapre OŠ Šmarje pri Jelšah s podružnicami. Potrjena še druga okužba v Šmarju'. (11. 3. 2020). Kozjansko.info. Pridobljeno 1. 5. 2020 s spletne strani: <https://kozjansko.info/2020/03/v-smarju-potrjen-prvi-primer-okuzbe-s-koronavirusom>
- Letni plan 2020. (2020). [Interno gradivo]. Šmarje pri Jelšah: Knjižnica Šmarje pri Jelšah.
- Letno poročilo 2019. (2020). [Interno gradivo]. Šmarje pri Jelšah: Knjižnica Šmarje pri Jelšah.
- Podgornik, V. (2019). Pomen knjižnice kot javnega prostora – knjižnica kot »tretji prostor«: primer Goriške knjižnice Franceta Bevka Nova Gorica. Knjižnica, 63(1–2), 345–365.
- Rus, A. (2019, 9. 9.). Psihologija videa ali zakaj morate video vključiti v svoj marketinški mik. Pridobljeno 2. 5. 2020 s spletne strani: <https://www.red-orbit.si/blog/psihologija-videa-ali-zakaj-morate-video-vkljuciti-v-svoj-marketinski-miks>.
- Tegov, V. K. (2020, 16. 4.) Covid-19: Največ, 24 umrlih, je iz občine Šmarje pri Jelšah. Pridobljeno 2. 5. 2020 s spletne strani: <https://vfokus.com/post/541953/neslavno-prvo-mesto-po-stevilu-mrtvih-zaradi-posledic-covid-19-zaseda-smarje-pri-jelsah-kdaj-zacetek-rahlanja-ukrepov-in-kaj-najprej-odgovor-vreden-milijon-evrov>.

Petek 13. za slovenske knjižnice

Viktorija Kante
Lavričeva knjižnica Ajdovščina
viktorija.kante@ajd.sik.si

Marčevski petek 13. je upravičil svoj sloves nesrečnega dne. Na ta dan so se začasno zaprle vse slovenske knjižnice. Namen članka je povzeti dogajanje v Lavričevi knjižnici Ajdovščina in njenih enotah (Vipava, Podnanos, Dobravlje, Potujoča knjižnica) tik pred zaprtjem in med njim.

V zadnjih dneh pred zaprtjem je zaradi preprečevanja širjenja koronavirusa najprej odpadla večina kulturnih prireditev in dogodkov po knjižnicah ter drugih ustanovah. V Lavričevi knjižnici smo tako v tednu pred uradnim zaprtjem odpovedali ure pravljic v vseh enotah in predavanje za odrasle. Zadnji dogodek smo izpeljali 3. marca. Ta dan smo gostili dr. Uroša Lipuščka s predavanjem *Izzivi sodobne Kitajske*. Na njem je spregovoril o Kitajski kot novi velesili, ki vse bolj sooblikuje svet. Med najaktualnejšimi izzivi je omenil seveda boj proti koronavirusu, ki je izbruhnil prav v tej ogromni državi. Predavanje je bilo izredno dobro obiskano, saj je pritegnilo več kot 70 obiskovalcev, čeprav smo se po tistem že spraševali, ali bo grozeča epidemija zredčila število poslušalcev. Le dan pozneje je bil proti večeru tudi v Sloveniji potrjen prvi primer okužbe s koronavirusom.

V ponedeljek, 9. marca, smo na vhodih vseh naših enot namestili naprave za brezkontaktno razkuževanje rok in obesili plakate z nasveti NIJZ glede higiene kašlja in pravilnega umivanja ter razkuževanja rok. Zaposleni smo pri svojem delu v izposoji začeli uporabljati rokavice. Glede obiska članov smo opazili rahla nihanja navzgor in navzdol vzporedno s poročili o večanju števila okuženih v Sloveniji. Najbolj obremenjena dneva sta bila sobota, 8., in četrtek, 12. marca. Tisti četrtek nas je obiskalo kar 100 obiskovalcev več kot ob ostalih »normalnih« četrtek, med njimi je bilo predvsem več šolarjev. Nekateri člani so si izposodili res izredno velike količine gradiva.

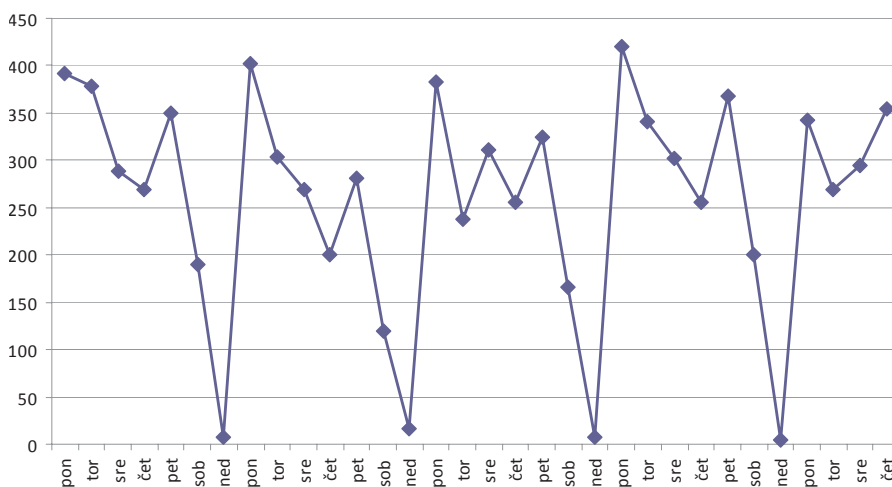
Slovenija je na podlagi 7. člena zakona o nalezljivih boleznih zaradi naraščanja števila okužb s koronavirusom 12. marca 2020 razglasila epidemijo. Tisti dan je Vlada RS sprejela tudi sklep o začasnem zaprtju vrtcev in šol s ponedeljkom, 16. 3. 2020. Le nekaj ur zatem je bil sprejet tudi sklep o začasnem zaprtju knjižnic. Knjižnice v Sloveniji so tako uradno zaprle svoja vrata za obiskovalce tri dni prej kot šole.

Tistega usodnega petka, 13. marca, smo se zaposleni v Lavričevi knjižnici Ajdovščina zbrali na izrednem sestanku. Nismo sproščeno sedeli v sejni sobi ob kavi in čaju, ampak smo stali v velikem krogu, meter drug od drugega. Dogovorili smo se, da bomo med začasnim zaprtjem knjižnice v vseh enotah izločali in odpisovali gradivo ter temeljito pospravili knjižne police. Že ob koncu tedna so naši velikopotezni

načrti padli v vodo. Izkazalo se je, da se zaposleni pri delu ne bomo mogli družiti tako, kot smo se do zaprtja. Tako je večina zaposlenih v prvem tednu porabila lanski dopust. Vsem uporabnikom, ki imajo urejeno elektronsko obveščanje, smo poslali obvestilo o začasnem zaprtju knjižnice in o tem, da se zamudnina med zaprtjem knjižnice ne bo zaračunavala. V enoti Ajdovščina smo uvedli dežurstvo za vse enote na enem mestu. Vsak delavnik od ponedeljka do petka smo bili od 8. do 15. ure dosegljivi po telefonu in elektronski pošti.

V torek, 17. marca, smo pred enoto v Ajdovščini postavili voziček z odpisanimi knjigami in revijami in ga opremili z napisom »Vzemite, berite!«, od takrat so knjige na vozičku ljudem na voljo 24 ur na dan vse dni v tednu. Le ob zelo slabem

■ Število obiskovalcev v osrednji knjižnici v Ajdovščini od ponedeljka, 10. 2. 2020, do četrtega, 12. 3. 2020

vremenu ga umaknemo pod streho. Poleg vozička je obiskovalcem na voljo tudi razkužilo za roke. Redno polnimo svojo hišico knjigobežnico v parku ob Hublju. Uporabnike smo opozorili, naj z gradivom ravnajo odgovorno in naj upoštevajo varnostno razdaljo. Z veseljem ugotavljamo, da so našo začasno ponudbo lepo sprejeli in gradivo pridno odnašajo domov.

Na naši spletni strani in strani na Facebooku smo objavili možnosti spletnih storitev, do katerih so naši člani upravičeni. 27. marca smo uredili možnost spletnega vpisa. V mesecu dni se je za to možnost odločilo 30 ljudi. Med trajanjem epidemije in zaprtostjo knjižnice smo bralcem omogočili brezplačni vpis, tako lahko dostopajo do portala Biblos in ostalih e-virov. Ko bomo knjižnico odprli, se bodo odločili, ali bodo plačali članarino in še naprej ostali naši člani ali jih bomo izbrisali.

Prve dni po zaprtju je na dan poklicalo približno deset članov, ker so želeli podaljšati izposojevalni rok gradivu in se izogniti zamudni. Sedaj, več kot mesec po zaprtju, jih to očitno ne skrbi več, saj le še redko kdo želi podaljšati gradivo po telefonu.

V tem času smo dokupili 41 novih licenc e-knjig v elektronski knjižnici Biblos. Trenutno imamo tako v naši knjižnici 907

licenc različnih naslovov e-knjig. Njihova izposoja je v tem času zelo narastla. V letu 2019 smo zaznali od 67 do 139 izposoj e-knjig na mesec oz. povprečno 97 enot. Letošnjega marca je bilo izposojenih 505, aprila pa 768 e-knjig. Tako smo vsaj delu uporabnikov omogočili dostop do knjige. Najbolj izposojene so knjige *Belo se pere na devetdeset*, *Luciferka*, *Pogovori s prijatelji* ter *Ranta in košarkatorji*. To so naslovi, ki se pri nas najbolj izposojajo tudi v papirnatih oblikah. Morda se bo skrajšala čakalna vrsta rezervacij za omenjene naslove, ko bomo knjižnico odprli. Po telefonu smo kar veliko uporabnikom pomagali pri uporabi Biblosa in z gotovostjo lahko trdimo, da je po e-knjigah posegel tudi del populacije, ki se je s tovrstno knjigo srečal prvič.

Takoj po začetku karantene so se mnogi slovenski ustvarjalci odločili, da bodo na družabnem omrežju Facebook pripovedovali ali brali otrokom zgodbe. Med prvimi sta bila to Boštjan Gorenc Pižama v večernih urah ter Desa Muck v dopoldanskem času. Dušica Kunaver je vzpostavila svojo stran na Facebooku *Babica Dušica* pripoveduje in tako nam skozi zgodbe skoraj vsakodnevno deli mnoge ljudske modrosti. V svojih pripovedovalskih sposobnostih se je preizkusil tudi sodelavec Matjaž Stibilj in priredil zgodbo po stripu Davida Krančana *Grdina* in ljudski pravljici *Grdina pod kamnom*. Posnetek smo objavili na naši strani na Facebooku, doživel je zelo dober

odziv med našimi sledilci. Zaznali smo skoraj 6000 ogledov. Naši sledilci so se razživali tudi ob prvoaprilski šali, v kateri smo jim predstavili nov način postavitve gradiva v knjižnici, in sicer po barvah. Tako smo vnesli vsaj nekaj zabave in barve v turobne dni karantene.

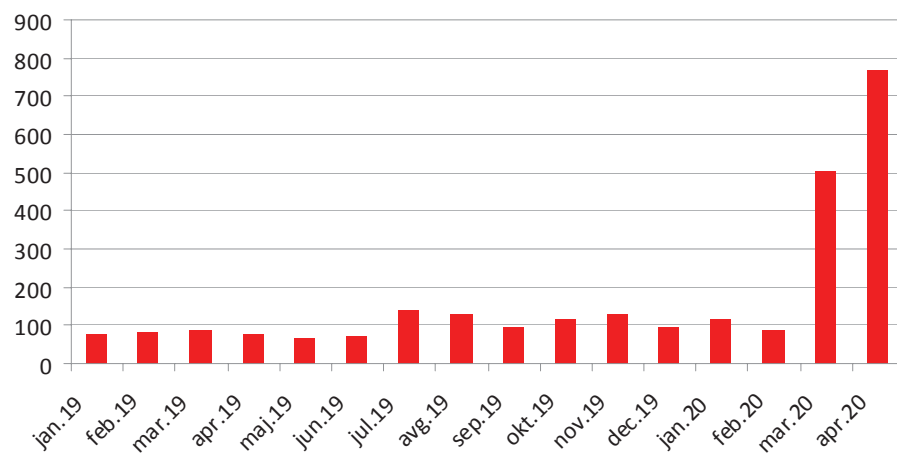
39. dan začasnega zaprtja knjižnice, 21. aprila, smo v soglasju s Civilno zaščito Ajdovščina v omejenem obsegu sprostili vračanje na zunanjem knjigomatu v Ajdovščini. Knjigomat deluje 24 ur ob delavnikih od ponedeljka do petka. Za vzpostavitev vračanja smo se odločili predvsem zato, da bi se izognili masovnemu vračanju gradiva ob ponovnem odprtju knjižnice. Dežurni delavec vse knjige obriše z razkužilom in jih postavi na police. Tako bo vrnjeno gradivo »odležalo potrebno karanteno« in bo ob ponovnem odprtju knjižnice takoj na voljo našim uporabnikom. To je vsekakor potrebno, saj imajo naši bralci izposojenih več kot 20.000 enot gradiva, od tega največ, 13.000, iz osrednje knjižnice.

Po prvem maju nameravamo začeti vračanje gradiva tudi v krajevni knjižnici v Vipavi, in sicer na notranjem knjigomatu, ki ga bomo postavili na hodnik, ter v Podnanosu, kjer bomo vrnjeno gradivo odlagali v zaboje.

Vzporedno z možnostjo vračanja gradiva na zunanjem knjigomatu smo vzpostavili tudi omejeno izposajo knjižnega gradiva za študijske namene. Dijaki in študentje lahko naročajo študijsko, strokovno, izobraževalno in projektno gradivo iz oddelka v Ajdovščini. Naročanje in izposoja gradiva sta omejena na največ pet enot. Naši uporabniki lahko izpolnijo spletni obrazec ali nas pokličejo po telefonu. Prvi teden, odkar smo uvedli to storitev, smo pripravili 35 paketov.

Poleg tega smo začeli izvajati že dolgo načrtovan projekt »Knjiga na dom«. Z njim želimo doseči tudi tiste uporabnike, ki zaradi zdravstvenih, socialnih in finančnih razlogov ne morejo obiskati osrednje knjižnice in njenih enot. Za pomoč in podporo pri iskanju stikov z

■ Izposoja e-knjig v Lavričevi knjižnici Ajdovščina

njimi smo zaprosili javne zavode in službe v občinah Ajdovščina in Vipava, ki poznajo položaje ljudi na terenu, ter jih opremili z letaki, na katerih so kontaktni podatki ter informacije, kako knjiga človeku lahko pomaga in koristi. Med nastajanjem tega prispevka čakamo na prve odzive. Knjiga na dom bo od zdaj naša standardna storitev, namenjena deprivilegiranim slojem prebivalstva.

V tednu pred prazniki smo v manjših skupinah ob upoštevanju priporočil NIJZ začeli izvajati načrt izpred več kot enega meseca, in sicer izločanje, odpis, inventuro in urejanje gradiva v vseh enotah Lavričeve knjižnice razen v osrednji knjižnici v Ajdovščini. Odpisali smo več kot 3000 enot gradiva.

Začasno zaprtje knjižnic ni trajalo le 14 dni, ampak ob pisanju tega članka traja že 50 dni. V tem času smo virtualno praznovali 2. april, mednarodni dan knjig za otroke, in 23. april, svetovni dan knjige in avtorskih pravic. Letošnjo poslanico ob mednarodnem dnevu knjig za otroke je napisal Peter Svetina s pomenljivim naslovom »*Lakota po besedah*«. V teh težkih časih za vse nas smo še posebej lačni besed, ki so hrana za našo dušo. Srčno upam, da lahko prebiramo ta članek v *Knjižničarskih novicah* že v ponovno odprtih knjižnicah. ●

V knjižnični izziv s kvizom Izziv Dejavnosti Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota med pandemijo virusa COVID-19

Klaudija Sedar

Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota
klaudija.sedar@ms.sik.si

Z zaprtjem knjižnic zaradi pandemije virusa COVID-19 je postala vsa pisna kulturna dediščina, ki jo knjižnice skrbno zbirajo, obdelujejo, hranijo in posredujejo ter predstavljajo z različnimi oblikami in načini dela, v hipu nedosegljiva, knjižnična dejavnost pa ohromljena. Znašli smo se pred velikim izzivom, ti so sicer stalnica v življenju in prav zaradi njih tudi rastemo, se razvijamo, izpopolnjujemo svoje življenje in delo, ki smo mu predani, a vendarle se je bilo treba glede na posebno izredno situacijo odzvati z razmislekom in s prilagoditvijo glede na potrebe prebivalcev lokalne skupnosti, ki jih knjižnica za uspešnost pri svojem delovanju mora poznati.

V Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota (PIŠK MS) smo s svojimi člani in uporabniki ostajali v stiku na daljavo, jih obveščali o novostih in spremembah, ponujali možnosti od spletnega vpisa in povezav do usmeritev na prosto dostopne podatkovne zbirke, e-knjige in druge elektronske vire, kjer smo lahko ostajali povezani s pisano besedo, s knjižničnim gradivom v e-obliki in z zgodbami, ki nas s svojo barvitostjo osebno in duhovno izpopolnijo. Uporabnikom smo na spletni strani v e-obliki ponudili tudi razstavo *Rastoča knjiga* Murska Sobota, s 15. aprilom 2020 smo omogočili dostavo knjižničnega gradiva na dom za študijske potrebe, za Noč knjige pa smo uporabnike knjižnice in ljubitelje pisne knjižne dediščine nagovorili z literarnimi utrinki.

Vez s knjigo, predvsem z vsemi uporabniki, tako aktivnimi kot potencialnimi,

smo od 6. do 30. aprila 2020 vsak dan od ponedeljka do petka ohranjali z razvedrilno-poučnim kvizom *Izziv*. Kratek kviz, izdelan v odprtokodni aplikaciji 1KA, je bil pripravljen in zastavljen kot majhen izziv o naši pisni kulturni dediščini, o knjigah, vsebinah in njihovih avtorjih, predvsem domoznanskih, smo pa pri nekaterih temah posegli tudi v vseslovenski prostor. Dostopen je bil na spletni strani knjižnice in na družbenem omrežju (stran knjižnice na Facebooku), ob koncu tedna pa smo izmed vseh pravih odgovorov izžrebali enega prejemnika knjižne nagrade PIŠK MS. Pred vsakim novim kvizom so bili objavljeni pravilni rezultati kviza prejšnjega dne, tako so lahko sodelujoči preverili svoje odgovore, hkrati pa se že preizkusili v novem kvizu *Izziv*. Namen izvajanja kviza je bil spodbuditi zanimanje za lokalno kulturno dediščino, ljudi k radovednosti, iznajdljivosti, raziskovanju in spoznavanju knjižnega gradiva ter vsebin,

Glede na posebno izredno situacijo se je bilo treba odzvati z razmislekom in s prilagoditvijo glede na potrebe prebivalcev lokalne skupnosti, ki jih knjižnica za uspešnost pri svojem delovanju mora poznati.

ki so del kulturne, lokalne in nacionalne identitete. V omenjenem terminu smo uspešno izvedli 17 kvizov, pri čemer je bil eden v sklopu Noči knjige in izjemoma aktiven do 30. aprila 2020. Za kviz »Noč v knjigah« smo na portalu Biblos, kjer si lahko člani knjižnic knjige tudi izposodimo in jih beremo, poiskali deset knjig, ki imajo v naslovu tudi besedo noč, in sodelujoče nagovorili k branju v e-obliki ter zapisom vtisa glede vsaj ene od knjig. Vsi ostali kvizi so bili sestavljeni iz desetih vprašanj, bodisi so bili odgovori že na voljo in so izbrali pravega bodisi so sami vpisali besedilo. Začeli smo z dvema pesnikoma, Miroslavom in Pajlinom, končali pa s PIŠK MS, vmes pa so bile teme od knjižne zbirke od Rabe do Mure, nagrad in nagrajenih knjig, prekmurskih časopisov in koledarjev, dveh Küzmičev (Števana in Mikloša), pesniških zbirk pomurskih pesnikov, pesniških zbirk pomurskih pesnic, ljubezenskih romanov slovenskih avtorjev, (avto)biografskih romanov, Adama Bohoriča – Bohoričevo leto pa do tiskov v porabščini, prekmurščine in porabščine v slovarjih, knjižnih izdaj o Prekmurju v 2019, umetniško-zgodovinskih spomenikov in kuharskih knjig z recepti. Vsak kviz in vprašanja so bili tudi opremljeni s krajšimi opisnimi razlagami, s čimer smo želeli poudariti poučno vlogo, ki je bila hkrati tudi preprosto razvedrilna. Med kazalnike uspešnosti izvedbe lahko tako na eni strani uvrstimo uporabo storitve kviz in na drugi rešene kvize. Analiza vseh kvizov je pokazala, da se je na povabilo k sodelovanju v kvizih (brez »Noči v

knjigah«) odzvalo 626 posameznikov, od tega je bilo pravilno rešenih 35 kvizov. Da nam je uspelo pridobiti potencialne uporabnike, dokazuje tudi podatek, da jih izmed 35 sodelujočih, ki so izziv premagali, 12 ni članov knjižnice. Kot se je izkazalo, so se najbolj odrezali pri kvizih o knjižni zbirki med Rabo in Muro ter o nagradah in nagrajenih knjigah, najslabše pa pri pesniških zbirkah pomurskih pesnic ter prekmurščini in porabščini v slovarjih. Pridobitev za posameznika in družbo je boljše poznavanje posameznih tematik, knjiž(ni)čnega gradiva, zavedanje pomena domoznastva, vključenost v življenje lokalne skupnosti, rast na osebni in kulturni ravni, vsekakor pa obnovev in nadgradnja znanja, tudi če so pri kvizu sodelovali zgolj pasivno in pogledali vprašanja ali naknadno pravilne odgovore. Med pandemijo smo s kvizi dodatno izzvali še dijake Srednje in poklicne tehniške šole Murska Sobota pri predmetu slovenski jezik, pri katerih je kviz *Izziv* še aktiven. Ta vzorec bo nedvomno primer dobre prakse pri razvoju bralne kulture in bralne pismenosti pri mladostnikih, saj ima storitev hkrati poučno in razvedrilno vlogo.

Z odzivom na kviz *Izziv* smo zadovoljni, saj nam je s storitvijo uspelo izzvati in nagovoriti ljubitelje pisane besede ter jim posledično približati delček naše pisne kulturne dediščine. Hkrati smo opravljali del knjižnične vzgoje in bibliopedagoških ur, saj smo ob tem spodbujali bralno kulturo, uporabo vzajemnega bibliografskega sistema Cobiss ter ostalih informacijskih virov, uporabnike

k raziskovanju in branju v virtualnem svetu kot enem izmed načinov, s katerim lahko dopolnujemo svoje znanje, se ozaveščamo, in kar je najpomembneje, ohranjamo in gradimo znanje, zaradi katerega smo osebno in duhovno bogatejši. ●

Izzivi in priložnosti Knjižnice Koper med pandemijo

David Runco

Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koperdavid.
runco@kp.sik.si

V knjižnicah vemo, da je slovenska pisana beseda ključna za razvoj številnih pismenosti, krepitev narodne zavesti in občutka pripadnosti, učenje in ustvarjalno preživljanje prostega časa. Mnogi si življenja brez branja preprosto ne moremo predstavljati, zato se je naše življenje med pandemijo dodatno spremenilo, ko smo bili tudi v knjižnicah prisiljeni zapreti svoja vrata in s tem tudi dostop do vsega knjižničnega gradiva.

V skrbi za zdravje in varnost obiskovalcev smo tudi v Knjižnici Koper pozorno sledili vladnim ukrepom za preprečitev širjenja koronavirusa, navodilom našega ustanovitelja in priporočilom Združenja splošnih knjižnic, ki nas tudi med pandemijo izjemno podpira. Tako kot večina slovenskih splošnih knjižnic smo 13. marca v skladu z navodili in priporočili Ministrstva

za kulturo RS in drugih pristojnih institucij vse enote Osrednje knjižnice Srečka Vilharja Koper zaprli. Ob tem smo se seveda zavedali, da so v vrhuncu epidemije, ko smo se občani odgovorno zadrževali doma, da ne okužimo sebe in drugih, prav knjige lahko tiste, ki nam lepšajo dneve, nas tolažijo, predvsem pa osmišljajo vsakdan. Branje dobro vpliva na kakovost bivanja, saj dokazano zmanjšuje

Knjižničar Rene Mišak odgovarja na novinarska vprašanja, v ozadju vozilo za brezplačno dostavo knjig na dom. Prvi dnevnik, 15. 4. © MMC RTV Slovenija, Radiotelevizija Slovenija, <https://4d.rtvlo.si/arhiv/prvi-dnevnik/174686191>

posledice stresa, odganja tesnobo in preganjanja osamljenosti. Zato smo tudi v novi stvarnosti poskušali poiskati rešitve in čim prej zagotoviti nove ter varne načine izposoje in dostopa do knjižnega gradiva.

V prvem tednu zaprtosti smo vsem potencialnim uporabnikom, tudi tistim, ki bivajo zunaj meja Slovenije, ponudili možnost brezplačnega spletnega vpisa, s

tem pa tudi dostop do Virtualne knjižnice Koper, ki je za uporabnike odprta 24 ur na dan in 7 dni v tednu, dosegljiva pa je s samo nekaj kliki od varnega doma. Virtualno knjižnico smo med epidemijo pospešeno gradili in promovirali v številnih medijih. Vsem uporabnikom smo ponudili tudi pomoč pri uporabi v obliki interaktivnih spletnih tečajev, ki jih najdejo na naši spletni strani – E-Cankar, kaj porečeš? predstavi različne vire, medtem ko tečaj Encyclopedia Britannica z videoposnetki, zvočno razlago in praktičnimi vajami nauči uporabnika rokovanja s spletno enciklopedijo. Bralne nasvete smo uporabnikom nudili na leposlovnem portalu Dobreknjige.si, krizna dežurna služba pa je uporabnike knjižnice in širšo javnost sprotno obveščala o vseh spremembah našega delovanja.

Dejavnost knjižnice smo intenzivno promovirali na svoji spletni strani in družbenih omrežjih, predvsem pa v številnih medijih javnega obveščanja: o naših aktivnostih so poročali časniki Dnevnik, Primorske novice, Večer in Mladina, televizijske oddaje Prvi dnevnik (TV SLO1), Infodrom (TV SLO1), Primorska kronika (TV Koper Capodistria), TDD italijanske televizije RAI, radijske oddaje radia Val 202, Radia Koper, Radia Capodistria, Radia Capris in številni spletni mediji, kot so STA, SiOL, Regional Obala, E-kopercapodistria ipd.

Uporaba naše virtualne knjižnice se je med zaprtjem povečala za skoraj desetkrat. V zbirki Biblos smo v prvi polovici marca zaznali 151 izposojenih e-knjig, v drugi polovici meseca pa že 1.400 izposoj. In če smo pri zbirki PressReader v prvih dveh tednih marca zaznali 32 uporabnikov, 51 obiskov, 137 pregledanih časopisov in 431 prebranih člankov, smo že v drugi polovici meseca z 211 uporabniki, 404 obiski, 794 pregledanimi časopisi in 2.932 prebranimi članki doživeli skokovit porast.

A še bolj razveseljivo je, da je poraslo število novih članov. V prvih dveh tednih marca smo imeli 67 vpisov, nato je števila poskočila na več kot 1.000 spletnih vpisov. Preko Urada RS za Slovence v zamejstvu in v svetu smo o svojih aktivnostih obveščali

tudi rojake, ki bivajo v tujini, in tako pridobili dodatne uporabnike iz 23 držav zunaj Slovenije, od tega največ iz Italije, Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Velike Britanije in Argentine.

Posebno skrb smo namenili tudi otrokom. Med samoizolacijo smo jih povabili na spletni portal bralnega tekmovanja »Berimo z Rovko Črkolovko« (www.bralnotekmovanje.si). Tu se nam lahko pridružijo pri branju knjig, ki si jih lahko brezplačno izposodijo na portalu Biblos, pogovarjajo se lahko z vrstniki in izmenjujejo mnenja o knjigah, rešujejo interaktivne kvize in si ogledajo zanimivosti, ki smo jih skrbno pripravili prav zanje!

Berimo z Rovko Črkolovko je izviren pristop k spodbujanju branja in izboljšanja bralnih navad med petošolci in šestošolci v obliki vodenega bralnega tekmovanja, ki spodbuja medvrstniško kolegialnost, povezanost, možnost sodelovanja in timsko delo. Projekt je do sedaj prejel dve pomembni priznanji, in sicer nagrado Združenja splošnih knjižnic za najboljše projekte splošnih knjižnic 2018 in priznanje slovenske sekcije IBBY za izjemne dosežke na področju promocije mladinske književnosti in branja.

Bralnega tekmovanja se je od prve izvedbe v šolskem letu 2016/2017 do danes udeležilo že 3.326 učencev iz 197 oddelkov, ki so skupno prebrali več kot 14.500 knjig. Učenci so razen redkih izjem vzporedno z bralnim tekmovanjem opravili tudi bralno značko. Bralno tekmovanje je seglo tudi zunaj mestnih in celo državnih meja. Pridružile so se nam namreč vse knjižnice obalno-kraškega območja, slovenske osnovne šole v Italiji prek Narodne in študijske knjižnice Trst, učenci pouka slovenskega jezika iz Banjaluke ter učenci zvezne gimnazije Celovec, načrtujemo vzpostavitev partnerstva s Slovenci na Hrvaškem in v Beogradu, presenetile so nas celo pobude za sodelovanje iz Anglije in Argentine.

Za zmago se je letos potegovalo kar 1.145 učencev, ki so ponovno navduševali s svojimi izjemnimi rezultati, interaktivni

spletni portal, oblikovan posebej za potrebe tekmovanja, pa je zaznal že več kot 292.000 ogledov. Spletna stran (bralnotekmovanje.si) omogoča sodelujočim učencem, da si lahko knjige med seboj priporočajo, se o njih pogovarjajo in izmenjujejo mnenja z vrstniki iz svoje, a tudi drugih šol. Pomembna motivacija pri branju je tudi udeležba na zaključni prireditvi z bogato kulturno-športno vsebino, na kateri otroci za svoje dosežke prejmejo priznanja, nagrade in pokale, ter nagradni izlet za zmagovalni razred. Letošnje rezultate smo razglasili 23. aprila na mednarodni dan knjige.

Kot prva knjižnica smo občanom ponudili tudi izposajo knjižničnega gradiva z brezplačno dostavo na dom, pomembno predvsem za krepitev učnih in študijskih procesov pa tudi za starostnike in druge ranljive skupine, ki so manj vešče sodobne tehnologije in težje prenašajo socialno izolacijo. Sprva smo dostavo gradiva načrtovali dvakrat tedensko, ob torkih in četrtek, zaradi izjemnega povpraševanja pa smo urnik razširili na vse dni v tednu. Prvi dan izvajanja novega načina izposoje smo namreč v knjižnico prejeli več kot 100 naročil, kar je bil jasen znak, da so tovrstne storitve še kako potrebne. Ravno ta naša dejavnost je doživela največjo medijsko pozornost, o njej je v svoji osrednji informativni oddaji poročala tudi nacionalna televizija <https://4d.rtvlo.si/arhiv/prvi-dnevnik/174686191>.

Spletne storitve in izposajo knjižničnega gradiva z dostavo na dom skladno s spremembami 21. člena Odloka o začasni prepovedi ponujanja in prodajanja blaga in storitev potrošnikom v Republiki Sloveniji postopoma širimo s storitvami brezstične izposoje po predhodnem naročilu in z vračili knjižničnega gradiva v knjižnico. V kratkem pričakujemo nadaljnje sproščanje ukrepov, a se obenem zavedamo, da smo še daleč od vzpostavitve prvotnega stanja. Vendar v Kopru na novo stvarnost zremo z optimizmom, saj nam izkušnje kažejo, da smo se ji sposobni prilagoditi. ●

»Znanje, kako rešiti krizno situacijo, vedno obstaja znotraj podjetja«

Intervju z dr. Samom Javornikom

Mojca Trtnik

Narodna in univerzitetna knjižnica
mojca.trtnik@nuk.uni-lj.si

Najprej nameniva nekaj besed koronavirusni krizi. Kako močno vas je presenetila trenutna situacija?

V finančni ekonomiji poznamo dogodke, ki na naša življenja nesorazmerno vplivajo, po svoji naravi so težko predvidljivi in redki, a hkrati presegajo običajna pričakovanja v zgodovini, znanosti, financah in tehnologiji. Imenujemo jih črni labodi. Pandemija koronavirusa sicer ni čisto črni labod, recimo ji sivi labod, saj so se pandemije v zgodovini že dogajale in se v nerednih ciklih pojavljajo skozi vso zgodovino človeštva. Na nezavedni ravni vemo, da obstaja visoka verjetnost, da bo vsaka generacija imela in preživela svojega črnega laboda, a se kljub vsemu obnašamo, da tega nikoli ne bomo doživeli. A je res, da je tokratna pandemija unikatna v tem, da nas je prvič presenetila v obdobju, ko obstaja vzporeden virtualni svet interneta in je pretočnost informacij in dezinformacij pravzaprav hipna. Prepričan sem, da je moja generacija preživela podobne pandemične zgodbe, a zanje nismo niti vedeli, da so se zgodile. In če kdaj, potem smo se na koronskem črnem (sivem) labodu naučili, da je vzporeden virtualni svet postal generator sistemske nestabilnosti svetovnih razsežnosti. Cesarjeva nova oblačila so iz pravljičnega kvantnega preskokom skočila na naše življenje.

Zdi se, kot da vas pandemija niti ni tako zelo presenetila?

Je in ni. Hyman Minsky je s v svoji teoriji lepo zapisal, da stabilnost povzroča nestabilnost. Paradoks, ki je vpet v teorijo Minskega, je, da sicer stabilnost daje udobje, varnost in blaginjo, vendar povzroča tvegano vedenje, ki ustvarja finančno nestabilnost in sčasoma povzroči paniko ter krizo. Ne glede na to, od kod prihaja sprožilni dogodek. Krize in recesije so vgrajene v samo srž kapitalizma. Najhuje za racionalno razmišljanje je, da je sprožilni element krize vsakič nekaj na videz popolnoma neracionalnega. Kaj vse smo si v zgodovini že izmislili za krivca ekonomske tragedije. Od sončnih peg in podrtja dvojčkov v New Yorku do koronavirusa. Kot predavatelj teorije gospodarskih ciklusov mi je bilo že nekaj časa jasno, da nas čaka ena najtežjih preizkušenj v naših življenjih. Pa ni nujno, da je trenutna preizkušnja najhujša. Nisem imel pojma kdaj in kako, ampak vedel sem, da bo prej ali slej prišlo do kataklizme. Svetovna konjunktura traja vse od leta 2008, kar je sedaj slabih 12 let. Gre za najdaljšo konjunkturo v zgodovini človeštva. Konjunktura v povprečju trajajo od štiri do pet, recesije pa v povprečju 18 mesecev. In če se vrnemo k Minskemu, lahko sklepamo, da daljša kot

je konjunktura, več nestabilnosti se vgradi v družbeni sistem. In kje smo danes? Vse, kar je še februarja bilo videti kot pravljičar iz Tisoč in ene noči, se danes kaže kot globalna katastrofa. Če povzamem, vedel sem, da prihaja globalna kataklizma, nisem pa vedel kdaj in kako.

Kdo pravzaprav je krizni menedžer?

Obstajata dve vrsti kriznih menedžerjev. V prvo skupino spadajo menedžerji, ki pridejo v podjetje, prepolovijo zaposlene in nepotrebne stroške ter dosežejo velik enkraten pozitiven učinek za podjetja. To so po navadi menedžerji, ki spadajo v zgodbo: če je edino orodje, ki ga premoreš, kladivo, potem je zate cel svet en sam žebelj. Ti ljudje so po naravi brezkompromisni ubijalci stroškov, brez kančka slabe vesti in brez globljega razumevanja okolice, v kateri delujejo. Prav tako nimajo razumevanja, kako razvijati in graditi podjetje dolgoročno. So funkcionalno kladivo, ki med krizo zdrobi porcelan v podjetjih. Ko njihovo obdobje mine, postanejo velika zavora ponovnega razvoja. Druga skupina kriznih menedžerjev so ljudje, ki poleg vzvodov krize v podjetjih in vzvodov reševanja vzrokov krize razumejo tudi dolgoročne strateške razvojne potrebe. Verjemite mi, da je tovrstnih menedžerjev izjemno malo.

■ Dr. Samo Javornik je doktor ekonomskih znanosti. V svoji dolgoletni poslovni karieri se je specializiral za finančno prestrukturiranje podjetij. Opravlja funkcijo direktorja družbe, hkrati pa je predsednik in podpredsednik številnih strokovnih organov, nadzornih svetov, upravnih odborov in investicijskih odborov ter vodi in član mnogih projektnih skupin z različnih področij.

Prihajate iz gospodarstva. Za vami je več kot uspešna pot prestrukturiranja podjetij, ki ste jim omogočili zdravo rast naprej. Kakšen je vaš »recept« za uspeh?

Težko je govoriti o receptih, ker je vsaka dejavnost, v kateri deluje podjetje, precej samosvoja, znotraj te heterogenosti pa je samosvoja tudi finančna in poslovna slika podjetja, ki ga poskušaš prestrukturirati. Sam nikoli v življenju na nobenem področju nisem iskal bližnjic in moja poslovna pot je bila vseskozi zelo načrtna – izkušnja je nadgrajevala izkušnjo. Znanje je nadgrajevalo znanje. Moj prvi korak v karieri je bil usmerjen v razumevanje delovanja podjetja in poslovnih modelov. Postal sem ocenjevalec podjetij. Ko sem skozi proces privatizacije prekriziral celotno Slovenijo in se izučil v obrti razumevanja delovanja sistemov, sem se preusmeril v dejavnost razumevanja kapitalističnih trgov, ki je včasih svetlobna leta

oddaljena od notranjega ustroja podjetij, ki kotirajo na borzah. Naslednji korak je bil obvladovanje menedžerske funkcije. Biti menedžer je vse kaj drugega kot biti strokovnjak. Biti strokovnjak pomaga, še zdaleč pa ne zadostuje. Biti menedžer je bistveno bližje umetnosti psihologije in psihoterapije kot sami stroki. Kot strokovnjak se ukvarjaš s strokovnimi izzivi, a kot menedžer se srečuješ z ljudmi, sodelavci, poslovnimi partnerji, njihovimi strahovi, upanji, talenti in individualnimi osebnostnimi značilnostmi. Vso to kakofonijo osebnih razlik moraš biti sposoben sestaviti v delujoč organizem. Organizacijo, ki deluje. In ne samo, da deluje – delovati mora bolje, kot deluje konkurenca!

Tudi s svojo zadnjo zgodbo ste spisali uspeh. Kako vam je uspelo?

Ko sem prišel v Regia Group, podjetje, katerega del sem danes, sem se znašel

v praktično nerešljivi situaciji. Skupina je bila zadolžena čez vse razumljive okvire, organizacija je bila nepregledna in popolnoma neracionalna, novi sodelavci so bili skeptični v smislu, kaj pa ta »japi« ve o avtomobilizmu, če nikoli ni bil od »šmira« umazan do komolcev ... Skratka izziv. In bil sem sam. Ne, ni res, bila sva dva. Proti vsem. In kakšen je bil moj recept? Najprej sem vse dobronamerne ljudi v organizaciji postavil pod isto zastavo. V njih sem vzbudil strast, da smo boljši od vseh. In res smo. Pomladil sem ekipo, v kateri smo združili modrost in prodornost. Kar smo obljubili, smo tudi naredili. Zgradili smo si kredibilnost. In na koncu, tik pred zdajci, zmagali v bitki, pri čemer nihče ni verjel, da je možno zmagati v njej. V tem dolgem obdobju nam je dolg skupine uspelo znižati za skoraj 100 milijonov evrov. Ves čas, kar vodim skupino, je bila moja največja intimna bojazen, da nas bo naslednja kriza ujela, preden se nam bo uspelo finančno prestrukturirati. Šlo je za las, ampak hvala bogu v pravo smer. Naša skupina je tako v sedanjo krizo vstopila pripravljena. Finančno in psihološko. V koronakataklizmo smo prišli natrenirani, homogeni in predvsem mentalno pripravljeni na to, kar sledi. Za razliko od večine. Pa se še začelo ni.

V javnem sektorju (katerega del smo tudi knjižnice) morda premalo pozornosti posvečamo vodenju na vseh ravneh – od vodenja knjižnice do vodenja oddelka oziroma enot. Kakšne lastnosti mora po vašem mnenju imeti dober vodja?

Ne glede na to, v kateri dejavnosti in na kateri organizacijski ravni je človek vodja, mora kot vodja imeti določene predispozicije, da lahko deluje kot vodja. In to na način, da se bo vodena skupina ljudi individualno in kolektivno razvijala ter bo sčasoma napredovala. Nismo vsi vodje. Človek potrebuje zadovoljujoče odnose v službi, da se lahko nemoteno razvija. Ne glede na to, ali govorimo o avtomobilskih tehničnih pregledih ali o knjižnici. Vsak od nas potrebuje delovno okolje in okolico, ki mu nekaj pomeni, ki se je lahko dotakne, se ji zaupa, potoži ali preprosto z njo skupaj poigra in povese. Občutek zadovoljstva, ki je naravna

Zmanjšanje proračuna za 20 odstotkov je krizna situacija. In če ima vodja v tej situaciji zdrav in dobro voden kolektiv, bo krizna situacija sprožila val kreativnosti. Kaj početi in kako delovati, da bomo lahko izvajali tisto, kar mislimo, da je prav?

posledica dobrih odnosov, vzpodbuja voljo do ustvarjanja in do življenja. In prav ta občutek zadovoljstva in iz njega porajajoča se želja po njegovi ponovitvi je tisto gibalno, ki nas poganja na splošno v življenju, še posebej pa v službenem okolju. Če je vodja usmerjen v doseganje ciljev, ki so mu bili vsiljeni od zunaj, in če to počne na način, ki v sodelavcih vzbuja averzijo, odpor in v končni fazi resignacijo, potem imamo opravka s toksičnim vodenjem in toksičnim vodjem. Zdravo voden kolektiv je razigran kolektiv. Kolektiv, katerega sestanki ne trajajo več kot pol ure, pa še v tiste pol ure so prisotni smeh, sproščenost in razigranost, pri čemer osredotočenost skupine in njena poslovna usmerjenost zaradi tega niti slučajno nista zapostavljeni. To je kolektiv, ki poka od kreativnosti, kolektiv, ki dopušča viharjenje mnenj in kolektiv, ki v kriznih trenutkih stopi skupaj in ne razpade. Osemdeset odstotkov uspešnosti kolektiva je odvisnih od vodje. Ko pridem v organizacijo, kjer so vsi zadrgnjeni, resni, brez pristnega človeškega kontakta, tehnično superiorni, a brez duše, vem, da je težava v vodenju. Tovrstni kolektivi so funkcionalno usposobljeni za plovbo po mirnem morju, a jih prvi valček potopi. To niso kolektivi, ki so sposobni razvoja in kreativnosti. V knjižnici ali v podjetju, s to razliko, da podjetja propadajo, knjižnice pač ne.

Postavimo se v hipotetično situacijo: direktorju knjižnice čez noč sporočijo, da so se načrtovana sredstva zmanjšala za 20 odstotkov. Kaj bi mu svetovali, na kakšen način naj se loti reševanja te krizne situacije?

Dvajset odstotkov ni nič in je hkrati vse. Dvajset odstotkov je vedno obvladljivih. Samo iz črne škatle je treba pobegniti. V rigidnih sistemih upravljanja, med katere v veliki meri spadajo tudi državne organizacije, velja načelo samoumevnosti: dobimo finančna sredstva za svoje aktivnosti in to nam pripada. Podjetniška iniciativa je povezana predvsem z osebnostnimi lastnostmi vodje. Pa ne mislim, da bi se morale knjižnice na trgu boriti za sredstva. Bog ne daj. V mislih imam kreativnost pristopov in načinov delovanja. In verjemite mi, da so najboljše ideje skoraj zastoj. Če to ponazorim z zgodbo Winstona Churchilla: ko so mu nekoč predlagali, da bi v vojnem stanju znižali sredstva za kulturo in jih namenili vojski, jih je začuden pogledal in jih vprašal: »Zakaj hudiča se je pa potem sploh vredno bojevati?« Zmanjšanje proračuna za 20 odstotkov je krizna situacija. In če ima vodja v tej situaciji zdrav in dobro voden kolektiv, bo krizna situacija sprožila val kreativnosti. Kaj početi in kako delovati, da bomo lahko izvajali tisto, kar mislimo, da je prav? Ideje bodo nepredstavljivo spremenile način razmišljanja in delovanja, kreativne bodo in poceni. Večina sodelavcev bo pripravljena žrtvovati del cone ugodja. Vsaka organizacija občasno potrebuje šok, da jo premakne iz cone ugodja. In ta šok pokaže, ali smo ali nismo iz pravega testa. Če nismo, potem se bo pojavilo morje nepremostljivih ovir, vse bo obstalo na mrtvi točki, prepri se bodo zažrli v medsebojne odnose, vodja bo histeričen in kolektiv bo frustriran. Konflikt na konflikt, prevladalo bo vsesplošno toksično vzdušje. In kadar te ob vstopu v knjižnico ali podjetje pričaka tovrstno toksično vzdušje, veš,

da je težava v vodji. Kaj svetovati? Vodja mora najprej poskrbeti za motivacijske dejavnike – ustrezne plače sodelavcev. Dejanske motivatorje sodelavcev pa sprožiti skozi druge vzvode. Še enkrat; dvajset odstotkov gor ali dol. Bistvo je v vodji. Mi smo zaradi koronavirusa v določenem trenutku doživeli 100-odstotno zmanjšanje prihodkov, a smo vsi prepričani, da bomo z lastno iznajdljivostjo iz te krize prišli še bolj pripravljeni.

Predstavljam si, da krizni menedžerji, vsaj na začetku, niste najbolj priljubljeni? Ko pridete v podjetje ali organizacijo, se v zaposlenih najverjetneje sproži strah pred neznanim. Na kakšen način pridobite zaupanje zaposlenih in kako jih pripravite k sodelovanju?

Kot sem rekel, obstajajo različni pristopi. Če prevzameš vlogo menedžerja »vse v enem«, potem je seveda prvi del naloge povezan z racionalizacijo. Nastop krize v podjetju je vedno dolgotrajen proces, povezan s serijo manjših in večjih nespametnih preteklih poslovnih odločitev, neracionalno organizacijo, toksičnim vodenjem, cono udobja, kreativno zaležanostjo ... Vse skupaj pripelje do tega, da začne organizacija najprej izgubljati stik s tekmeci, ustvarja nezadosten denarni tok, se posledično začne zadolževati, klima v podjetju pa začne razpadati. Vsi so med seboj skregani in za nastale težave krivijo druge. Ko v takšno organizacijo vstopi nekdo od zunaj, se notranje sile v trenutku poenotijo in svojo negativno energijo usmerijo proti prišleku. Dobijo enotnega zunanega sovražnika. Meja med realnostjo in fikcijo se zabriše. Kolektivna psihoza je na višku.

Zdravo voden kolektiv poka od kreativnosti, dopušča viharjenje mnenj in je kolektiv, ki v kriznih trenutkih stopi skupaj in ne razpade. Osemdeset odstotkov uspešnosti kolektiva je odvisnih od vodje.

Kaj narediti v takšni situaciji?

Najpomembnejši sta komunikacija in verodostojnost. Tudi če informacije niso pozitivne, jih bodo sodelavci lažje sprejeli, če so jim razumljive. Tudi najtežje. A če vse skupaj obtiči na ravni neoprijemljivih strahov, govoric in obrekovanj, menedžerju »vojske« sodelavcev nikoli ne bo uspelo poenotiti v »boju« za lepšo prihodnost. Ljudje potrebujejo zaupanje v vodjo. A to zaupanje je možno zgraditi z zaupanjem v vizijo vodje, verodostojnost njegovih besed in dejanj, prevzemanje odgovornosti s strani vodje in delegiranje pristojnosti na sodelavce. To je lepilo, ki organizacijo v hudih časih ponovno poveže v zmagovalko. Kot svetovalec podjetij sem se marsičesa naučil. Naučil sem se, da znanje, kako rešiti krizno situacijo, vedno obstaja znotraj podjetja. A kaj, ko nihče nikogar več ne posluša. Nihče nikomur več ne zaupa. Vsi drug na drugega valijo krivdo. Razsvetljeni menedžer ljudem pusti, da povedo, kar vedo, brez posledic. Vse notranje znanje poenoti, dopolni s svojimi izkušnjami in znanjem, tako je rešitev kmalu na dlani.

»Edina stalnica v življenju je sprememba« je rek, ki ga lahko nemalokrat slišimo. Kateri je tisti »krizni« trenutek, ki nam pove, da je čas za reorganizacijo podjetja oz. organizacije?

Ko se pojavi krizni trenutek v organizaciji, to dejansko ni več faza krize, temveč je že faza iskanja rešitve. Kriza se v podjetje prikrade v dobrih in lepih časih, čeprav ostaja nevidna. Osebnostno vedno najbolj pozoren postanem na organizacijsko okolje, v katerem vse »štima«, ni težav in se imajo vsi ležerno lepo. Zatišje

pred viharjem. Takšna samozadostna organizacija se ne bo znala odzvati na spremenjene okoliščine, ki se bodo prej ali slej pojavile. Ostali bodo v fazi zanikanja, dokler se kriza ne bo prelevila v krizo denarnega toka. Odzivni čas takšne organizacije je predolg, da bi se lahko rešila brez hujših posledic. Čas za reorganizacijo je torej takrat, ko se vsem zdi, da stvari potekajo idealno. A je res, da je v tem obdobju najtežje izvajati spremembe. Zato uspešni menedžerji nikoli ne pustijo, da organizacija zaspi na starih lovorikah. V dinamičnem poslovnem okolju so stare lovorike dobre zgolj za obujanje spominov na sindikalnih zabavah. In to je to. Tudi to je potrebno. Kdor ne razume svoje preteklosti, ni vreden svoje prihodnosti.

Nekje sem prebrala: »Če vas »trde« večšine spravijo v službo, vam »mehke« večšine pomagajo tudi ostati tam.« Se strinjate s to mislijo? Kako pogosto pri svojem delu uporabljate t. i. »mehke« večšine?

Biti menedžer pomeni biti tudi (ali pa predvsem) psiholog in psihoterapevt. Če si iz svoje pretekle kariere poleg vsega še strokovnjak – toliko bolje. Klasična inteligenca k menedžerjevi uspešnosti prispeva do 15 odstotkov, čustvena inteligenca do 45 odstotkov, vse ostalo pa temelji na socialni in politični inteligenci. Način kadrovanja, ko dobre strokovnjake z napredovanjem preobrazimo v slabe vodje, je v celoti napačen. Pravijo, da človeka najame IQ, napreduje pa s pomočjo EQ. Ne bi se mogel bolj strinjati. Trde večšine uporabljam na svojem osrednjem strokovnem področju, to so finance in ekonomika, mehke večšine pa uporabljam

na vseh ostalih področjih, na katerih predvsem skrbim za razvoj sodelavcev, ki so s specialnimi znanji bistveno bolj opremljeni kot jaz. Na teh področjih uveljavljam življenjsko modrost in izkušnje. Poskušam preprečevati, da vlak obtiči, se iztiri ali ga odnese v stratosfero.

V Sloveniji že desetletja teče pobuda o gradnji nove narodne in univerzitetne knjižnice. Do konca tega leta bomo imeli pripravljeno vso dokumentacijo, potrebno pa bo še veliko volje s strani vseh deležnikov v državi, da se bo gradnja NUK 2 res začela. Kaj menite, nam bo uspelo?

Absolutno. Narod, ki ne razume in spoštuje svoje kulturne dediščine, nima prihodnosti. Mi jo imamo.

In za konec: vem, da ste zelo dober glasbenik, nekoč ste imeli tudi svoj bend. Pa ste tudi ljubitelj knjig in obiskovalec knjižnic?

Kot otrok sem bil požiralec knjig. Naša družina je bila serijski zmagovalec na področju najbolj beročih družin v okviru vsakoletnega natečaja Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika na Ravnah na Koroškem. Poleg glasbenega gena imam očitno vgrajenega tudi pisateljskega. Te dni bom izdal svojo tretjo knjigo, ki je antipod mojima prvima knjigama, ki govorita o arhetipskih psiholoških vsebinah in duhovnem razvoju posameznika. Ostajam torej ljubitelj knjig in goreč bralec. Kdor bere knjige, živi tisoč življenj. Škoda bi bilo zamuditi katerega koli od njih. ●

Po koncu krize se vedno spominjamo tistih, ki so bili zraven

Ksenija Medved
Mestna knjižnica Grosuplje,
Enota Ivančna Gorica
ksenija.medved@gmail.com

Sem vodja enote v Ivančni Gorici in dobila sem povabilo uredništva Knjižničarskih novic, da napišem naše izkušnje z ohranjanjem stika z bralci med epidemijo koronavirusa. Kolikor nam je ta čas psihično dobrodošel, saj vemo, da je bilo na splošno in v knjižnicah delo kdaj že zelo naporno, se sedaj vsi skupaj učimo in preskušamo, kaj sploh se da izvajati v novih razmerah. Brez vsebin, povezovanja in kulture vendarle nismo to, zaradi česar smo ljudje. Za to se borimo. Gotovo se marsikje naša razmišljanja in naša dejanja pokrivajo ali se pojavljajo inovativne rešitve, ki jih drugi še ne poznamo. Zato je dragoceno, da želi časopis oziroma fb-stran Knjižničarskih novic spodbujati odprt in dobronameran strokovni pogovor o različnih prehodnih ali nekaterih morebiti dlje trajajočih rešitvah.

OPRAVLJENI KORAKI

Na začetku smo seveda vsi naredili nujne korake, kot je obveščanje o vpisu in izposoji na daljavo, Biblosu in sistemsko podaljšanem gradivu, kasneje tudi že sorazmerno z ukrepi izposojali itd. V naši in gotovo drugih knjižnicah smo dnevno dežurali za nujna opravila, poleg tega nam je uspelo knjige opremiti z nalepkami RFID za avtomatizacijo izposoje.

OHRANITI POVEZANOST Z NAŠIMI STRANKAMI

Kmalu po začetku karantene in čakanja sem opazila, tako menim, koristen marketinški in PR-članek oz. nasvet, v katerem sva z avtorico članka razmišljali podobno, in sicer da bodo imele po koncu nevarnosti prednost tiste storitvene dejavnosti, ki bodo med epidemijo koronavirusa s svojimi strankami nevsiljivo ohranjale stik s sproščujočimi vsebinami v smislu darilc ali inovativno rekrutirale svoje sile tako, da bodo koristne družbi. Najprej smo se odločili, da bomo objavljali vse, kar ponujamo, ne samo, česar ne, da moramo ostati del občinskih novic, ostati povezani s sokrajani, bralci in se pojavljati.

BRALNI KLUB NA SPLETU

Nekatere dejavnosti smo preselili na splet oz. v spletne konferenčne sobe. Sama vodim dva bralna kluba: za starejše in za mlade. Pri mladih povezava ni povzročala težav, srečali smo se dvakrat kar po kameri na Facebooku. Pri starejših je bilo srečanje malo bolj zapleteno, saj gospe in gospod večinoma nimajo fb-profila. Zato sem se za srečanje odločila uporabiti aplikacijo Hangouts Meet. Prišli so vsi, torej 12 »apostolov«, to je bila velika tehnološka zmaga za starejšo generacijo. Pred srečanjem sem vsem članicam in članu po telefonu pomagala, da so si na telefon oziroma računalnik naložili aplikacijo in jo tudi preizkusili. Starejši so zelo hvaležni, če jim namenimo svoj čas, oziroma potrebujejo aktivnost in vsebine zdaj bolj kot kdaj koli. (Odrasli so brali Nasad oranževcev in poljubno knjigo, mladi pa Tu ležim in krvavim ter poljubno knjigo.)

SREČANJA Z USTVARJALCI PO SPLETU

Z ustvarjalci smo se srečevali prek aplikacije Hangouts Meet. Google je v tem času omogočal njeno brezplačno uporabo. Srečali smo se s štirimi prevajalkami (Lara Vnuk, Ana Jasmina Oseban,

Petra Meterc in Tatjana Jamnik), pri napovedanih srečanjih s prevajalci smo zaznali večji obisk kot v živo. Pogovarjali smo se tudi o njihovih aktualnih knjigah (*Potopljeni svet*, *Eksperiment* in *Malo prahu na očeh*). To so bila zelo obiskana srečanja, za vabila smo uporabili posodobljene seznime članov, ki so po GDPR podpisali, da želijo biti obveščeni. Predstavitve knjige Lidije Bašič Jančar »Popolna ljubezen«, ki govori o odnosih, smo izvedli z dvajseterico prijavljenih in zavlekli debato za debelo uro, saj so odnosi med epidemijo koronavirusa očitno velik izziv. Želeli smo zajeti različne skupine.

SREČANJA S PISATELJI ZA NOČ KNJIGE IN DRUGE VRSTE SODELOVANJA

Poklical me je šolski knjižničar z željo, da se organiziramo skupaj ob Noči knjige. Pomagali so nam pisatelji Žiga X Gombač, Boštjan Gorenc - Pižama, Aksinja Kermauner, Janja Vidmar in Eva Škofič Maurer. Na našo prošnjo so le-ti posneli enominutne motivacijske videoposnetke za naše učence in nekateri sodelovali pri branju iz svojih knjig na Noč knjige. Na občinsko pobudo naj bi prevzeli tudi pogovor o biografiji Uroša Zorman v maju z domačim piscem Lojzeto Grčmanom, ki naj bi ga predvajali v živo na občinski strani. **Rdeči noski oz. Rita Puček** nam je poslala njihovo zgodnico na temo zabavnega branja, radi smo jo delili z javnostjo. **RITA PUKEC BERE: RDEČI NOSKI IN ZABAVNO BRANJE** (za sprostitev od resnih šolskih vsebin).

URE PRAVLJIC PREKO JAVNIH OBJAV
V okviru praznovanja »Mednarodnega

Ko so Churchill med vojno predlagali, da zamrzne sredstva za kulturo, je odvrnil: »Ampak za kaj se potem borimo?«

dne knjig za otroke« 2. aprila je sodelavka **Maruša Pušnik**, ki vodi ure pravljič za najmlajše, posnela štiri kratke videopredstavitve, in sicer eno pravljičico, eno pesmico (prepesnjeno pravljičico), eno z ugankami in eno z odkrivankami. Filmčke oz. povezave na njih smo vsem, ki so prijavljeni na ure pravljič (in so podpisali GDPR), pošiljali po sporočilih sms in e-pošti. Še enkrat smo jih pozvali, da se lahko odjavijo od naših objav, a se niso odjavljali. Nasprotno. Bilo je nešteto lepih odzivov, pohval in zahval. Pravljičice smo pošiljali po dnevih, začeli smo 1. aprila z *Lažnivim zajcem*. Seveda je sodelavka posnela samo tisto, kar ne spada pod avtorske pravice. Posnetke smo potem objavili še na kanalu YouTube, povezave pa poslali mentorjem po šolah in jih objavili na občinski strani. V štirih dneh je bilo zaznanih 600 ogledov, uporabili so jih tudi za dan šole v sedmem do devetem razredu in za Noč knjige na OŠ Stična. Trenutno imajo 1037 ogledov. V živo na pravljičah ni nikoli toliko otrok: YouTube kanal Maruše Pušnik. V maju bo zaključna pravljičica potekala v živo na občinski strani.

BRALNE NOVICE ZA MENTORJE/ UČITELJE V OBČINI

Pred epidemijo koronavirusa smo v knjižnici Ivančna Gorica (enota MKG) ravno uredili seznam e-naslovov mentorjev oziroma učiteljev v občini, ki so podpisali, da želijo prejemati obvestila z bralnimi novicami. Teh je 120. Odprli smo račun bralne novice, prek katerega jim pošiljamo novice o vsem, s čimer si lahko pomagajo pri svojem delu. Tu gre za naše avtorske posnetke, povedali smo jim, kako do gradiva na Biblosu, in pošiljamo jim kake zanimive povezave. Z vami delimo tiste z več odziva:

- VIDEO NAVODILA ZA IZPOSOJO NAŠIH KNJIG NA DALJAVO
- NAŠE KAMIŠIBAJ PRAVLJICE
- KNJIGA O KORONAVIRUSU ZA OTROKE
- BREZPLAČEN DOSTOP DO PESMIC IN PRAVLJIC V OBLAKU
- LAHKONOČNICE KOT UČNA SNOV ALI UMIRITEV PRED SPANJEM
- OTROŠKI PORTAL
- RITA PUKEC BERE: RDEČI NOSKI IN ZABAVNO BRANJE (za sprostitve od resnih šolskih vsebin)

SMO KAJ IZPUSTILI IZ ROK?

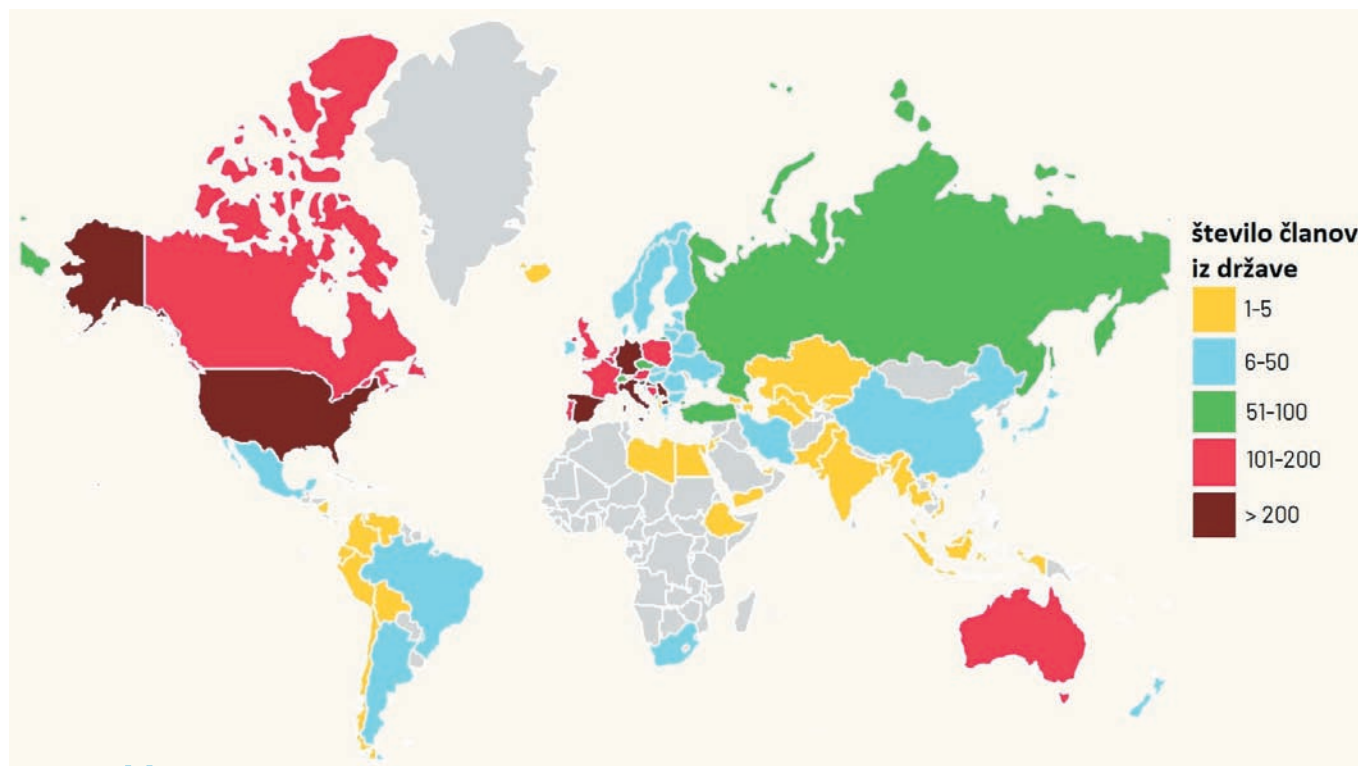
Menim, da smo knjižničarji mogoče zamudili nekaj priložnosti. Ob razumevanju, da so mnogi izvajali varstvo na domu, da nam je počitek dobro del in da smo sprejeli status čakajočih, niti ne razmišljam o večjih akcijah. A vsekakor bi z nekaterimi lahko odgovorili družbi. Ponekod v tujini so med karanteno izposodili vse filme. Bilo je jasno, da so po 14 dneh tudi vse knjige že nekužne in da bi lahko delali akcijo z izposojno lahkotne literature za krajšanje dolgih ur v karanteni. Po pošti pa smo pošiljali knjige za študij in na koncu tudi izposojali naročene knjige zunaj knjižničnega prostora.

Kot mama učiteljice sem prispevala kar nekaj posnetkov z bralnimi besedili in tudi pristržne posnetke z igralnimi knjigami, ki so obogatili učni proces. Učitelji so namesto naše uporabili študentsko pomoč, sicer pa so sami v tem času proizvajali nepregledne knjižnice didaktičnih videoposnetkov. Pravljičice so javnosti brali in besedila interpretirali igralci, pisatelji, »influencerji« in stand up komiki, knjižničarjev v zvezi s kako podobno akcijo mediji niso omenjali, pa toliko dobrih

pravljičarjev imamo. Problem pravljičarjev je bil v tem, da so imeli status čakajočih in da smo zavezani avtorskim pravicam ali so bili slabo oglaševani, da ne vemo za njih. Objavljamo tudi zapise o novih knjigah, tudi spletno dostopnih, ki jih »influencerji«, ki potem spregovorijo v medijih, večinoma ne poznajo. (Več o tem kritično Simona Rebolj na svojem fb-profilu 17. aprila). Obrazce »Vprašaj knjižničarja« so ponujali v NUK-u, za druge knjižnice tega ne vem. Velja, da se po kriznih situacijah bolj spomnimo tistih, ki »so bili zraven«, in tistih, ki smo jih potrebovali. Da je bila potreba po nas med zaprtjem velika, je nesporno, tudi odziv knjižničarjev je bil sorazmeren, a ne škodi, če se evalviramo in sprašujemo.

PRIREDITVE

Izposojamo smo ob pisanju članka že vzpostavili in sedaj vsi preizkušamo najboljše možne rešitve. Za vračanje knjig smo pri nas izposodili kontejner (kovid hišico) od civilne zaščite. Govori se tudi o prireditvah v prihodnosti in srečanjih na terasah. Naše prireditve so ta hip popolnoma vzpostavljene na spletu. Ciljne skupine nam očitno zaupajo tudi v tem načinu. Glede prireditve v živo naj bi to bile manjše prireditve z razdaljo med zaščitnimi udeleženci, razkuženim prostorom itd. Mogoče se bomo na poletje lahko že srečali s kakim bralnim klubom na naši terasi in podobno. Marsikaj je odvisno od poteka drugega vala. Vsekakor bodo butične in osebne prireditve, kot smo jih izvajali doslej, ter ustanavljanje bralnih klubov naša velika prednost. Posnamemo jih lahko tudi za širšo javnost. Bomo videli. ●

Pričakovano presenečenje

SARS-CoV-2 in izvajanje knjižničnih storitev v Narodni in univerzitetni knjižnici

Damjana Vovk

Narodna in univerzitetna knjižnica
damjana.vovk@nuk.uni-lj.si

Pohod novega koronavirusa smo v Narodni in univerzitetni knjižnici (NUK) začeli spremljati skozi strokovna očala prvi teden februarja sredi izpitnega obdobja na Univerzi v Ljubljani. Število članov NUK-a, ki nimajo stalnega bivališča v Republiki Sloveniji, v zadnjih letih narašča (slika 1). Zimskemu izpitnemu obdobju praviloma sledi nov semester in z njim nove skupine tujih študentov, ki se v okviru izmenjave odločijo za študij na kateri od ljubljanskih fakultet. Ravno zaradi prihoda novih študentov smo pazljivo spremljali širjenje virusa v posameznih državah, sploh v tistih, iz katerih v zadnjih letih najpogosteje prihajajo člani naše knjižnice (slika 2).

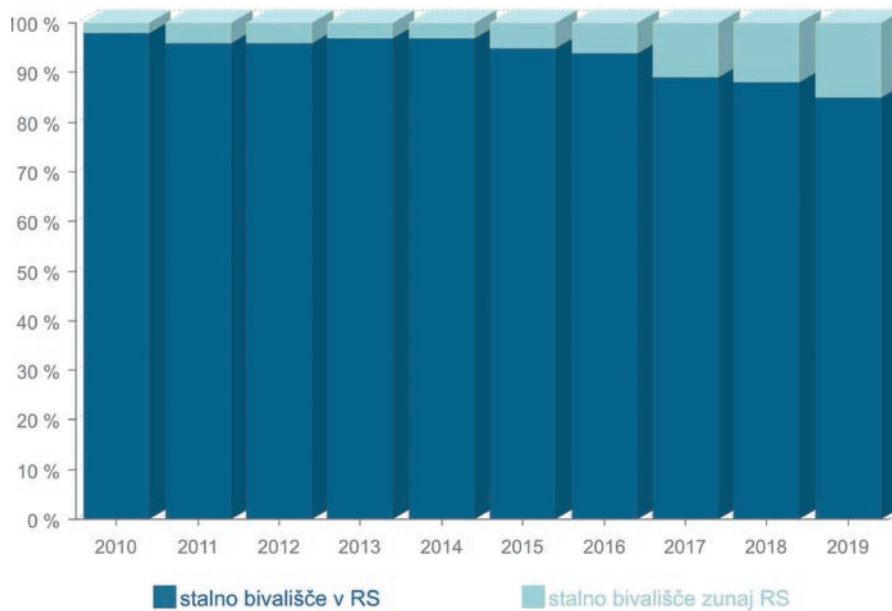
Poleg hitrosti širjenja virusa smo spremljali tudi njegov vpliv na delovanje knjižnic v okoljih, kjer so identificirali okužene osebe. Ker je število primerov hitro raslo, smo lahko vsak teden

zaznali nove prakse omejevanja knjižničnih storitev, zapiranja čitalniških prostorov in nam takrat še nenavadnih ukrepov razkuževanja rok, nošenja mask, merjenja temperature, umikanja stolov iz čitalnic,

■ **Slika 2:** Države, iz katerih prihajajo člani NUK-a

omejevanja dostopa do knjigomatov, podaljševanja počitnic ipd. Informacije na angleških spletnih straneh visokošolskih, nacionalnih in splošnih knjižnic pogosto niso bile posodobljene, spremembe v izvajanju storitev so bile dnevne, tako smo večkrat skeptično brali prevode, ki nam jih je ponudil Google Translate.

Prvi sestanek na temo priprav na prihajajoče razmere smo v NUK-u imeli takoj po zimskih počitnicah, 24. februarja, 14 dni pozneje pa smo že začeli izvajati prve ukrepe.

Slika 1: Struktura članov NUK-a glede na stalno bivališče v RS

Od ponedeljka, 9. marca 2020 dalje, smo uporabnike v čitalnicah posedali dva metra narazen, v torek je začel veljati poseben režim vstopanja v prostore knjižnice, v sredo pa smo omejili število prostorov, v katere so smeli uporabniki vstopati. V četrtek smo članom poslali obvestilo, naj pridejo prevzeti naročeno gradivo in izprazniti najete garderobne omarice, od petka naprej so bili prostori knjižnice za uporabnike zaprti.

JE TO RES NUK?

Razglas epidemije je pomenil selitev izvajanja dejavnosti knjižnice na domove zaposlenih. Kljub novim razmeram je NUK svoje naloge skušal izvajati v čim večjem obsegu. Založniki so lahko oddajali obvezne izvode tudi v fizični obliki, izdelava CIP zapisov in dodeljevanje oznak mednarodne bibliografske kontrole sta potekala kot običajno.

Izvajanje storitev NUK-a v času, ko prostori knjižnice niso bili odprti za uporabnike

podajanje informacij

- vsebina: enostavne, strokovne znanstvene informacije o fizičnem in e-gradivu, informacije iz dostopnega e-gradiva
- poti: telefon, e-pošta (info predal), Vprašaj NUK, Vprašaj knjižničarja

vpis in podaljšanje članstva

- poti: spletni obrazec, e-pošta

posredovanje dokumentov v e-obliki

- storitve: medknjižnična izposoja, kopije člankov
- vsebine: gradivo partnerjev, dLib.si, arhiv naročil

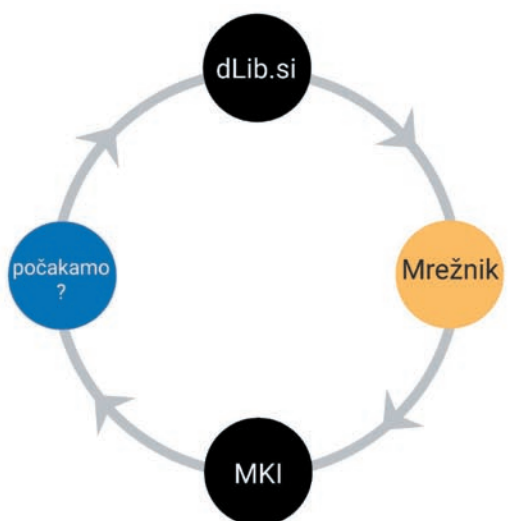
Vsem uporabnikom, ki so imeli izposojeno knjižnično gradivo iz zbirke NUK-a, smo rok izposoje podaljšali do 30. maja. Do tega datuma smo po dogovoru s partnerji v medknjižnični izposoji podaljšali tudi gradivo, ki so si ga uporabniki izposodili v okviru te storitve. Najem garderobnih omaric smo podaljšali do konca maja.

Uporabnikom smo posredovali enostavne in strokovne znanstvene informacije o fizičnem in e-gradivu ter informacije iz nam dostopnega e-gradiva. Vprašanja so lahko zastavljali po e-pošti oziroma na obrazcih Vprašaj NUK in Vprašaj knjižničarja. Nanje smo odgovarjali vsak delovni dan med 8.00 in 18.00. V tem času so nas uporabniki lahko poklicali tudi po telefonu. Pred zaprtjem knjižnice smo uredili prevezavo telefonskih števil uporabniških storitev in klicatelji so bili večkrat prijetno presenečeni, da so dobili sogovornika. Seveda smo jim morali občasno zagotoviti, da res govorijo z nekom iz NUK-a, saj so v ozadju slišali razigrane otroške glasove, napeve iz risank ali živalske zvoke hišnih ljubljencev, čemur se pri delu od doma nismo mogli izogniti.

Večinoma so vprašanja zastavljali nečlani. Spraševali so predvsem po vpisu v knjižnico, dostopu do gradiva in e-gradiv ter oddaljenem dostopu do informacijskih virov. Večkrat smo jim morali pomagati pri izposoji e-knjig ali uporabi podatkovnih zbirk. Veliko pogostejše kot običajno so se na nas obračali starši učencev iz osnovnih in srednjih šol (ne dijaki sami!), ki so svojim otrokom skušali pomagati priti do informacij za pripravo seminarskih nalog oziroma do gradiv za šolsko branje.

Uporabnike smo spodbujali k spletnemu vpisu in podaljševanju članstva po e-kanalih. Spletni vpis je do konca izvedlo 75 odstotkov tistih, ki so izpolnili začetni obrazec. Veliko jih je spraševalo tudi po možnosti včlanitve v lokalno splošno knjižnico oziroma v visokošolsko knjižnico (za potrebe oddaljenega dostopa) ter o možnostih za podaljšanje članstva v knjižnici, v katero so bili nekoč včlanjeni.

Med 16. marcem in 29. aprilom se je med našimi člani zelo povečala uporaba e-gradiv,

■ Proces iskanja gradiva

Preverimo dostopnost digitalne oblike v zbirki NUK

Preverimo dostopnost digitalne oblike v okviru zakupljenih virov

Preverimo dostopnost digitalne oblike pri partnerjih v MKI

Pri uporabniku preverimo, do kdaj potrebuje naročeno gradivo

izposoja e-knjig in uporaba oddaljenega dostopa do informacijskih virov. Dostop do vsebin smo omogočili tudi članom, ki so imeli neporavnane finančne obveznosti do knjižnice. Ker so ponudniki informacijskih virov razumeli situacijo in se ji prilagodili, je bilo uporabnikom sčasoma dostopnih vse več in več informacijskih virov, tudi tistih, do katerih še v začetku marca niso mogli dostopati oziroma so imeli dostop do njih zgolj študenti in zaposleni na Univerzi v Ljubljani.

Dostopnost do vsebin v Digitalni knjižnici Slovenije je v skladu z avtorskopравnimi možnostmi razširil tudi NUK. V sodelovanju z založniškimi podjetji Delo, Gorenjski glas in Nova obzorja so zainteresirani obiskovalci portala lahko prosto dostopali do starejših letnikov Dela, Demokracije, Ljudske pravice, Slovenskega poročevalca in še nekaterih drugih naslovov. V tem obdobju se je še toliko bolj pokazala potreba po digitalizaciji celotne slovenike, saj so bile nedigitalizirane vsebine uporabnikom praktično nedostopne.

Če je uporabnik povpraševal po gradivu, smo najprej preverili, ali je gradivo dostopno v e-obliki v Digitalni knjižnici Slovenije, v katerem od repozitorijev, na portalih Biblos in Kamra ali se nahaja v okviru katerega od zakupljenih ali prosto dostopnih informacijskih virov. Če so bile vse poizvedbe negativne, smo gradivo skušali pridobiti preko medknjižnične

izposoje, seveda ob strinjanju uporabnika z dodatnimi stroški. Tudi v tem času so posamezne slovenske knjižnice izdelovale kopije iz gradiva in nam jih posredovale. Veliko gradiva smo prejeli od tujih knjižnic, ki so po e-poteh posredovale tudi tiste naslove, ki pred epidemijo na ta način niso bili dostopni. Seveda tudi na ta način nismo mogli rešiti vseh potreb po knjižničnem gradivu. Pri nerešenih zahtevkih uporabnikov, ki so lahko na gradivo počakali daljši čas, smo ponavljali prej opisano poizvedovanje, število dostopnih virov se je namreč povečevalo iz dneva v dan. Ko so posamezne slovenske knjižnice začele pošiljati gradivo po pošti, smo uporabnike usmerjali k njim tako za izposajo gradiva kot za pridobivanje informacij iz gradiva.

Kot pomoč uporabnikom smo objavili seznam spletnih tečajev, ki so se v tistem obdobju izvajali v okviru UL. Seznam dostopnih e-virov smo posodabljali praktično dnevno v sodelovanju z drugimi knjižnicami in tudi ponudniki, s katerimi smo se dogovarjali glede testnih dostopov in dodatnih vsebin. Pripravili smo tudi spletne vsebine za raziskovalce in osvežili opise informacijskih virov.

Pri izvajanju zgoraj opisanih dejavnosti se je pokazalo, da ima referenčni pogovor po e-pošti oziroma telefonu omejitve, predvsem glede pomoči pri uporabi iskalnih orodij. Uporabnikom je bilo

včasih težko pojasniti proces iskanja informacij, prijavo na portale, izposajo e-knjig ipd. Zato smo jim ponudili novo storitev, ki smo jo poimenovali »svetovanje na daljavo«. Z uporabo enega od komercialnih videokonferenčnih orodij lahko uporabniku v živo pokažemo, kako oblikovati iskalno zahtevo in izbrati fasete, čemu je namenjeno posamezno vnosno polje ipd. Vodimo ga lahko skozi celoten iskalni proces ali ga opazujemo pri iskanju in mu svetujemo, kako lahko izboljša posamezne korake. Uporabnikom smo ponudili, da se na storitev prijavijo s spletnim obrazcem. Izvajali jo bomo še naprej, jo poenostavili, nadgradili in ponudili več terminov za svetovanje.

NAZAJ ALI NAPREJ

Kljub izzivom, ki jih je prineslo delo na domu, nam je prihod virusa SARS-CoV-2 omogočil, da smo se lahko za trenutek ustavili, pogledali na izvajanje storitev s popolnoma drugega zornega kota, hkrati pa nas je prisilil k hitrim akcijam za prilagoditev razmeram. Storitve knjižnic in vsebine se že vrsto let selijo v digitalno okolje, kar nam je omogočilo delovanje tudi v tem času. A se je v mesecih, ko uporabniki niso imeli dostopa do knjižničnih prostorov, pokazalo, da še vedno potrebujejo knjižnico kot fizično okolje, in se je navkljub širšemu prepričanju, da se pomen fizičnih knjižnic v sodobni družbi zmanjšuje, med krizo izkazalo ravno obratno. ●

Korona**ko**ledarček

Dogodek		Prvotni datum	Novi datum
ABC bralne pismenosti II (Mariborska knjižnica)		maj 2020	oktober 2020
	ALA – American Library Association (Chicago, Illinois, ZDA)	junij 2020	na sple
Bibliopedagoška šola Strunjan		marec 2020	odpovedano
Bibliopedagoška šola Maribor		april 2020	odpovedano
II. mednarodna strokovna konferenca: Promocija psihofizičnega zdravlja otrok in mladostnikov 2020 (MiB, d. o. o., Ljubljana)		maj 2020	odpovedano
32. pomladna šola šolskih knjižničarjev Republike Hrvaške (Sveti Martin na Muri, Hrvaška)		april 2020	
EBLIDA – European Bureau of Library Information and Documentation Associations (Beograd, Srbija)		junij 2020	junij 2021

IFLA – International Federation of Library Associations and Institutions (Rotterdam, Nizozemska)	avgust 2020	avgust 2021
International Conference on Grey Literature (Rim, Italija)	november 2020	na spletu
Knjižnica, igrišče znanja in zabave – 16. strokovno srečanje z mednarodno udeležbo (Novo mesto, Knjižnica Mirana Jarca)	oktober 2020	
Mednarodna konferenca uporabnikov COBISS (IZUM, Maribor)	november 2020	
Kraji, prostori in tiskarne: odtisi regionalnih identitet – Mednarodna znanstvena konferenca (NUK, Ljubljana)	oktober 2020	marec 2021
Mreža znanja: Konferenca Arnes (Ljubljana)	december 2020	
Next Library (Brisbane, Avstralija)	oktober 2020	
Novosti v knjižničarstvu (NUK, Ljubljana)	november 2020	
Posvetovanje sekcij ZBDS: Uporabnik v kontekstu sprememb (IZUM, Maribor)	september 2020	mesec (?) 2021
Slovenski knjižni sejem (Cankarjev dom, Ljubljana)	november 2020	
VI. mednarodna strokovna konferenca o didaktiki in metodiki Izziivi raznolikosti učencev in dijakov v razredu (MiB, d. o. o., Ljubljana)	november 2020	
19. okrogla miza Komisije za prosti dostop do informacij in za svobodo izražanja (Zagreb)	december 2020	
24. seminar arhivi, knjižnice, muzeji (Hrvaško muzejsko društvo, Zagreb)	december 2020	

NARODNA IN
UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

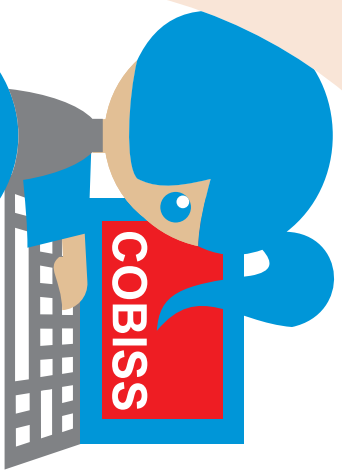
Vabimo vas, da koledarček dopolnjujete skupaj z nami.
Vaše predloge naslovite na: iris@nuk.uni-lj.si

Pozdravljeni!

V knjižnico prihajamo
ZDRAVI*.

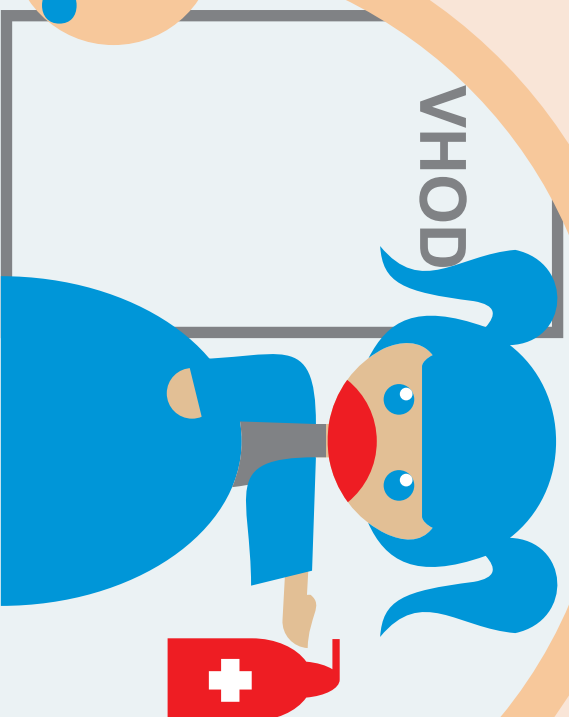
1.

Želeno
NAROČIMO
OD DOMA prek
spleta ali po
telefonu.

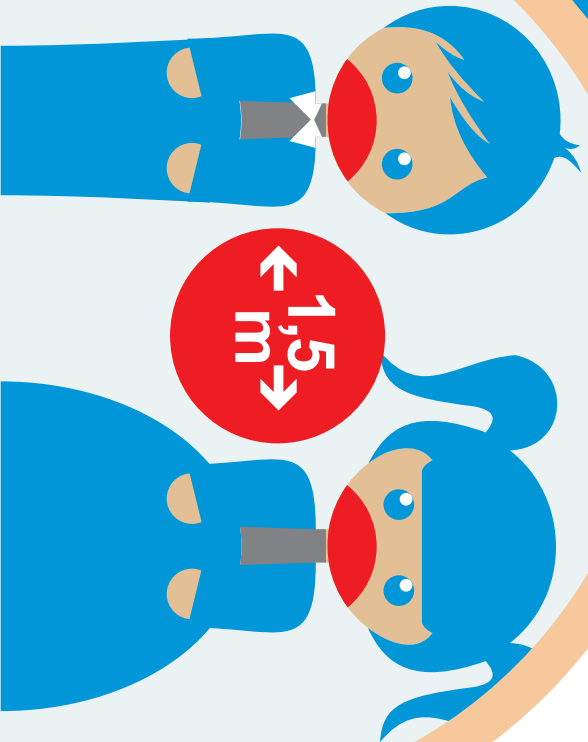

2.

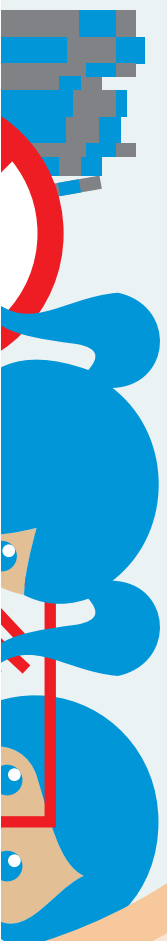
Ob vstopu nosimo
ZAŠČITNO MASKO
in si **RAZKUŽIMO**
ROKE.

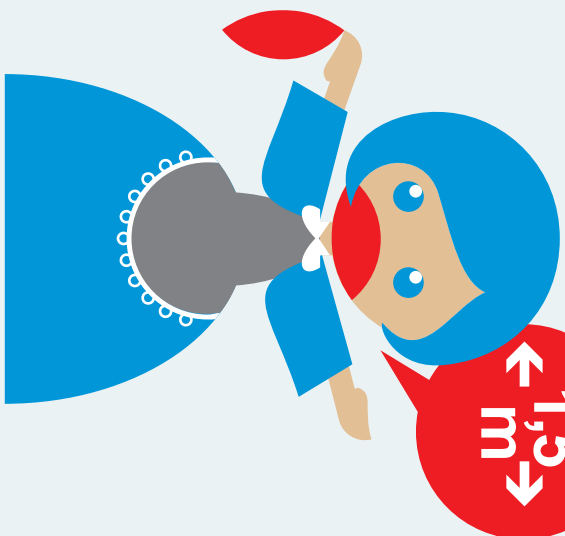
1,5
m

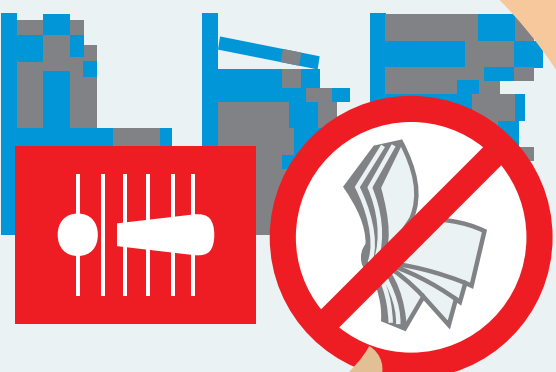
Upoštevamo

4.

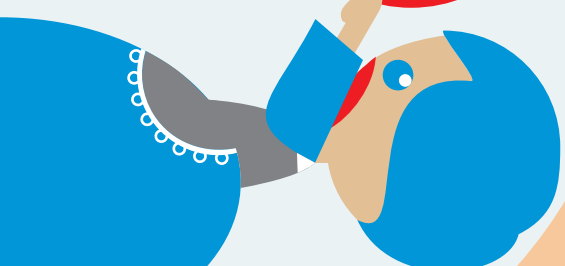

Obiskovalce
opozarjamo
na **MEDSEBOJNO
RAZDALJO**,
tistim, ki nimajo
svoje, ponudimo
**ZAŠČITNO
MASKO.**

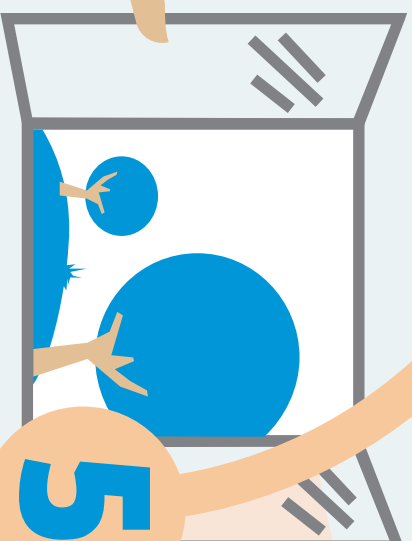

Izobesimo **OBVESTILA
O RĚDU V
KNIŹNICI.**

3.

5.

Površine pogosto **ČISTIMO**
in **RAZKUŹUJEMO**, prostor pa
učinkovito **PREZRAČUJEMO.**

*Brez znakov okuŹbe dihal (npr. nahod, kihanje, kašljanje, bolečine v Źrelu, povišana telesna temperatura, motnje okušanja, vonja ...).

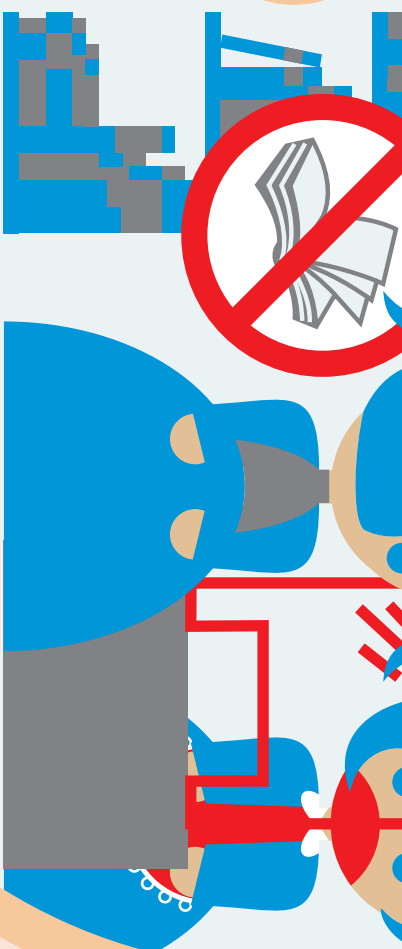

Knjižničarske novice; letnik 30; 3/4, 2020

3. MEDSEBOJNO RAZDALJO.

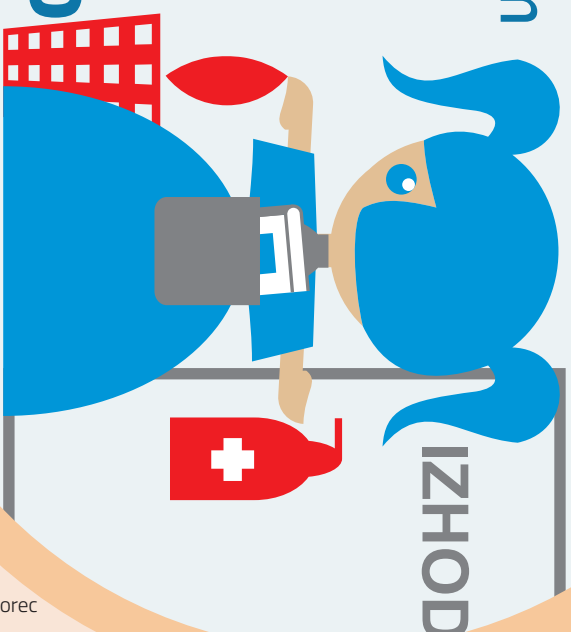
**KNJIG NE LISTAMO,
PRIJEMAMO LE
IZBRANE KNJIGE oziroma
naročeno prevzajamo pri
KNJIŽNIČNEM
PULTU.**

4.

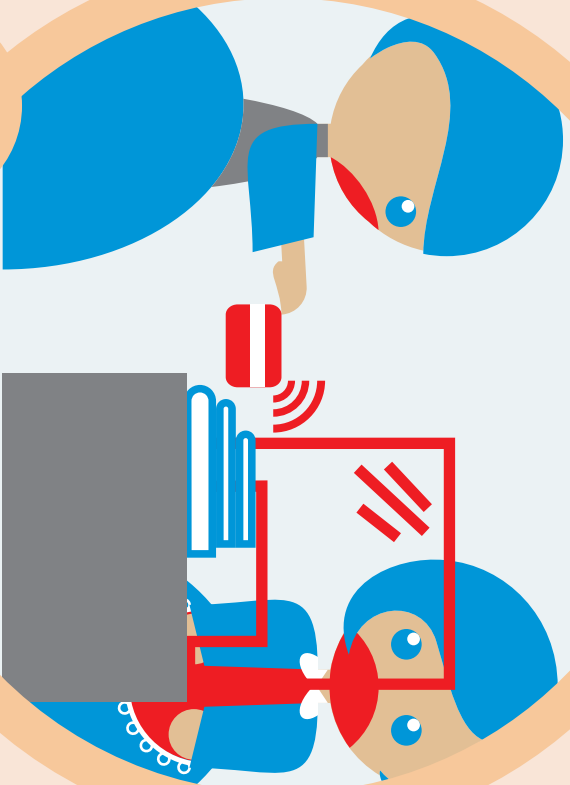

6.

**Pred izhodom
ZAŠČITNO
MASKO
ZAVRŽEMO
v namenski
koš in si
RAZKUŽIMO
ROKE.**

5. Poslujemo BREZSTIČNO.

*Brez znakov okužbe dihal (npr. nahod, kihanje, kašljanje, bolečine v žrelu, povišana telesna temperatura, motnje okušanja, vonja ...).

Plakat je oblikovan na podlagi priporočil NIJZ "Higienski ukrepi v knjižnicah za preprečevanje širjenja okužbe s SARS-CoV-2" z dne 21. 5. 2020.

Korona koledarček

Dogodek

Prvotni
datum

Novi
datum

ABC bralne pismenosti II (Maribor)

oktober 2020

Beograjski mednarodni knjižni sejem

oktober,
november 2020

CERL – The Consortium of European Research Libraries
(Vilna, Litva)

oktober 2020

Dan dobrih praks – Knjižničar knjižničarju VI

(Tržič: Knjižnica Toneta Pretnarja Tržič, Sekcija splošnih knjižnic
pri ZBDS in Združenje splošnih knjižnic)

oktober 2020

Društvo restavradorjev Slovenije (Ljubljana)

september,
oktober 2020

Dunajski knjižni sejem

november 2020

november
2020

ECIL – European Conference of Information Literacy
(Bamberg, Nemčija)

september 2020

september
2021

Frankfurtski knjižni sejem

oktober 2020

**IAML – International Association of Music Libraries, Archives, and
Documentation Centres** (Praga, Češka)

julij 2020

julij 2021

IASL – International Association od School Libraries
(Denton, Teksas, ZDA)

julij 2020

julij 2021

IATUL – International Association of University Libraries
(Porto, Portugalska)

julij 2020

julij 2021

ICOLC – International Coalition of Library Consortia

september,
oktober 2020

ELAG – European Library Automation Group (Riga, Latvija)

junij 2020

junij 2021

ICA – International Cartographic Association
(Nessebar, Bolgarija)

junij 2020

odpovedano

Kongres slovenskih založnikov (Bled)

junij 2020

LIBER – Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche – Association of European Research Libraries

junij 2020

na spletu

LIDA – Libraries in the Digital Age
(Dubrovnik, Hrvaška)

maj 2020

maj 2021

Mednarodni posvet – Z roko v roki
(Osnovna šola Stražišče pri Kranju)

april 2020

Novosti v knjižničarstvu (NUK, Ljubljana)

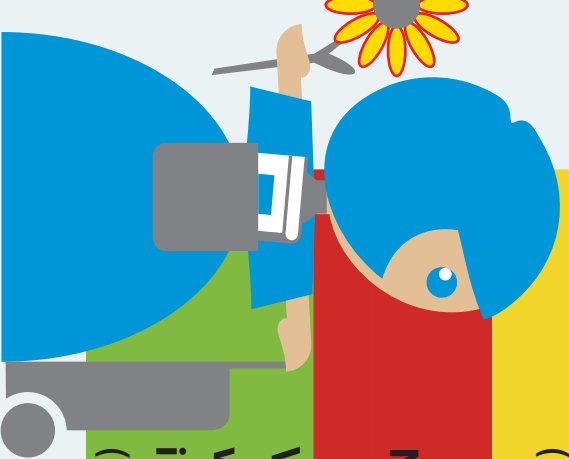
junij 2020

odpovedano

V. mednarodna strokovna konferenca zaposlenih v vzgoji in izobraževanju: Promocija zdravja v vzgoji in izobraževanju
(MiB, d. o. o., Ljubljana)

maj 2020

na spletu

NARODNA IN
UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

Vabimo vas, da koledarček dopolnujete skupaj z nami.
Vaše predloge naslovite na: iris@nuk.uni-lj.si

Medknjižnična izposoja med epidemijo

Silvester Videtič

Narodna in univerzitetna knjižnica
silvester.videtic@nuk.uni-lj.si

V začetku epidemije se je tradicionalna medknjižnična izposoja v svetu skoraj popolnoma ustavila, saj so knjižnice po pošti prenehale pošiljati gradivo v fizični obliki. Medtem ko so mnoge knjižnice v Evropi, z izjemo Nemčije, zaprle vrata ne samo za obiskovalce, ampak so ustavile tudi storitve medknjižnične izposoje, so medknjižnične službe v ZDA nemudoma stopile skupaj in druga drugo pozvale k iskanju skupnih rešitev za učinkovito delovanje v izrednih razmerah. Že v prvem tednu izrednih razmer so ameriške knjižnice v želji po usklajenem delovanju organizirale spletno konferenco pod naslovom Kako izboljšati učinkovitost medknjižničnih servisov med krizo COVID-19. Konferenco je spremljalo več kot 950 knjižničarjev s petih celin, ki sodelujemo ter za medknjižnično naročanje in izmenjavo gradiva uporabljamo program OCLC ResourceShring.

V času, ko je večina knjižničarjev medknjižnične storitve opravljala od doma, se je kot edina rešitev pokazala elektronska izmenjava gradiva. Preučiti je bilo treba tudi možnosti za elektronsko posredovanje tistih gradiv, ki smo jih v preteklosti zaradi avtorskopravne zaščite smeli pošiljati samo po pošti v fizični obliki. Knjižnice razpolagamo z veliko količino gradiva v elektronski obliki, od revij in časopisov do elektronskih knjig, čeprav je v Evropi mnogo elektronskih virov nedostopnih za medknjižnično izmenjavo zaradi avtorskopравnih omejitev.

Pod okriljem OCLC sta se med epidemijo oblikovali dve novi skupini za medknjižnično posredovanje. Skupina ACOV se je obvezala posredovati elektronske kopije iz strokovnih revij in poglavij iz e-knjig, medtem ko skupina BCOV posreduje e-knjige. Že v prvem dnevu se je projekta lotilo več kot 240 knjižnic. Svetovalci za tehnično podporo so pripravili izčrpna navodila, kako optimizirati delo medknjižnične službe, predstavili so spremembe v programu OCLC Resource Sharing in vsem sodelujočim posredovali gradiva prek

video, v obliki prosojnic in po elektronski pošti, za pojasnila pa so bili dosegljivi tudi po telefonu.

Kot se je pokazalo že mnogokrat v preteklosti, so obdobja izrednih razmer priložnost za preseganje obstoječih praks. Tudi v tem času smo doživeli hitre spremembe pri izmenjavi e-knjig, saj so ameriške knjižnice nemudoma začele spreminjati pravila pri posredovanju e-knjig. Tako so sedaj na voljo tudi nekatere e-knjige novejšega datuma, ki so še vedno pod avtorsko zaščito in jih pred krizo covid-19 ni bilo dovoljeno posredovati prek spleta. S »tiho«
privolitvijo nekaterih založnikov so knjižnice skupine BCOV podpisale skupno izjavo, s katero so se zavezale, da bodo svoje uporabnike pozvale k odgovorni in pravični uporabi gradiv, ki so jim jih med epidemijo posredovale v elektronski obliki. Elektronsko posredovano gradivo v tem obdobju je bilo samo za študijske in raziskovalne namene (Public Statement of Library Copyright Specialist: Fair Use & Emergency Remote Teaching & Research).

Knjižnice so se tudi med epidemijo pokazale kot nepogrešljiv vir informacij in gradiv. Čeprav je na spletu veliko gradiva

že dostopnega v elektronski obliki, se je v tem obdobju pokazala velika potreba po medknjižničnem servisu. V zelo kratkem času so mnoge domače in tuje knjižnice prešle na pretežno elektronsko medknjižnično izposajo, elektronski dokumenti so v zelo veliko primerih nadomestili klasično medknjižnično izposajo. A ostajajo še mnoga odprta vprašanja, ki jih nekatere knjižnice v tujini rešujejo v okviru projektov izposoje e-knjig, pri čemer so jih začele še pred razglasitvijo epidemije. Tehnične rešitve so pripravili že skoraj do podrobnosti, le z založniki jim še ni uspelo najti soglasja. Po zaprtju številnih knjižnic v svetu so založniki začeli zaznavati nezakonite prakse pri izmenjavi e-knjig med študenti in raziskovalci, zato so že pokazali večji posluš za trajnejšo rešitev (npr. projekt medknjižnične izposoje e-knjig Bavarske deželne knjižnice).

Pravila mednarodne medknjižnične izposoje doživljajo spremembe, saj se prilagajajo novim okoliščinam. Kar je bilo še pred mesecem neizvedljivo, je v kratkem postalo vsakodnevna praksa. Konferenca je potekala 24. marca, 28. marca pa je steklo posredovanje e-knjig. Tudi v prihodnje pričakujemo nadaljnji razvoj in ohranitev prakse posredovanja e-knjig med knjižnicami, za kar bosta potrebna usklajena akcija in skupni nastop knjižnic v pogajanjih z založniki. Cilj je sklenitev trajnega dogovora ter vzpostavitev enotne platforme za izposajo elektronskih gradiv. Dokler se bodo knjižnice z založniki dogovarjale posamično, večjega napredka ne moremo pričakovati. ●

»Družba sedanosti je na razpotju«

Intervju z dr. Suzano Čurin Radović

Mojca Trtnik

Narodna in univerzitetna knjižnica
mojca.trtnik@nuk.uni-lj.si

Kaj pravzaprav je etika? So etične vrednote danost ali izbira vsakega posameznika?

Vesela sem tega vprašanja takoj na začetku, ker opažam, da se pojma etika in morala pogosto uporabljata nedosledno in skupaj, kot da bi šlo za enak koncept, čeravno gre za razliko. Morala je vedno vezana na skupnost, prostor in čas, etika pa je veja filozofije in filozofija je ljubezen do modrosti. Moralne vrednote so torej bolj ali manj danost, vezana na konkretno skupnost, prostor in čas, medtem ko je etika posameznika vezana na posameznikovo razmišljanje o tem, kaj je v danem trenutku dobro, smiselno, potrebno oz. katero ravnanje je tisto, ki je skladno s posameznikovo vestjo. Vest je globoko notranje zavedanje o tem, kaj je prav in kaj narobe. Etični posameznik torej razmišlja o tem, katera izbira ravnanja bi bila tista, ob kateri bi začutil neko notranjo skladnost oz. bi bil pomirjen z njo. Ravni zavedanja posameznikov so različne, zato so vsakokrat konkretne etične izbire odvisne tudi od globine in širine zavedanja posameznika, zato so lahko percepcije, kaj je za koga dobro, različne. Kdor si prizadeva za svojo rast, osebnostno raste in tako pogloblja ter širi zavedanje. Tudi njegova osebna etika se zato lahko spreminja. Ko je osebna etika povezana s srčnim pogumom dejavnega posameznika, o katerem je veliko pisal filozof Kierkegaard, ki je mimogrede eden mojih najljubših filozofov, pri čemer sodelujem tudi na vsakoletnih mednarodnih simpozijih, posvečenih njegovi misli, se lahko zgodi, da etični posameznik preseže okvire že preživele morale določene skupnosti oz. obstoječega stanja. Slednje je bilo, kot uči zgodovina,

vedno povezano tudi z določenim tveganjem in nerazumevanjem v skupnosti, vsaj na začetku.

Kako pomembna je etika v sistemih, ki so namenjeni dobrobiti javnosti – sem se s svojimi storitvami za vse prebivalce uvrščamo tudi knjižnice. Na kakšen način etiko najlažje udejanjamo v praksi?

O etiki ne govorimo le v javnih organizacijah, etično lahko delujejo tudi tiste v zasebnem sektorju. Vsaka organizacija je torej lahko etična ali neetična. Vendar je etika v javnem sektorju še bolj potrebna zato, ker poteka financiranje iz javnih sredstev in je tudi odgovornost za delovanje javna. Zasebnik prevzema sam tveganje za svoje poslovno ravnanje, zaposleni v javnem sektorju pa so pogosto bolj odtujeni od posledic svojih ravnanj, zato potrebujejo vnaprejšnjo »varovalko«, ki je lahko tudi etika. Zato bi lahko rekli, da je etika v javnem sektorju zelo potrebna ne le zaradi delovanja v dobrobit javnosti, ampak tudi zaradi ustvarjanja bolj kakovostnih in bolj smiselnih medsebojnih odnosov in etičnega odnosa do dela. Knjižnice, še zlasti osrednje, imajo dragoceno poslanstvo v družbi – so zakladnice širokega znanja, informacij in podatkov. Ni vseeno, ali svoje delo opravljajo etično ali neetično. Da bi bilo njihovo ravnanje etično v praksi, so potrebna primerna in kontinuirana etična prizadevanja na individualni, kolektivni in sistemski ravni. Da bi se lahko etično ravnanje ponotranjilo, bi moralo biti sestavina rednih funkcionalnih usposabljanj, občasnih svetovanj in srečanj na temo etike. Spoznanja, ki se ne udejanjajo kljub

preizkušnjam in dilemam, ki jih prinaša včasih zelo kruta realnost, namreč lahko hitro usahnejo in potem smo spet na začetku.

Kaj storimo, ko pridemo do etične dileme? Tudi knjižničarji se včasih srečujemo z birokracijo, ki nas lahko omejuje pri iskanju novih poti, ki so morda bolj v skladu z našo vestjo ...

Etični premisleki praviloma vodijo do etičnih dilem, ki jih moramo razrešiti pred etičnimi odločitvami. Pričakovanje, da bo etična odločitev popolna odločitev, ni realno, kajti v tem življenju ni nič idealno. Pri etični odločitvi govorimo o zavestni in premišljeni odločitvi v danem trenutku, ki jo bomo tudi zavestno spremljali in se iz posledic še naprej učili o sebi, svetu in življenju. Včasih je etična pot tudi težka in daljša, kot smo pričakovali, ker nikakor ne najdemo rešitve, ob kateri bi dobili tisti blagodejni občutek in bi si lahko rekli: »To je to.« Pogosto se moramo odločati tudi glede na omejene danosti in v okoliščinah, ki etiki niso prijazne. To so na primer togi birokratski okviri ali pravila, ki onemogočajo fleksibilnost in posluš za stranko ali sodelavca, ki je morda v stiski. A bistvo etičnega ravnanja je prav v reševanju izjemnih situacij na sočuten, sodelovalen in človeški način. Bom navedla primer iz svojega življenja. Potem ko sem oddala svojo doktorsko disertacijo, dolgo čez 300 strani, se je mentor odločil, da moram navesti zelo točno vire tudi tam, kjer nisem citirala avtorjev dobesedno, ampak sem jih samo povezano omenila. V nekaj dneh sem bila dolžna obsežno doktorsko besedilo dopolniti ob tem, da sem ravno v tistem

■ Dr. Suzana Čurin Radović je diplomirala iz psihologije in anglistike na Filozofski fakulteti v Ljubljani, magistrirala iz študija sociologija – menedžment na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani in doktorirala na področju človekovih pravic na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Kot vodja Službe za kulturne raznolikosti in človekove pravice pri Ministrstvu za kulturo je pionirsko ustvarila razmere na Ministrstvu za kulturo za program varovanja kulturnih pravic ranljivih skupin. Dvakrat je nastopila na odboru OZN za človekove pravice v Ženevi kot članica slovenske delegacije; bila je tudi predavateljica kulturnega menedžmenta v Sloveniji in vodila številne seminarje o profesionalni etiki in upravi in širše. Na svoji strokovni poti je ustvarila bogato bibliografijo in še vedno aktivno sodeluje z mnogoterimi institucijami, ki raziskujejo etiko, človekove pravice in kulturni menedžment.

času vodila še en zahteven projekt v službi in delala tudi enega težjih pravnih izpitov v državni upravi. Nikoli ne bom pozabila etičnih knjižničark, ki so sočutno prisluhnile moji veliki časovni stiski in mi pomagale iskati knjige, ki sem jih morala ponovno vzeti v roke in ki jih ni bilo malo.

Knjižničarji imamo svoj kodeks, vendar se zdi, da nanj nemalokrat pozabimo. Na kakšen način lahko poskrbimo, da ponovno zaživi in tako postane del našega poklicnega življenja?

Ne samo knjižničarji, skoraj vsi poklici imajo svoje etične kodekse in res gre pogosto za »mrtve« dokumente, ki ležijo v predalih, namesto da bi bili vedno z nami, ko smo v etičnih dilemah, ko se srečamo s težjimi situacijami, ko bi radi storili nekaj več za soljudi, za stroko in za družbo. To se zgodi zato, ker gre za poenostavljeno pojmovanje etike in tako tudi kodeksov. Etični pristop namreč zahteva od človeka nenehno prizadevanje za lastno rast, nenehno iskanje optimalnih rešitev, skrb za izboljšave, za humani razvoj, za iskanje smisla, za iskanje poti pri reševanju etičnih dilem in še marsikaj. Če z etiko mislimo resno oz. jo zares želimo integrirati v svoje delo, jo moramo nenehno negovati z etičnimi usposabljanji, etičnimi diskusijami (npr. na kolegijih), z rednimi evalvacijami in izboljšavami svojih etičnih ravnanj in kodeksov. Za slednje je najbolje, da so dovolj specifični in soglasno sprejeti ter da jih ljudje ponotranjijo. Le tako lahko zares »živijo« z nami in naredijo naše delo bolj človeku prijazno za nas same, za naše stranke, za nadrejene in za skupnost, v kateri delujemo.

Z raziskovanjem etike se srečujete vse življenje tako na poklicnem kot tudi zasebnem področju in zagotovo ste spoznali etične kodekse različnih poklicev. Kaj menite, ali Etični kodeks slovenskih knjižničarjev dovolj dobro zajame etos etike ali (glede na to, da je od sprejetja minilo že 25 let) potrebujemo nov razmislek o vrednotah našega poklica?

Ja, videla sem že zelo veliko etičnih kodeksov in osebnostno tudi pomagala pri pripravi specifičnih kodeksov, ki so bili

utemeljeni na splošnejših. Izkazalo se je, da so najbolj »zaživi« prav specifični in soglasno sprejeti etični kodeksi. Ko smo objektivno evalvirali njihovo uspešnost, učinkovitost in primernost po določenem času, smo z anketami zaznali bistveno izboljšanje medsebojnih odnosov v konkretni organizaciji, večje zadovoljstvo strank in tudi večje zadovoljstvo zaposlenih z delom. Menim, da bi bilo dobro, da bi knjižničarji svoj kodeks, star že 25 let, nekoliko posodobili, še bolj operativno opredelili svojo vlogo in poslanstvo v družbi ter kodeks opremili z mehanizmi, ki bi mu dali vitalnost in temeljnost za pripravo specifičnih in soglasno sprejetih kodeksov v posameznih organizacijah in na posameznih območjih (npr. knjižničarstvo na narodnostno mešanih območjih ima zagotovo specifične, ki bi morale biti vgrajene v tamkajšnje kodekse), kajti ko govorimo o etiki, bi morale biti dovolj prostora za soustvarjanje vseh, ki živijo in/ali delajo skupaj. Na tak način je etična načela možno tudi bolj ponotranjiti, kajti motivacija za etično ravnanje je vedno notranja, nikoli ne gre za zunanjo prisilo.

Kako ohraniti svojo avtentičnost s pristnim dialogom s sodelavci in uporabniki knjižnic? Kakšna je pravzaprav etična komunikacija?

Bistvo etične komunikacije je prav pristnost, poglobljenost, vzajemnost, sočutje, poslušaj za potrebe sočloveka: sodelavca, uporabnika, nadrejenega itd. Vendar se je ob tem treba zavedati, da se etika začne z odnosom do sebe. Če človek ni etičen do sebe, ne more biti niti do drugega človeka, kaj šele do skupnosti. A notranji etični dialog lahko vzpostavimo šele, ko se zavestno odločimo za vsaj nekaj svojega miru in tišine na način, ki nam je najbolj blizu. Bolje je na primer, da rečete sodelavcu/-ki ali uporabniku/-ci, da morate še malo razmisliti, kako bi mu /ji lahko prišli nasproti, kot da ga »odpravite« z birokratsko izjavo, da so pač taka pravila in pika. Ko govorimo o etičnem ravnanju, vedno začutimo neko dobronamernost v pristopu in odnosu, a hkrati tudi neko modrost oz. zrelost v pojasnilu in odzivu. Vsak človek, ki nekoga za nekaj vljudno zaprosi, si zasluži etični odziv sogovornika, ki ga nagovori na človeški način. A danes

Kaže se, da bo treba preživeti vzorce ravnanj preseči z več etike, solidarnosti, sodelovanja in povezovanja.

so odzivi pogosto odtujeni, pomanjkljivi in na tak način se izgubi priložnost za etično komunikacijo, iz katere lahko vsi sodelujoči rastemo in se učimo za boljše sobivanje. V tem, kakšen odnos imamo do sebe, do soljudi, do družbe, do svetega oz. do presežnega in kakšna je naša komunikacija, se izražata naša osebna etika in raven našega zavedanja. Sedanji čas socialne izolacije zaradi koronavirusa je priložnost in izziv, da se poglobimo v odtenke komuniciranja. Je izziv in priložnost, da kultiviramo socialni odmik in poglobimo opazovanje tega, kateri načini in vsebine ter odzivi nas nagovarjajo, kateri pa odbijajo in zakaj. Na tak način lahko bolje spoznamo sebe in socialno okolje – ožje in širše. Tudi za knjižnice bo to zagotovo zanimivo obdobje za analizo, kako je z branjem in izbiro knjig v tem času.

Je kodeks organizacijske kulture edini pogoj, da se etika v javni organizaciji lahko udejanja?

To je zelo dobro vprašanje, ki sem ga preverjala tudi v lastni praksi. V javni organizaciji, ki sem jo vodila, smo imeli najprej samo splošni etični kodeks, potem smo si na osnovi tega pripravili še specifični etični kodeks, vendar se je pokazala potreba po tem, da se dogovorimo še, kako bomo optimalno organizirali postopke in delo tako, da pri delovnem sodelovanju ne bi nastajale težave, ko bi posameznik hotel ravnati etično in odgovorno, recimo pri nadomeščanju. Tako smo oblikovali še kodeks organizacijske kulture, v katerega smo vnesli potrebne postopke, ki so omogočili odgovorno sodelovanje. Vpeljali smo tudi redne etične pogovore na kolegijih. A to seveda še ni vse. Kot je bilo že rečeno, so pogoji za udejanjanje etike precej kompleksni in zahtevajo skrbno negovalni pristop vseh sodelujočih. Ne nazadnje je pomembno tudi to, da je vodja organizacije razmišljujoč človek. Veliki starogrški filozof

Platon je v enem svojih del zapisal, da bi moral biti človek, ki vodi druge ljudi, neke vrste filozof, torej razmišljujoč, moder in sokratovsko skromen, kar pomeni, da ni zaverovan le v svoj prav.

V javnih institucijah se veliko govori o profesionalnosti. Katere razsežnosti so tiste, ki tvorijo profesionalno držo?

Za to vprašanje sem prav hvaležna, kajti vse svoje profesionalno življenje sem nekako raziskovala profesionalno držo in tudi v teoriji iskala, kateri so njeni temeljni elementi. To je tema za cel seminar ali predavanje, kajti prišla sem do zelo dragocenih spoznanj, ki bi jih lahko predstavila. Med drugim sem ugotovila, da so za profesionalno držo temeljne vsaj naslednje štiri razsežnosti: znanje (teoretično in praktično ter menedžersko, če govorimo o vodjih), odgovornost (subjektivna in objektivna), avtonomija (v povezavi z opredeljenim poslanstvom) in profesionalna etika (običajno je v osnovi zajeta v splošnem etičnem kodeksu – a dobro je, če je oplemeniten s sprotnimi etičnimi razmisleki in spoznanji ob reševanju konkretnih etičnih problemov in dilem). Profesionalna drža je običajno dolgoročno zelo stabilna drža, zato si je vredno zanjo prizadevati ne le zaradi lastne profesionalne izpolnitve, ampak tudi zato, ker lahko prispeva k dvigu kakovosti življenja v skupnosti – v ožji delovni in tudi v širši družbi.

Nekoč sem prebrala izjavo Hansa Kunga, pobudnika Gibanja za svetovni etos: »Vse krize imajo etično dimenzijo.« Prav zdaj, ko se pogovarjava, je cel svet v krizi zaradi koronavirusa COVID-19. Tudi knjižnice smo morale čez noč zapreti vrata. Kaj menite, se bomo zmogli iz te izkušnje kaj naučiti? Kakšni etični razmisleki lahko ob tem nastanejo?

Zelo se strinjam s to mislijo Hansa Kunga, utemeljitelja Gibanja za svetovni etos, v katerem tudi sama aktivno sodelujem. Vsaka kriza nosi v sebi etične razsežnosti in seme novih priložnosti. Včasih je prehodna kriza celo potrebna zato, da bi se zgodili procesi in spremembe, ki so že nujni, oz. da bi se ponovno vzpostavilo porušeno ravnanje. V tej koronasituaciji se je pojavila etičnost v obliki solidarnosti, sočutja, povezovanja, medsebojne podpore, pomoči in še marsičesa. V hitrem tempu življenja, ki smo ga živeli pred korono, je bilo globljih premislekov premalo. Preveč je bilo cenenega potrošništva, elitizma in bahavosti ter površnih užitkov, kar je povezano tudi s pohlepom in raznimi oblikami odvisnosti. Ustaviti smo se morali, da bi razmislili, kaj zares potrebujemo za svoje psihofizično dobro počutje, kaj pa so zgolj želje po zunanjem potrjevanju, ki nas pravzaprav notranje ne izpolnijo, vsaj dolgoročno ne. Trenutno je globalni svet na velikem razpotju in samo upamo lahko, da bo šel v smeri etičnosti. A če ne bomo znali uzreti etičnih dimenzij sedanje globalne in vseh drugih kriz ter se opreti nanje pri izhodu iz njih in na poti naprej, se bodo lekcije ponavljale, morda v še hujših oblikah zaradi podnebnih sprememb in jedrskega orožja. Da bi se izognili krutim ponovitvam, je smiselno, da so že sedaj prisotni primerni etični razmisleki na individualni ravni, na ravni organizacij, v katerih delamo, in na ravni skupnosti, v katerih živimo – ožjih in širših, na ravni sveta, v katerem živimo. Kaj lahko storimo v svojih vlogah in v okviru svojih zmoglosti, da bi prispevali h kakovosti življenja, katerega del smo? Ne sme nam biti vseeno, kako živi sorodnik, sosed, prijatelj, kolega – sočlovek, kajti skladno z etiko sovisnosti smo vsi povezani in vsi tudi ranljivi, kakor nam je pokazal COVID-19.

Na enem od svojih predavanj ste dejali, da je sokratovska skromnost pomembna prav v vseh poklicih. Zakaj?

Veliki starogrški filozof Sokrat, ki je tudi utemeljitelj praktične etike, je eden tistih filozofov, ki ni ničesar napisal in ga poznamo zgolj prek Platona. K Platonovim zapisom se rada vračam v svojih etičnih premišljevanjih in dilemah, v katerih se zavedam, da konec možnih rešitev ni tam, kjer se v danem trenutku konča moje obzorje duha, ampak v širši sliki, zato velja to (obzorje duha namreč) nenehno poglobljati in širiti. Znan je Sokratov rek: »Vem, da nič ne vem.« Polje neznanega je mnogo širše kot polje znanega in etično premišljevanje raziskuje prek meja veljavne morale in obstoječega. V tem se tudi razlikujeta moralist in etični iskalec. Če je zaverovanost v svoj prav ali konkretno moralo prevelika, usahnejo samorefleksija, raziskovalni duh in radovednost ter na mesto ustvarjalnega iskanja pridejo sodbe, trda prepričanja, toge presoje in posledično še »vojna« za to, kdo ima prav. Sokratovska skromnost je torej ključna ne le za samorefleksijo, kritični razmislek in profesionalni razvoj, ampak tudi za medsebojne odnose v poklicih in širše. Edino s sodelovanjem se lahko medsebojno »brusimo« za sobivanje in edino interdisciplinarno sodelovanje lahko pokaže širšo sliko kompleksnih fenomenov. Pomislimo, koliko dragocene človeške energije se izgublja zgolj v prerekanjih, kdo ima prav.

In za konec: že vrsto let si prizadevamo za gradnjo nove Narodne in univerzitetne knjižnice. Nekoliko posplošeno rečeno: vsi se strinjamo, da NUK 2 potrebujemo, vendar se zdi, da se kot družba za to še nismo prav zares odločili. Nekoč ste dejali, da »v etiki ni prisile«. Če povzamem zadnje od štirih Kantovih vprašanj: Smemo upati?

Ja, veliki filozof Kant, ki ga poznamo tudi po kategoričnem imperativu v kontekstu etičnih premišljevanj, se je mene precej dotaknil s svojimi štirimi znanimi temeljnimi filozofskimi vprašanji in eno od njih se nanaša na upanje: »Kaj smem upati?« Veliko sem razmišljala tudi o tem njegovem vprašanju in sem ga dojela tako,

da je v osnovi samospoštovanja vredno že samo etično prizadevanje in iskanje ne glede na rezultate, ki niso odvisni samo od nas ali samo od dobronamernih in ozaveščenih ljudi. Živimo pač v zelo raznolikem svetu, v svetu neuravnoteženih polarnosti, pri čemer nas lahko prevelika pričakovanja, ki niso bila uresničena zaradi zelo kompleksnih razlogov, pahnejo v obup. Vendar če kljub neuresničenim pričakovanjem delujemo še naprej etično, pristno in iskreno, skladno s svojim poslanstvom, se bo morda, ko bo čas dozorel in bo ozaveščenih ljudi dovolj, zgodil želeni premik. Tako mislim tudi za vaš NUK 2. Če boste ohranili upanje in v njem samozavestno krepili profesionalnost, jo obogatili tudi z novimi, zavzetimi in svežimi kadrovskimi in drugimi energijami v skrb za strokovno kontinuiteto in medgeneracijsko sodelovanje ter negovali tudi stabilno etično držo, ki bo pomagala vztrajati tudi v času, ko vaša prizadevanja še ne bodo razumljena in podprta, se bo, ko bo čas dozorel, morda zgodil premik in zadovoljni boste tudi s potjo do tam. Osrečevati se nikogar ne da na silo – vse, kar je kakovostno, potrebuje svoj čas za zorenje, pri čemer je tudi ta čas lahko zelo kakovosten in dragocen.

Ali so življenjski izzivi lahko tudi del naše osebne in strokovne rasti?

Da, menim, da je smiselno ohraniti upanje, se z izzivi življenja soočiti, jih predelati z modrostjo in širiti zavedanje. Več kot bo ozaveščenih posameznikov, več bo možnosti za humano družbeno spremembo. Družba sedanjosti je na razpotju. Kaže se, da bo treba preživeli vzorce ravnanj preseči z več etike, solidarnosti, sodelovanja in povezovanja. Smemo torej upati, da je etika v vsakdanjem življenju tisto, kar lahko vodi k boljši kakovosti našega individualnega in skupnega življenja. Kakovost življenja je veliko širši pojem kot le materialna blaginja, kajti človek ni le telesno bitje, njegove potrebe so tudi duhovne. Potrebuje torej tudi duhovnost in številna duhovna izročila so zapisana tudi v knjigah, ki jih bomo po mojem mnenju vse bolj potrebovali kot svoje prijateljice na svojih profesionalnih in duhovnih poteh, knjižnice ter etične knjižničarske storitve pa prav tako. ●

Bližina

*Bližina,
ki predpisane razdalje ne potrebuje
in nas te dni še posebej razveseljuje,
se knjiga imenuje.*

*...
Skrivnost, ki jo za platnicami skriva,
je v času osamitve nadvse vabljiva.
Ne moreš se ji upreti,
moraš jo v roke vzeti.*

*Takrat lahko zadrhti,
liste razpne, da zadiši,
tu pa tam besedo, stavek odkrije,
da se ti toplo po duši razlije.*

*Še preden se zaveš,
bližino objema doživiš,
v novih dimenzijah živiš.
Govoriš, si poslušalec, gledalec,
čeprav si le bralec.*

*Spremlja nas, tudi ko je ni,
njeno sporočilo z nami živi.*

*...
Knjižničarji knjižnice odprite.
Knjige na svobodo spustite,
da jih bomo še drugi dobili,
bratsko si bomo znanje delili.*

Silva Novljan
Pred svetovnim dnevom knjige,
19. 4. 2020

Preseganje mej lokalnega okolja

Pogovor z Luano Malec

Ivan Markovič

Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper
Biblioteca centrale Srečko Vilhar Capodistria
giovanni.marconi.1961@gmail.com

Luana, lepo pozdravljeni. Vaša strokovna pot je zelo razgibana. V Osrednji knjižnici Srečka Vilharja Koper ste se zaposlili leta 1997 in začeli tam, kjer ste dobili neposreden stik z uporabniki: v potujoči knjižnici. Kako je ta prva izkušnja vplivala na vašo nadaljnjo poklicno pot, ali in kako vas je zaznamovalo delo v tako specifičnem okolju, kjer prihod bibliobusa ne pomeni le obiska knjižnice in izposoje knjig, temveč je, to lahko mirno rečemo, neki širši družabni dogodek?

Večkrat z nasmeškom povem, da sem se v knjižničnih vodah znašla bolj po naključju. Saj je v življenju pogosto tako, a ne?

Pred triindvajsetimi leti so v Knjižnici Koper načrtovali nov, sodobnejši in prostornejši bibliobus, s tem pa tudi dodatno zaposlitev. V tistem času sem ravno zaključila študij na ekonomski fakulteti in iskala novo službo. Prijavila sem se torej na razpis knjižnice in po nekaj razgovorih so me na mojo veliko srečo tudi sprejeli.

Seveda so mi knjige od nekdaj zelo blizu, brez tega v našem poklicu pač ne gre, ampak ob knjigah me je v potujoči knjižnici navduševalo tudi delo z ljudmi in – naj se še tako čudno sliši – izredno pestro delo. Vsak mesec smo obiskali čez sedemdeset krajev, od obalnih in kraških do brkinskih in notranjskih. Med vožnjami sem požirala knjige, na postankih pa so me čakala nova doživetja. Koliko različnih krajev, ljudi, zgodb in potreb. Prihod bibliobusa v vas je poseben dogodek. Ljudje so nas čakali in izposojali so si veliko knjig, običajno več kot v stacionarni knjižnici. Spomnim se gospoda, ki nas je pred vsakim poletjem pričakal kar s samokolnico, bili pa so tudi taki, zlasti starejši, ki so k nam prišli samo na

klepet, pogovor ali celo izpoved.

Posebni spomini me vežejo tudi na vaše šole, predvsem brkinske, kjer so nas učiteljice vedno obiskale s celim razredom, naslednjo šolsko uro pa so namenile pogovorom o knjigah, ki so si jih učenci sami izbrali. Če otrokom vzbudimo veselje do branja, je zelo verjetno, da bodo brali celo življenje.

Pa še dve sreči sem imela na svoji začetni poti, ki sta mi vedno znova dajali zagon: Franka, danes že upokojenega sodelavca, ki je svoj poklic opravljal ne le strokovno, ampak tudi s srcem, in vodstvo, ki je zaupalo najinemu delu in vsem spremembam, ki sva jih uvajala.

Čeprav vaše ideje in dejanja presegajo lokalne meje, kaže, da vselej izhajate iz svojega domačega okolja. V mislih imam npr. vašo vlogo pri vzpostavitvi regijskega spletnega biografskega leksikona Primorci.si, pri katerem ste bili ena od prvih urednic, in predvsem Album Slovenije, katerega nastajanje ste predstavili v svojem magistrskem delu, pri čemer ste zanj v letu 2014 prejeli Prešernovo nagrado Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Ljudje smo družabna bitja. Če želimo relativno zdravo in srečno živeti, se moramo hočeš nočeš vključevati v družbo, največ lokalno. Predpogoj za to je poznavanje okolja, v katerem živimo, in njegove zgodovine, saj kot pravi Nataša Kokošinek (Sedar, 2020): »Vsak kraj ima svojo identiteto, svojo dušo, ki jo lahko razumemo le, če poznamo njegov razvoj v preteklosti.« S poznavanjem preteklosti torej bolje razumemo sedanjost in uspešneje načrtujemo prihodnost. Od tod do spletnih orodij, kot sta biografski

leksikon Primorci.si in Kamrin Album Slovenije, je korak skorajda logičen. Pri biografskem leksikonu sem ga storila na povabilo Irene Škvarč, ki je tedaj opravljala delo koordinatorice območnih nalog goriškega območja. Leksikon sva oblikovali po vzoru izvirnega Gorenjci.si in dovoljenju Mestne knjižnice Kranj. K snovanju Albuma Slovenije me je povabila Breda Karun, ki je bila tedaj še direktorica Zavoda za razvoj knjižnic Jara. Album sva snovali skupaj z Martino Rozman Salobir, tisti čas zaposleno v Osrednji knjižnici Celje, ki je že od vzpostavitve domoznanskega portala Kamra odgovorna za njegovo upravljanje in razvoj. Album Slovenije je v slovenskem knjižničnem prostoru edinstven po tem, da ga gradijo izključno uporabniki. S prispevanjem drobnih fragmentov osebnih spominov sestavljajo mozaik slovenske mikrozgodbine in zgodovine vsakdanjega življenja. S spremljanjem malega človeka v različnih povezavah v skupnem prostoru (družina, vas, delovno mesto ipd.) nam tako album, če uporabim Krambergerjeve besede (1994), »razkriva realno zgodovinsko tkivo družbenega življenja«. »Zgodovina smo ljudje,« smo zato zapisali v uvodnik. »Pišejo jo zgodovinarji, ljudje pa jo živimo in soustvarjamo, zato so pričevanja posameznikov zelo pomembna pri njenem zapisovanju in ovrednotenju.« In prav slednjemu sledi Album Slovenije.

Veliko si prizadevate za širitev knjižnične dejavnosti na obmejnih območjih. Vzpostavili ste čezmejni sistem enotne članarine v kar treh državah (Slovenija, Italija, Hrvaška), brezplačno obmejno medknjižnično izposojajo z Narodno in študijsko

■ Luana Malec, magistrica bibliotekarstva, bibliotekarska specialistka in vodja službe za izvajanje območnih nalog v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja Koper, je leta 2019 prejela najvišje stanovsko priznanje Čopovo diplomu za strokovno ustvarjanje v minulih letih. Luana Malec je neusahljiv vir energije za vse, ki jo obkrožajo, je vedno odprta za nove ideje in presega meje lokalnega okolja.

Na fotografiji: Luana Malec na svečani podelitvi Čopovih nagrad (fotografija: Bogdan Malec)

knjižnico Trst, bibliobusno mrežo postajališč v Italiji in na Hrvaškem, vključili ste deset slovenskih osnovnih šol iz Trsta v bralni projekt Berimo z Rovko Črkolovko in še bi lahko našteval. Zakaj so pomembne tovrstne čezmejne dejavnosti, kaj prinašajo dolgoročno? Zakaj to počnete?

Od naše knjižnice do italijanske meje je le slabih sedem kilometrov zračne razdalje, na drugi strani nas do hrvaške meje loči dobrih 12 kilometrov. Ta bližina, skupen jezik in zgodovina nas tradicionalno povezujejo

tako s Slovenci na Tržaškem kot v hrvaški Istri. Naše obmejne povezave zadnja leta sistematično krepi tudi Ministrstvo za kulturo s posebnimi pozivi in učinki se že močno poznajo v korist vseh nas. Obmejna knjižnična sodelovanja so po mojem mnenju izredno pomembna za ohranjanje in krepitev slovenskega jezika ter kulture v zamejstvu, pomembna pa so tudi za medkulturno sodelovanje vseh treh dežel, na istrskem polotoku imamo to v krvi in nas že od nekdaj bogati. Izkušnje in projekte, ki se dobro obnesejo v okviru obmejne sodelovanja, nadgrajujemo in širimo tudi med Slovence v svetu. Učinki so dvosmerni; med člane naše knjižnice je trenutno vpisanih že 838 Slovencev, ki živijo zunaj meja Slovenije, skupno iz triindvajsetih držav, od tega največ iz Italije, Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Velike Britanije in Argentine.

Vaš najodmevnejši projekt je zagotovo portal dobreknjige.si. Danes so dobreknjige.si poleg COBISS-a malone najbolj prepoznaven spletni produkt slovenskega knjižničarstva, namenjen je vsem, ki se v današnji poplavi knjig težko znajdejo in iščejo nekaj res dobrega zase. Od kod ideja in pogum, da ne rečem celo predrznost, da ste zagrizli v tak projekt. Tovrstih medinstitucionalnih projektov nacionalnega značaja se splošne knjižnice ravno ne lotevajo, a ne?

Projektov se ne lotevam z velikimi zahtevami in pričakovanji, ampak z velikim zanosom in optimizmom. Največ pričakujem od sebe in sodelavcev. Prepričana sem, da dobre stvari slej ko prej obrodijo sadove in da so ti koristnejši in boljši, če rastejo v skupnosti. Tako je bilo tudi z leposlovnim portalom Dobreknjige.si. V knjižnicah smo že od nekdaj pripravljali priporočilne sezname gradiva v najrazličnejših oblikah, od najpreprostejših tiskanih do kompleksnejših spletnih. Težava je bila le v tem, da je vsaka knjižnica to počela zase in zato v omejenem obsegu. Od tod do ideje skupnega knjižničnega priporočilnega portala, ki bi dvignil kakovost in učinkovitost našega dela, je manjkal samo korak in ta korak smo v letu 2012 naredili s portalom Dobreknjige.si. K vzpostavitvi skupnega portala sem

povabila kolegice iz Goriške knjižnice, s katero že tradicionalno sodelujemo. Še istega leta smo nato s projektom v okviru izvajanja posebnih območnih nalog uspešno kandidirali na vsakoletni poziv Ministrstva za kulturo. Podobno uspešnih nacionalnih povezav, kot sta Kamra in Dobreknjige.si, je v slovenskem knjižničnem prostoru vse več: konec prejšnjega leta smo v okviru Združenja splošnih knjižnic vzpostavili portal slovenskih splošnih knjižnic Knjižnice.si, v kratkem pa bo luč sveta pod vodstvom kranjske knjižnice ugledal še skupni biografski leksikon Obrazi slovenskih pokrajin.

Ostanimo še malo pri »dobrih knjigah«. Kaj pripravljate. V katero smer menite, da se bo portal razvijal v bližnji in daljni prihodnosti?

V uredništvu si prizadevamo za portal, ki bi uporabnikom učinkoviteje pomagal do zanje ustrezne knjige in jih obenem spodbujal v bralni rasti. Veliko energije zato usmerjam v študij bralcev in njihovih potreb. Eden od očitnih rezultatov dosedanjih raziskav je spoznanje, da morajo biti sistemi za opis in iskanje leposlovja večdimenzionalni, v obliki faset, da zadovoljijo raznolike potrebe bralcev. Pomembno je tudi, da podpirajo analitično iskanje leposlovja, brskanje in iskanje po analogiji. Predvsem pa morajo bralcem omogočiti dostop tako do konkretnih kot tudi do abstraktnih ravni pomena. Naš izziv je predvsem, kako v tak sistem vključiti vse tiste lastnosti knjig, ki so bralcem leposlovja pomembne in so bile do sedaj bolj ali manj prezrte, kot so umetniška in čustvena doživetja, toni, avtorjeve vrednostne sodbe in asociacije. Ta interpretacijski ali konotativni vidik opisa je tudi osrednji predmet mojih študij.

V bližnji prihodnosti bodo na portalu na novo zaživel tudi spletni bralni klub; v pomoč sodelavcem pripravljamo bibliografijo strokovne in znanstvene literature s področja svetovanja za branje; jeseni bomo novo generacijo študentov bibliotekarstva Filozofske fakultete UL znova usposabljali za oblikovanje bralnih priporočil na portalu; v sodelovanju z Društvom slovenskih literarnih kritikov bomo na portalu objavili tudi literarne kritike, poteka sklepanje dogovorov z založniki

za objavo skenogramov leposlovnih del na portalu; čim prej pa bo treba zagristi tudi v problematiko jezikovne ustreznosti leposlovnih del, ki je v slovenskem založništvu vse bolj pereča. Dela je še veliko. Vsi, ki delamo s knjigo, in bralci vemo, da je razvoj bralne kulture tek na dolge proge, pri čemer šteje prav vsak korak.

Da vas vaše delo veseli, je gotovo. Kaj vas žene, česa se še niste lotili, kakšni so vaši načrti za prihodnost?

Rada bi pripomogla k temu, da bi ljudje bolje razumeli sebe in svet in posledično tudi bolje delovali v družbi. To je tudi naloga splošne knjižnice, zato se v njej dobro počutim in zato delam, koliko zmorem. Srečo imam, da lahko sodelujem z izrednimi kolegi iz številnih knjižnic in zunaj ter da me vodstvo pri tem podpira. Pravkar zaključujemo pripravo templatov spletnih strani splošnih knjižnic, pripravljamo pa tudi že novo strategijo slovenskih splošnih knjižnic.

Za konec – a imate morda kakšno sporočilo za svoje kolege bibliotekarje, za bralce Knjižničarskih novic?

Znova se bom obrnila na mlade kolege: »Bodite pogumni, vztrajni, odprti in ja, tudi kritični. Pomembno je, da poiščete somišljenike, sami težko delamo premike. Možnosti je veliko. S predlogi se lahko obrnete na svojo območno knjižnico, na Združenje splošnih knjižnic, na Sekcijo za splošne knjižnice, na območno bibliotekarsko društvo. Vse se da.«

Hvala za vaš čas in obilo uspehov še v prihodnje. ●

Viri:

- Sedar, K., Petrovič, M. in Tul, I. (2020). Na obisku pri prvih Goropevškovih nagradjenih. V Knjižničarske novice, 30(1/2), str. 48–51.
- Kramberger, T. (2009). Memorija in spomin: zgodovinska antropologija kanonizirane recepcije: (študija primera revije Modra ptica. Bartol z Vidmarjem). Doktorska disertacija. Koper: Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije. Pridobljeno 24. 10. 2013 s spletne strani: <https://share.upr.si/fhs/PUBLIC/doktorske/Kramberger-Taja.pdf>

»Knjižnica kot vsaka druga ustanova ima smisel šele takrat, ko seže prek svojih zidov«

Pogovor z dr. Jernejo Ferlež

Borut Gombač
Univerzitetna knjižnica Maribor
borut.gombac@um.si

Ko so me sodelavke iz knjižnice vprašale, če bi za Knjižničarske novice hotel narediti intervju s tabo, sem bil seveda takoj ZA. Rekle so: »Če kdo, potem jo poznaš ti!« Res je, leta 1992 sva se še z nekaj kolegicami in kolegi istočasno zaposlila v Univerzitetni knjižnici Maribor. In že to dejstvo ljudi poveže. Pozneje so naju gotovo povezali tudi sorodni pogledi na knjižničarstvo, literaturo, glasbo, fotografijo, film in življenje v vsej svoji barvitosti nasploh. Prijateljevanje sva večkrat razstavila tudi s skupnim organiziranjem knjižnih oziroma obknjižnih razstav in dogodkov. In priznati moram, da bi bila moja tovrstna bibliografija brez tvojih zmeraj svežih idej, ustvarjalnih nadgradenj in izjemnih organizacijskih sposobnosti občutno skromnejša. Še posebej dragoceni so bili zame tisti najini neformalni pogovori o formalnih rečeh ob kavi ali v času zunaj službeno predpisanih ur. Zaradi vsega tega bi te zelo težko takole uradno intervjuval, ampak bodo moja vprašanja morda bolj neformalne narave.

Najprej seveda čestitke za več kot zaslužen nagrado. Pravzaprav si za različna področja svojega bogatega delovanja prejela kar nekaj pomembnih nagrad. Tokrat gre za najpomembnejšo stanovsko nagrado. Kaj ti pomeni?

Najlepša hvala. Zelo sem je vesela. Ko sem iz domačega nabiralnika vzela pismo, iz njega potegnila dopis in pred hišnimi vrati prebrala, da sem prejemnica Čopove diplome, sem bila iskreno ganjena. Najvišje priznanje stanovskih kolegov je tako lepo leglo čez nekakšen občutek samoumevnosti, ki ga človek pridela ob dolgotrajnem delu v istem okolju, da se me je res globoko dotaknilo. Pridobiti zavedanje, da si v delovnem okolju opažen in spoštovan, je na poseben način

dragoceno, zlasti če ni prav pogosto. Počlašena sem tudi, da je pobudo za nagrado dala lokalna veja našega stanovskega društva, torej strokovna skupnost, ki me najboljše pozna. Tako priznanje nedvomno daje tudi moč za naprej. Ne nazadnje me ob pokojninskih reformah zadnjih let približno tretjina delovne dobe še čaka, če bo vse po sreči.

Oba sva bila že pred zaposlitvijo v knjižnici ljubitelja knjig in oba sva se seveda vsak s svoje izobrazbene startne pozicije, ki je bila že v osnovi povezana tudi s knjižničarstvom, z velikimi očmi poglala v labirintni svet Univerzitetne knjižnice Maribor. Sam sem kljub ljubezni do knjig in do svoje najljubše tete, ki je bila

■ Dr. Jerneja Ferlež iz Univerzitetne knjižnice Maribor, bibliotekarska višja svetnica s 27-letnimi izkušnjami v knjižničarski stroki, prejemnica Čopove diplome za leto 2019. (fotografija Maj Blatnik)

prav tako knjižničarka, kot otrok in nekoliko kasneje sanjaril, da bom postal športni komentator, rock pevec ali poklicni pisatelj. Pa še kakšna podobno utopična sanjarija bi se našla. To, da bom postal knjižničar, je bila kljub obiskovanju »srednje šole knjižničarske usmeritve« le želja, ki je, kot se mi zdi danes, globoko skrita v meni tlela že od malega. Pa ti? Kakšne so bile tvoje otroške poklicne sanje?

Res je, v Univerzitetni knjižnici Maribor sva se zaposlila tako rekoč istočasno. Tiste prve zmedene dneve, ko si v množici novih obrazov še ne zapomniš, kako točno je komu ime, zato se situacijam, ko jih je treba imenovati, če se le da, izogneš – sva dala skozi skupaj. Mogoče takrat niti drug za drugega nisva točno vedela, kako nama je ime. Potem sva z najino širšo generacijo

kolegov – takrat nas je bilo precej – in generacijo bolj izkušenih skupaj rasla in postajala sčasoma tudi sama vedno bolj prepojena s knjižničnimi izkušnjami in anekdotami.

Moja otroška poklicna želja je bila, vsaj prva, ki se je spomnim – postati profesorica francoščine. Obrnilo se je tako, da se francoščine sploh nisem nikoli učila in je danes niti ne znam, kaj šele, da bi jo lahko poučevala. Je pa res, da sem pod vplivom družinske nagnjenosti k sistematiki – moja starejša brata sta bila prava mojstra izdelave seznamov, tabel, statistik, primerjav in evidenc vseh sort – tudi sama že v šolskih letih izdelovala nekakšne majhne kataložne listke in celo mini katalog knjig z domačih polic. Na lističe sem zapisovala osnovne podatke o knjigah in jih vlagala vanje, neke pa mora še vedno biti lesen predalček, v katerem sem njihove dvojnice nato zlagala po vsebini. Katalogizacija in klasifikacija v malem. Kot študentka sem nato izdelovala podoben katalog, v katerem sem hranila navedbe o literaturi o etnoloških temah, ki so me zanimale ali o katerih sem pač brala. Včasih se prav nasmejim, ko se tega spomnim, in si rečem, da sem mogoče na neki način – knjižničarka po duši ...

Ob bibliotekarstvu si študirala tudi etnologijo? Je bila odločitev za študij bibliotekarstva že v osnovi povezana z željo po delu v knjižnici ali le nekakšna bolj ali manj priročna dopolnitev študija etnologije?

Ta izbira je bila do neke mere naključna. Etnologijo sem izbrala z veliko mero želje po tem študiju, kot drugo smer na Filozofski fakulteti pa sem sprva poslušala predavanja, ki me nekako – niso navdušila. Kmalu sem se zato odločila drugo študijsko smer zamenjati in nanoslo je, da se je bilo treba odločiti v trenutku. Bibliotekarstvo je prav takrat s Pedagoške prešlo na Filozofsko fakulteto, bila sem študentka prve generacije na Filozofski. Mogoče me je neke iz ozadja obšlo tudi tisto staro nagnjenje do listkov in katalogov, do razvrščanja in sortiranja, pa seveda do knjig nasploh, zato sem se res zelo na hitro prepisala na bibliotekarstvo in pozneje v tem študiju zelo uživala. Ko sem na dan zagovora diplome dobila še vablivo

ponudbo za prvo službo – povabila me je spoštovana bibliotekarka Breda Filo, ki je bila takrat tudi moja profesorica – sem bila prepričana, da je bil trenutek odločitve ob začetku študija zelo posrečen. Zadnje čase se mi zgodi, da se vprašam, kaj bi bilo, če bi takrat izbrala drugače, če bi me v tistem hipu zamikala kaka druga študijska smer. Skoraj gotovo se potem nikoli ne bi znašla v knjižnici, no, ne na tej strani, med uporabniki pa zagotovo ... Pri delu bi srečevala druge ljudi, se razvijala drugače, kdo ve, kaj bi počela in v katerem poklicu bi se naposled znašla. Priznam, da so mi taka ugibanja prav dražljiva, čeprav jih dlje od ugibanj seveda ni mogoče premakniti. Vsekakor ne bi nikoli postala učiteljica francoščine, od tega sem se odmaknila že v srednji šoli, ko sem izbrala druge jezike.

In kasneje? Koliko vzporednic si našla med bibliotekarskim vsakdanom in etnologijo? Pa pri tem seveda ne mislim le na obdobje, ko si bila strokovna referentka za etnologijo. Je tvoje vsakdanje delo v knjižnici zaviralo »etnološko radovednost« ali jo je morda celo vzpodbujalo?

Etnologija in bibliotekarstvo sta ves čas odraslosti ostali pomemben del mojega bivanja. Pri delu v knjižnici sta se res najbolj neposredno staknili v obdobju, ko sem bila ob drugem delu nekaj časa tudi strokovna referentka za etnologijo, velikokrat pa mi je bolj posredno kot neposredno moj etnološki pogled na življenje nasploh, ki vključuje enakomerno zanimanje za vse plati, oblike in nianse življenja, pomagal pri zastavljanju konceptov tudi pri delu v knjižnici, zlasti pri razstavah, predstavitvah knjig in srečanjih z avtorji. Seveda je marsikdaj prišlo prav tudi znanje iz etnoloških predavalnic in s terenov. Sicer pa sta ti dve karieri načeloma tekli časovno vzporedno, a vseeno razmeroma ločeno. Moje delo v knjižnici je bilo pač tako, da je etnologija morala čakati na večerne in zlasti na zgodnje jutranje ure, ko je bila službena naprava za evidenco delovnega časa »na off«, otroci pa v posteljah. Bibliotekarstvo je bilo in je moj poklic, ki sem ga vedno opravljala z velikim zagonom in mnogimi lepimi, poučnimi in izpolnjujočimi

občutki ter občasno seveda tudi z njihovim nasprotjem, etnologija pa je ostajala nekakšno permanentno zunanje zatočišče radovednosti in raziskovanja, ki se mu nisem nikoli hotela zares odpovedati. Včasih ju je bilo zelo naporno usklajevati. Če je etnologija v moje knjižnično delo vnašala širok pogled, je bibliotekarstvo obratno v mojo etnološko pot polagalo sistematično. In prav ta prepletena dvojnost je nekaj, česar se pri sebi zavedam od nekdanj – dvojnost med nečim razprtim in plavajočim na eni strani ter sistematičnim in utirjenim na drugi. Tudi ob razmišljanjih o študiju sem se gibala znotraj teh dveh vzgibov – po eni strani me je vlekel bolj k umetnosti, po drugi k znanosti. Študijsko in poklicno je druga smer očitno zmagala, intimno pa se tudi prva ni dala. Po dolgih letih prisilnega mirovanja se je nekako pritihovala na površje. Pri čemer je vsaka izkušnja, vsak majhen detalj, ki se je v letih nabral, pomemben za končno sliko, o tem sem prepričana.

Res je, bibliotekarstvo je stroka, ki se s svojimi zapletenimi pravili dotika vseh področij človekovega znanja in ustvarjalnosti. Na eni strani se včasih zdi, da zaradi zapletenosti svojih pravil, ki se ves čas še izpopolnjujejo, postaja sama sebi namen, na drugi strani pa je dobrodošla in nujna krotilka nevarne anarhičnosti in nedoslednosti današnjega sveta. Koliko pravil je po tvojem mnenju potrebnih, da knjižnica diha, hkrati pa ne podleže površnosti, nedoslednosti ter nezanesljivosti in nepreglednosti, kar je v zadnjih letih še posebej aktualno?

Kot človek sem bolj iz tistega spektra, ki prisega na to, da pravila ne smejo dušiti, ne sme jih biti preveč, ni dobro, če so tako zapletena, da njihovo razumevanje prevaga nad njihovo prvotno namembnostjo in uporabnostjo. Kaj šele, da obstajajo zato, da proces zapletajo, podaljšujejo, dražijo ali vzpostavljajo vzvode nadvladovanja, kar je, ko razmišljamo o pravilih nasploh, ne tako redek pojav. Po drugi strani so pravila na neki način nujna sestavina vsakega malo večjega sistema, ki teži k temu, da bi bil urejen. Če ureja vse znanje sveta, toliko bolj. A težko je seveda reči, koliko pravil

je dobra, prava mera. Knjižnice so sistemi, ki temeljijo na redu in urejenosti. Njihov red je njihova primarna vrлина, če naj tistemu, ki nekaj išče, naposled omogočijo, da to najde. Knjige se na policah še ne zlagajo same, če pa se že, je moral nekdo najprej pripraviti algoritme, po katerih se, dokumenti se kljub vsemu razvoju tehnologije brez neke podložene strukture ne razvrščajo po nobenem kriteriju, informacije same po sebi pač samo so – ogromno jih je in njihova rast je povrh vsega enormna. In kdor knjigo, dokument ali informacijo v vsem tem morju vsega obstoječega išče, jo bo lahko našel samo, če je v ozadju neki red, sistem ali z bibliotekarskim jezikom – klasifikacija. Ne red zaradi sebe, ne zato da imamo z njim delo, ne zato ker smo tega vajeni, ampak vedno znova s premislekom zato in tako, da bo olajšal iskanje.

Zanimiv je na drugi strani iste linije tudi proces iskanja. Velikokrat res najdemo, če le znamo uporabiti knjižnice, tisto, kar iščemo, a obstaja še tisti drugi, najlepši del, ko mimogrede najdemo tudi tisto, česar sploh nismo iskali, a nam pomaga pri razrešitvi problema. Pogosto na drugačen način, z drugega zornega kota, inovativno. Ali celo rešuje neki čisto drug problem, ki ga na začetku iskanja sploh nismo imeli v mislih. Pri čemer je »problem« seveda lahko tudi dobri stari bralni užitek, denimo. Serendipity je težko prevedljiv termin za ta izredno zanimiv pojav, ki me je fasciniral že od časov študija. Neredko ga na svoji koži izkusim tudi sama kot iskalka. Pravzaprav komaj čakam, da me doleti, saj je to nekaj, česar ne moreš izkusiti načrtno. V slovenščini mu ponavadi rečemo naključnost, a se mi zdi, da prevod ne pokrije povsem širine pojava.

Se povsem strinjam. Tudi mene že nekaj časa vznemirja razmerje med ciljnostjo in naključjem. Iz zgodovine je znano, da je prav tesna povezava enega in drugega razlog številnih najpomembnejših znanstvenih odkritij. Takšno naključje ponavadi pomeni tudi prehod, prehodnost. Morda sem se prav zaradi tega ob branju zgornjega odgovora spomnil na še eno izmed tvojih zelo pomembnih in odmevnih dejavnosti,

to je postavljanje knjižnih oziroma multimedijskih razstav z zelo široko tematsko paleto. Kar zajetno število sva jih pripravila skupaj in pravzaprav sva na svoj način zmeraj težila prav k temu, da so bile nekako odprtega značaja, da so puščale možnost bolj ali manj naključnega prehoda, sodelovanja nečesa ali nekoga zunaj strogo osredinjenih tematike.

Seveda si veliko izvrstnih tovrstnih razstav naredila tudi sama ali s pomočjo službenih kolegic in kolegov. Postavljala si jih tudi zunaj knjižnice. Naj na tem mestu omenim vsaj legendarno razstavo »Nemci in Maribor«, ki je postala eden izmed temeljnih in najuspešnejših dogodkov EPK-ja.

Ko se kar precej časa, ki ga pozneje sicer hitro zmanjkuje, pred samim postavljanjem določene razstave dobiva, da, tavajoča v megli, postaviva njene vsebinske in vizualne smernice, je eden tvojih prvih stavkov zmeraj: »Kaj ko bi tokrat razstavo naredila popolnoma drugače?« In to se v največji meri prav po tvoji zaslugi kasneje tudi zgodi. Takšen unikaten način postavljanja razstav, ki vsakič znova v veliki meri zahteva tudi nove temelje, je seveda veliko manj udoben in je praviloma tudi izvedbeno zahtevnejši, a vendar ...

... A vendar je tako veliko večji izziv. In na koncu zadovoljstvo, ko se izcimi nekaj, česar vnaprej nisva načrtovala, ker takrat te možnosti nisva še niti poznala – utrne se spotoma, mimogrede, iz proste debate, iz puščanja časa, da teče in se nevarno bliža dnev, ko je treba vse dokončno oddati, včasih celo iz obupa, da tokrat pa res ne bo nič iz čisto nove zamisli ... Se spomniš razstave, ko se nama nikakor ni posvetilo, kako upodobiti temno snov, svetlobo, neznano v tem konceptu ... Ko sva o tem debatirala z oblikovalcem, je njegova visoko noseča žena, ki ga je pravzaprav samo spremljala in po malem prisluškovala naši debati, naenkrat izrekla znameniti »Kaj pa če bi ...« in s tem rešila najine nekajmesečne zagate.

Najin izziv je vedno znova, kako

vizualizirati pojave, povezane z besedami, besedili, pojavi in koncepti. Kako povezati literaturo in znanost, kako najti manj vidne povezave med njima. Kako, če je le mogoče, k sodelovanju pritegniti znanstvenika. Kako k reakciji pritegniti gledalca. Kako v enakovredno snovanje razstave vključiti tudi oblikovalca. Kako obliko zasnovati tako, da ne bo le čeden okvir tistega, kar želiva povedati, ampak bo tudi sama po sebi del razstavljenega. Kako razstavo narediti vizualno zanimivo, čeprav so eksponati velikokrat – besede. Kako to narediti v razmeroma kratkem času in z nizkimi sredstvi, ki so na voljo, a z zanimivo ekipo, ki jo običajno pritegneva – oblikovalec (z razmišljujočo ženo) in odlična ekipa knjižnične knjigovoznice. Vsako leto se malo ustrašijo najnižih »odštekanih« zamisli in nato vsako leto z nama uživajo v izvedbi. Postavljanje razstav na ta način je hkrati poseben ustvarjalni užitek in hkrati posebna muka. Izziv je vedno znova tudi naslov. Tega določava čisto na koncu in skoraj nikoli z lahkoto. Zadnje čase sva se nekako navadila, da je, podobno kot so odprte in k sodelovanju vabeče razstave nasploh, odprt in v razmišljanje pritegujoč tudi njihov naslov. Pogosto mu manjka začetek, konec ali kar oboje. Gledalec je tako povabljen, da razmišlja, dopolnjuje, pogleda podrobno. Ali gre preprosto mimo, če mu do tega ni. To je specifična knjižničnega razstavišča, kjer se ob razstavi sprehodi kakih tisoč ljudi na dan, le nekaj pa je takih, ki jih razstavljeno na poti do izposoje ali čitalnice za nekaj časa tudi ustavi. In še nekaj takih, ki pridejo prav zato, da si razstavo ogledajo. Kako ustaviti vsaj nekaj tistih, ki bi šli sami po sebi mimo ... Lani, ob podiranju razstave o bralnem užitku, je k nama sramežljivo pristopil mladenič, še dijak, in prosil, če lahko dobi droben košček razstave, ker bi ga rad dal doma na steno. Kako se človek potem tega početja ne bi vedno znova loteval s »Pa vendar ...« in »Kaj pa če bi ...«.

Hja, teh odzivov je bilo kar nekaj. Meni je na primer ostala zelo v spominu tudi odlična pisateljica Mojca Kumerdej, ki si je z velikimi žarečimi očmi Temno snov, kot nama je kasneje priznala, navdušeno z vseh zornih kotov ogledala dvakrat

uradno in enkrat takole na skrivaj. Seveda so bile kdaj tudi kritike, bolje rečeno nestrinjanja, recimo z nekaterimi razstavljenimi verzi na razstavi o tabujih v slovenski mladinski poeziji »Usta, polna česna«. Ampak, jasno, tudi druga mnenja so zmeraj dobrodošla. Pri tem moram nujno dodati še, da so ob razstavah na razstaviščih pogosto potekali tudi odprti debatni klubi. Še ena tvoja odlična ideja, ki dodatno aktivira razstavljeno gradivo in predvsem njene obiskovalce. To so pravzaprav uporabniki knjižnice sami. Vem, izrabljena fraza, ampak ne nazadnje, tu smo zaradi njih. Delala si tudi kot informatorka. In kolikor se spominjam, si bila med bralci priljubljena in spoštovana. Kako se spominjaš tistih časov?

To so bili časi! Moje prvo desetletje v knjižnici je bilo v veliki meri povezano s pultom z napisom Informacije. Čeprav zna biti delo z ljudmi brez dvoma včasih tudi naporno, je predvsem izjemno poučno in izpopolnjujoče. Od uporabnikov in zaradi njih sem se ogromno naučila. Stik z ljudmi, vživiljanje v njihov pogled in potrebe, iskanje z njimi in za njih so procesi, ki so sami po sebi zelo zanimivi. Najbolj me je, tudi raziskovalno, intrigiral razkorak med načinom, kako uporabniki sprašujejo, in načinom, kako reči poimenujemo knjižničarji. Za kolege strokovne referente, ki v postopku obdelave gradivo geslijo, sem zato izza pulta začela pripravljati datoteke dobresedno zapisanih vprašanj uporabnikov – v upanju, da jim bodo pri delu v pomoč. Vedno znova me je presenečala tudi raznovrstnost vprašanj. Domišljala sem si, da sčasoma poznaš vsa in imaš zato nekega dne odgovore tako rekoč v rokavu. Pa ni tako. Skoraj neverjetno je, kako se po letih in letih odgovarjanja na vprašanja uporabnikov med mnogimi ponavljajočimi vedno znova pojavljajo tudi povsem nova. Z iskanjem odgovorov nanje se človek nauči reči, v katere sicer verjetno nikoli ne bi usmerjal svoje radovednosti. Ker je v njih velikokrat tudi precej humorja, je bilo na tem mestu med drugim kar nekaj smeha. Hkrati je bilo prvo desetletje dela v UKM tudi čas, ko smo, takrat še mladi

in polni sveže samozvesti in lukenj v izkušnjah, dobivali priložnosti, da smo se izpopolnjevali, sledili razvoju stroke, celo koordinirali velike reči, kot je bilo, denimo, obeleževanje stoletnice UKM. Če prav pomislim, se nismo niti zavedali, kako nas je takratna ravnateljica, dr. Irena Sapač, s skoraj neopazno roko vodila kot sebi enake v strokovni napredek. Znala je prepoznati potencial v mlajših sodelavcih, znala nam je tudi zaupati in šele zdaj, za nazaj, vidim, kako dragocen je bil ta njen pristop. Izkoristila bi priložnost, da se ji za to javno zahvalim.

Nekaj let si bila vodja izposoje. Ker delam v čitalnici, si bila torej tudi moja »šefica«. Odkrito rečeno se tistih časov spominjam tudi s kančkom nelagodja. In prav to je povezano z naslednjim vprašanjem. Nelagodje namreč ne izhaja iz tega, da bi ti kot vodja naredila kar koli narobe. Obratno – bila si odlična »šefica«, učinkovita, odprta in pravična do vseh. Zaplete si sproti razreševala z velikim čutom za značajske posebnosti vsakega od nas. Pa vseeno mi je bilo nekako ljubše iti s tabo na kavo takrat, ko si v knjižnici opravljala druge delovne naloge. Kaj to pomeni? Prepričan sem, da to nikakor ni povezano s konkretnim načinom tvojega vodenja izposoje, ampak s pavšalnim in globoko zakoreninjenim pogledom na odnos nadrejeni podrejeni, ki sem mu, naj mi je to še tako nerodno priznati, očitno vsaj deloma podlegel tudi sam. Je takšen pogled treba izkoreniniti, spremeniti? Imaš občutek, da je za vzpostavljane avtoritete s pozitivnim predznakom že v osnovi nujen tudi nekoliko bolj formalen odnos? Ali pa se spoštovanje in s tem zaupanje lahko zgradi tudi drugače?

O spoštovanju, zaupanju in avtoriteti imam zelo trdno stališče. Avtoriteta po mojem prepričanju izhaja neposredno iz prvih dveh – spoštovanja in zaupanja. Vsaj zame je pri tem zelo pomembna še ena komponenta, ki jo težko prav poimenujem. Če se trudim poiskati prave besede, je morda še najbližje – občudovanje zaradi

znanja. Tako pri nadrejenih kot podrejenih in tudi pri »vzporednorejenih« avtoriteto spontano začutim, če me očarata njihovo znanje in še ena lepa lastnost – iskrenost. Težko ocenim, kakšna sem bila sama kot vodja, upam, da vsaj znosna, zavedam pa se, da je to položaj, ki mi značjsko ni pisan na kožo. In prav imaš – tudi prijateljstva so manj obremenjena, če se mednje ne vmeša hierarhičnost. A sem prepričana, da je tudi odnose, formalno zaznamovane z nadrejenostjo in podrejenostjo, mogoče speljati v prijetno, vsebinsko usmerjeno sodelovalnost. Za to sta po mojem mnenju potrebna samozavest in avtoriteta, in tu se krog zapre.

Zate je značilen zelo izostren čut za sočloveka. Ta se kaže prav pri vseh tvojih dejavnostih od organizacijskih do informatorskih, krasi pa tudi tvoje knjige ter revijalne in druge prispevke, tako strokovne kot leposlovne, s katerimi nas presenečaš zadnje čase. Ob tem te odlikuje tudi izrazit smisel za vizualno estetiko, prostor, detajle ... Vse to znaš odlično povezati s funkcionalnostjo. Tega v knjižnici ne izkoriščaš le pri postavljanju razstav, ampak tudi pri sooblikovanju njene vizualne podobe nasploh. Pri tem zlasti izstopa postavitve novega usmerjevalnega sistema UKM.

Nov usmerjevalni sistem UKM je nastajal dolgo in pri njem je ekipa knjižničarjev, ki sem jo usklajevala, zelo učinkovito in prijazno sodelovala z mlado študentko arhitekture. Gre za premišljen vsebinski koncept, ki ob nujnih označevalnih elementih obsega tudi nadgradnjo v obliki grafičnih elementov, poimenovanj študijskih sob in zanimivih citatov ljudi, po katerih so te poimenovane. Citati se v nekaj primerih znajdejo v najbolj nepričakovanih kotičkih knjižnice, za marsikoga pa je presenetljiv tudi izbor imen njihovih avtorjev. Pri njem smo težili h generacijski in vsebinski raznolikosti, kriteriji pa so, med drugimi, bili, da je oseba s svojim delom navdihujoča, da doslej še ni bila deležna podobnih izpostavitev in da je na tak ali drugačen način povezana s knjižnico. Tako se v naboru znajdeti, denimo, Jaro Dolar, ki je svoj čas knjižnico

vodil, pa tudi raper Mito, za katerega se je šele naknadno izkazalo, da je veliko ur prebil v njenih čitalnicah. Ob njiju pa še 26 drugih – znanstveniki, literati, pevci, športniki, gledališčniki, zdravniki ... In naš ljubi, prekmalu preminuli kolega Dušan Poropat. Domišljenost vizualne podobe sistema kot celote je nedvomno zasluga nadarjene mlade arhitektke, s katero smo se res odlično ujeli. Pravzaprav bi bilo lepo, če bi eno od študijskih sob poimenovali tudi po njej ...

Zadnja leta si v knjižnici odgovorna za stike z javnostjo. Zdi se, da ti pri tem ne gre le za golo obveščanje o tem, kaj knjižnica ponuja kot del svoje osnovne dejavnosti ali nadgradnje v obliki razstav, predstavitev knjig, okroglih miz in simpozijev, ampak za predstavljanje ustanove kot kulturnega in znanstvenega središča, ki aktivno sooblikuje podobo mesta samega. Sam si polnokrvnega kulturnega utripa v mestu brez Zasedanj s knjigami (še enega tvojih projektov) sploh ne znam več predstavljati. Kako pomembna se ti zdi tovrstna dejavnost knjižnice?

Brez dvoma – zelo pomembna. Vsekakor je dobra promocija knjižnice zame šele nadgradnja njene dobre ponudbe. Njen spretni, realni, osmišljeni odsev in nič več kot to. In res je, strinjam se s trditvijo, ki si jo položil v vprašanje. Izjemno pomembno se mi zdi, da je knjižnica ob tem, da ima sodobne storitve, urejene police, prijetne študijske prostore in prijazne knjižničarje, tudi relevanten kulturni producent v svojem okolju. Zanimive razstave, predstavitve knjig, znanstvena srečanja in ne nazadnje raziskovalna in umetniška ustvarjalnost njenih zaposlenih se mi zdijo enako pomemben kamenček v mozaiku vsega, kar knjižnico dela v nekem okolju ugledno, uporabno in priljubljeno. Zasedanja s knjigami, ki sva jim pred leti skupaj dala ime, sama po sebi pa so nadaljevanje dolgoletne knjižnične tradicije predstavljanja zanimivih knjig in njihovih avtorjev, so gotovo med njimi. Zadnje čase je obisk teh dogodkov zelo lep, veliko pa je tudi akterjev, ki se želijo v ciklusu Zasedanja s knjigami predstaviti. Žanri so tudi v tem pogledu zelo raznoliki. Zame je ta cikel, ki ga v UKM koordiniram, zanimiv izziv, priložnost

za spoznavanje ustvarjalnih ljudi in znova tudi oblika spoznavanja vsebin, ki bi me drugače marsikdaj zaobšle. Iskreno povedano so tudi dobrodošel občasen umik od sicer ure in ure trajajočih priprav številnih variant objav, napovednikov, urnikov in drugih rutin, ki so seveda neizbežen spremljevalec dela tistega, ki je odgovoren za stike z javnostmi. Ta naziv sam po sebi se mi niti ne zdi pretirano posrečen, saj smo z javnostmi tako ali drugače v stiku vsi, še manj sem vesela, če mi rečejo »naša piarovka«. Izredno ljubo pa mi je neko drugo poimenovanje, ki ga je pred leti mimogrede skovala sodelavka – skrbnik/-ca ugleda. Poimenovanje uradno seveda ne obstaja in ga ni na moji vizitki, a se ga nikakor ne bi branila. Zdi se mi namreč, da zelo lepo poimenuje tisto, kar vidim kot bistvo svojega sedanjega dela v knjižnici.

Ko sem na začetku najinega pogovora govoril o tem, kar naju povezuje, sem pozabil omeniti eno izmed bistvenih komponent: to je humor. Ta tudi sicer zlahka briše tudi najbolj neprebojne meje ter bogati svetle in blaži temne strani življenja. Pri stikih z bralci kot tudi s sodelavci je zato še kako dobrodošel. Nič nenavadnega torej ni, da mi je tako zelo pri srcu še ena izmed tvojih nekonvencionalnih domislic, to je knjiga 110 anekdot, izdana ob stodesetletnici knjižnice. Tudi ti meniš, da na svoj način pove o knjižnici in njenih uporabnikih več, kot bi morda kdaj koli lahko povedala kakšna njena bolj resnobno zadržana knjižna sestra?

Seveda. No, morda se ravno skozi to knjižico zrcali nekaj tistega etnološkega pristopa, o katerem sva se pogovarjala na začetku. Ne razlagati zviška, ampak povedati skozi izkušnje in občutke slehernika, ki se ga tema dotika. Zamisel za zbiranje 110 anekdot se je med kolegi v Komisiji za promocijo UKM porodila leta 2013 ob obletnici knjižnice. K zapisovanju smo povabili takratne in predhodne sodelavce in seveda tudi uporabnike. Nastala je izjemno simpatična zbirka – skupaj sva jo uredila –, ki skozi humor, fotografije in pripovedi, od katerih so nekatere skoraj ponarodele, druge pa bi lahko bile tudi kmalu pozabljene, slika

vsaj pol stoletja življenja knjižnice, tudi zakulisnega. Zelo pisanega življenja – skupnost kolegov različnih generacij in tudi njihova povezanost z uporabniki je v UKM tradicionalno močna, upala bi si trditi, da je nekaj posebnega. Tako sem jo zaznala, ko sem, ko sva, na začetku devetdesetih prejšnjega stoletja vanjo vstopila, tako sem jo zaznavala celo že prej kot uporabnica. Zelo posrečena se mi zdi tudi oblikovna podoba zbirke knjižničnih anekdot, katere naslovnica ima v površino vtisnjen dobri stari kataložni listek – same sebe.

Zahvaljujem se ti za obširne ter zelo poglobljene odgovore in se ob tvojih novih ustvarjalnih domislicah, projektih in dejavnostih veselim tudi najin角度 nadaljnjih sodelovanj. Predlagam pa, da najinega pogovora ne končava v knjižnici, ampak greva še na »Sprehod iz knjižnice v mesto«. Pa saj knjižnica se ne konča tam, kjer se končajo njeni zidovi. Se strinjaš?

Knjižnica kot vsaka druga ustanova ima smisel šele takrat, ko seže prek svojih zidov. Zato se mi zdijo dogodki, kot so serije sprehodov Iz knjižnice v mesto, pa ne nazadnje tudi Študentski oktober, enako pomembni kot prizadevanje, da pride knjiga, ki jo uporabnik naroči iz skladišča, v njegove roke v čim krajšem času. Ko se od detajla v knjižnici – zanimivega gradiva, fotografije, rokopisa ali česa drugega – s skupino uporabnikov sprehodimo v mesto do prostora, ki je z njim vsebinsko povezan, ne povežemo le dveh ali več elementov iste zgodbe, ampak med drugim na enega lepših načinov z uporabniki povežemo nas same. Meja med nami postane čisto tanka ali je sploh več ni. Navsezadnje – tudi mi smo bili uporabniki, preden smo postali knjižničarji, in bomo gotovo to še potem, ko knjižničarji ne bomo več. Če bo pokojninska reforma mila ... Tudi tebi hvala – za zanimiva vprašanja, predvsem pa za številna krasna ustvarjalna sodelovanja. ●

»Tudi sami lahko veliko naredite« Intervju z Jeanne Drewes

Alenka Kavčič Čolič
Narodna in univerzitetna knjižnica
alenka.kavcic@nuk.uni-lj.si

Jasna Malešič
Narodna in univerzitetna knjižnica
jasna.malesic@nuk.uni-lj.si

Narodna in univerzitetna knjižnica je v sodelovanju z Narodno galerijo in Društvom restavradorjev Slovenije 21. oktobra 2019 v Narodni galeriji organizirala brezplačno predavanje Jeanne Drewes, priznane strokovnjakinje za pripravo ukrepov in zmanjšanje tveganja za zbirke in stavbe kulturne dediščine ob naravnih nesrečah in nezgodah. Po predavanju je potekala delavnica s praktičnimi primeri.

Veliko let ste posvetili konservatorstvu in ohranjanju knjižničnega gradiva. Vaše številne nagrade izražajo vaš pomemben prispevek in bogate izkušnje na tem področju. Kaj vas je najbolj navdihnilo?

Vedno sem uživala pri delu z rokami. Na začetku poklicne poti sem obiskovala tečaje knjigovestva, marmoriranja in izdelave papirja, da bi se naučila osnovnih tehnik in razvila lastne veščine. Že v tem času mi je postalo jasno, da mi kot konservatoriki morda ne bo uspelo najbolje uporabiti svojih talentov, a rada imam različne materiale in razumem, koliko spretnosti in predanosti zahteva poklic konservatorja. To me je navdihnilo za delo s konservatorji. Kot vodja in strokovnjakinja sem jim želela omogočiti delo ter jim pomagati pri promociji in financiranju. Sčasoma sem ugotovila, da je področje ohranjanja knjižničnega gradiva zelo široko, saj sem zaključno magistrsko delo posvetila regionalnim programom ohranjanja in varovanja knjižničnega gradiva v ZDA. Med študijem sem se naučila vsega, česar sem se lahko o varovanju in ohranjanju kulturne dediščine. Imela sem srečo, da sem (z namenom spoznavanja vseh

vidikov ohranjanja kulturne dediščine) prejela stipendijo Fundacije Mellon. Ko sem spoznala to široko področje, sem ugotovila, da lahko pozitivno vplivam na celovito ohranjanje zbirk in ob tem še vedno podpiram konservatorje pri njihovem delovnem procesu. Oboje je potrebno za ohranjanje kulturne dediščine. Seveda sem pomagala pri številnih nesrečah in reševanju gradiva, ki je bilo poškodovano zaradi vode ali ognja. Imela sem tudi priložnost sodelovati v klicnem centru za pomoč ob naravnih nesrečah. Po naključju sem odgovarjala na klice takoj po orkanu Sandy. Ugotavljam – in to je pomembno – da vedno obstaja način za reševanje. A še vedno uživam tudi pri konservatorskem delu. Pravkar sem prevezala eno od svojih knjig, ki je bila na vrsti za drugimi projekti. Bivanje doma mi je omogočilo, da sem lahko uresničila tiste projekte, ki so bili dolgo na čakalnem seznamu. To so projekti branja in konserviranja za prijatelje in mojo zbirko. Za učenje in delo me ni navdihnila ena posamezna tema, temveč več hkrati.

Veliko ste potovali in pomagali glede konservatorstva in ohranjanja kulturne dediščine na mnogih delih

sveta. Kaj je na vas naredilo največji vtis?

To je zelo težko vprašanje, ker se na vsakem potovanju naučim nekaj novega ter srečam čudovite in pametne ljudi, od katerih se veliko naučim. S spoznavanjem različnih postopkov ohranjanja gradiva in konserviranja po svetu sem si zelo razširila poznavanje področja v različnih kulturah, situacijah, virih, vrstah kulturne dediščine in tradicijah – od plesov do digitalnih vsebin, od pogrebnih obredov do stavb in vsega ostalega.

Zagotovo je delo, ki sem ga opravila v 90. letih 20. stoletja na Kubi, vplivalo na mojo sposobnost, da z manj sredstvi naredim več. Vedno sem tako delovala, saj sem tega navadila že kot otrok, Kubanci pa so to veščino razvili v visoko umetnost. Veliko sem se naučila od njih, celo med poučevanjem na delavnicah na Kubi. Pravzaprav se na svojih predavanjih vedno naučim nekaj novega, ko poslušam udeležence govoriti o njihovih izkušnjah. Izvedela sem na primer, kako oblika bivališč v Južni Afriki pripomore k ohlajanju notranjega prostora. Zaokroženi zidovi onemogočajo soncu, da hkrati obsije večjo površino, zato je v notranjosti bivališča hladnejše. To je zelo jasno, a to sem morala dojeti, pri čemer je tudi to impresivno. Zaradi tega sem sedaj pozornejša na vse podrobnosti.

Kateri so najpomembnejši vidiki, ki naj bi se jih knjižničarji zavedali pri ohranjanju knjižničnega gradiva in konservatorstvu?

Vsaka situacija je drugačna, z različnimi zgradbami, zbirkami, podnebjem in viri, zato je najpomembnejše, da smo prilagodljivi in delamo, kar lahko, ne da bi poškodovali zbirko. Strokovno znanje iz konservatorstva, varovanja in ohranjanja gradiva je treba na ustrezen način prenesti vsem sodelavcem: vodstvu, računovodstvu, administrativnemu, vzdrževalnemu osebju ter snažilkam in jih prepričati o potrebi po ohranjanju gradiva. Zapomniti si je treba, da prihodnost ne bo enaka sedanjosti, zato morate biti pripravljeni prositi za donacijo, razložiti posledice izklopa klimatske naprave, pojasniti, da ugašanje luči v skladiščih arhiva ne pomeni le prihranka pri računih za električno energijo, temveč vpliva tudi na preprečevanje razbarvanja

(bledenja) in razgradnje papirja. Morda se bodo omejitve že jutri spremenile v priložnosti, morda boste pridobili dovolj sredstev, da varovanje gradiva dvignete še na višjo raven. Kar koli storite sedaj, naj bo premišljeno, neškodljivo in v sodelovanju z drugimi zaposlenimi v instituciji. To vam bo pomagalo, da kulturno dediščino ohranite za prihodnost. Ozavešiti skrbnike kulturne dediščine o tem je danes prav tako pomembno kot vsa ostala znanja, ki jih potrebuje skrbnik zbirk. Ohranjanje knjižničnega gradiva v primerjavi z drugimi področji knjižničarstva ni tako obsežno, a je zato vključevanje ohranjanja gradiva v vsako delovno mesto v knjižnici ključno za razvoj kulture ohranjanja gradiva v vaši ustanovi, regiji in, upam si trditi, po svetu. Razširjanje osnov ohranjanja gradiva med otroki bo pripomoglo k razumevanju pomena ohranjanja naše kulture v prihodnosti. Razširjanje pomena ohranjanja gradiva v vseh skupnostih in tega, kako je vsak posameznik lahko pomemben člen, je lahko izhodišče pogovora, ki lahko prispeva k boljšemu razumevanju pomena ohranjanja kulturne dediščine. Tako lahko tudi sami veliko naredite – to je del ohranjanja kulturne dediščine, ki bi ga moral razumeti vsak posameznik.

Zakaj je načrt za zmanjšanje tveganja ob naravnih nesrečah in neizgodbah tako pomemben za ustanove kulturne dediščine?

Če pravočasno načrtujete in razmislite, katere poti so na voljo za ukrepanje, bo osebje v primeru naravne nesreče ali neizgode bolj obveščeno in bo načrt ukrepanja uspešnejši. Načrt za zmanjševanje tveganja ob naravnih nesrečah in neizgodbah je osnova za razmišljanje in načrtovanje ter ga utrjujejo drugi v vaši kulturni skupnosti. Vedno imam rezervni načrt za vse, kar delam, to je postalo del mene. Zato vem, kako neprecenljivo je načrtovati različne scenarije težav v prihodnosti, ki jih sicer imenujemo nesreče ali neizgode. Vprašajte se, kaj če? In potem odgovorite na to vprašanje in odgovor zapišite. To je najboljši način, da pripravite načrt zmanjšanja tveganja ob naravnih nesrečah in neizgodbah, ki lahko deluje. Kaj če potrebujemo zamrzovalnike? Kaj če nastane požar? Kaj če imate poplavo? Odgovori na ta vprašanja

so najboljši način za pripravo načrta. To bo osnova za vaše zbirke in vašo ustanovo, ki bo vam in sodelavcem zagotavljala dobre iztočnice za pripravo načrta za zmanjšanje tveganja ob naravnih nesrečah in neizgodbah. Načrtovanje je ključno za uspešno okrevanje.

Kaj bi morali knjižničarji v primeru nesreče ali neizgode v knjižnici najprej narediti?

Oceniti škodo, zadihati in nato narediti načrt delovanja. Načrt zmanjšanja tveganja ob naravnih nesrečah in neizgodbah je res samo oris, saj noben načrt ne more predvideti vseh nesreč, tudi ne tiste, ki jo doživljamo prav zdaj. Kdo bi si mislil, da bomo delali od doma, stran od svojih zbirk, ločeni od sodelavcev? Toda razmišljanje in razmislek o korakih pri obvladovanju nesreč in neizgode, ki jih lahko predvidite vnaprej, vam bosta omogočila, da ocenite in nato načrtujete potrebna dejanja. Bodite prilagodljivi in sproti med delom ocenite obstoječi načrt ter po potrebi spremenite ali popravite tok dogajanja. Načrt je okvir, v katerem je treba graditi v določeni situaciji. Zato najprej ocenite situacijo, pogovorite se s kolegi, oblikujte načrt ukrepanja in delujte po njem.

Ali menite, da so knjižničarji dovolj pripravljeni za primere naravnih nesreč in neizgode v knjižnicah? Kakšne so vaše izkušnje?

Včasih je čas vse. Naj to ponazorim z dvema primeroma: oddelek za ohranjanje knjižničnega gradiva v organizaciji je pravkar končal pripravo načrta ob naravnih nesrečah in neizgodbah, če reka prestopi bregove in poplavi spodnje nadstropje knjižnice v univerzitetnem naselju. Oddelek za ohranjanje knjižničnega gradiva lahko pokliče širšo ekipo, ki je bila ravnokar usposobljena, imajo podatke o virih in potrebne stike, zato so lahko začeli izvajati načrt, še preden so lahko vstopili v poplavljeni stavbo.

V drugem primeru nihče v ustanovi ni razmišljal o nesreči. Ko je poškodovana streha začela puščati, se je vodstvo fakultete odločilo počakati do konca vikenda. To je povečalo škodo. Predvidevam, da nikoli niste dovolj pripravljeni, vendar če razmišljate vnaprej in si vzamete čas za oceno situacije ter izdelavo akcijskega načrta, lahko to naredi

vsak, tudi nekdo brez praktičnih izkušenj. Izkušnje pomagajo pri oblikovanju dobrih odzivnih mehanizmov. Telesnega spomina, kot recimo vožnje s kolesom, ne pozabiš, ko se je enkrat naučiš. To je tisto, kar poudarjam na svojih predavanjih.

■ Jeanne Drewes je od leta 2006 do oktobra 2019, ko se je upokojila, vodila Oddelek za varovanje in ohranjanje knjižničnega gradiva ter knjigoveznico (Chief of Binding and Collections Care), ki deluje v okviru Direktorata za ohranjanje knjižničnega gradiva v Kongresni knjižnici (ZDA). Pred tem je bila pomočnica direktorja za dostop do in ohranjanje knjižničnega gradiva v knjižnicah Državne univerze v Michiganu ter vodja Oddelka za ohranjanje knjižničnega gradiva v knjižnici Univerze Johnsa Hopkinsa. Je aktivna članica Združenja ameriških knjižnic (ALA) in Ameriškega inštituta za konservatorstvo (AIC). V okviru AIC sodeluje kot članica skupine svetovalcev za nacionalno kulturno dediščino, ki pomaga organizacijam, ki hranijo kulturno dediščino, pri reševanju težav zaradi naravnih nesreč in neugod. Od leta 2006 aktivno sodeluje v Sekciji za ohranjanje knjižničnega gradiva Mednarodnega združenja knjižnic (IFLA). Leta 2019 je postala njena predsednica. Bila je tudi direktorica Regionalne mreže kompetentnih centrov za ohranjanje knjižničnega gradiva (PAC) Severne Amerike s sedežem v Kongresni knjižnici.

Bila je urednica ALCTS Monographs in članica uredniškega odbora mednarodne znanstvene revije Preservation, Digital Technology & Culture ter sourednica publikacije Promoting Preservation Awareness iz leta 1997 založbe Greenwood Press. Bila je glavna urednica publikacije ALA Risk and Insurance management Manual for Libraries iz leta 2005; trenutno pripravlja novo izdajo.

Je dobitnica številnih nagrad zaradi strokovnega delovanja na področju ohranjanja knjižničnega gradiva in knjižničarstva. Najnovejšo ji je IFLA podelila za izjemen prispevek združenju in mednarodnemu knjižničarstvu, posebej glede ohranjanja knjižničnega gradiva.

V svoji bogati strokovni karieri se je posvetila tudi poučevanju. Organizirala je izjemno veliko delavnic glede ohranjanja knjižničnega gradiva in načrtovanja zmanjšanja tveganja ob naravnih nesrečah in neugodah. V zadnjih letih jo mnogi vabimo, da z nami deli svoje dragocene izkušnje.

Avgusta 2019 ste bili izvoljeni za predsednico Sekcije za ohranjanje knjižničnega gradiva IFLA. Čestitamo! Kakšni so vaši načrti v naslednjih dveh letih?

Načrt, ki sem ga imela za svetovni kongres 2020 v Dublinu, moram sedaj spremeniti. Kljub temu, da letos kongresa ne bo, obstaja mnogo projektov, v katerih zbiramo podatke in ocenjujemo najboljše prakse različnih institucij. Te bodo letos v središču pozornosti. Vedno iščem dobro v slabem in v tem primeru verjamem, da bo Sekcija za ohranjanje knjižničnega gradiva IFLA našla nove načine za razširjanje svojega znanja in strokovnih izkušenj organizacijam, ki potrebujejo pomoč pri ohranjanju svojih (digitalnih in fizičnih) zbirk. Svet digitalnih povezav nam omogoča, da delujemo v ločenih prostorih in se z idejami ter informacijami združujemo na nove načine brez fizičnega stika. Prepričana sem, da bomo ocenili in načrtovali ter nato poiskali najboljše načine za pomoč ustanovam kulturne dediščine pri zaščiti in ohranjanju zbirk ter omogočanju dostopa do njih vsem, ki jih želijo uporabiti, se učiti iz njih, jih izkusiti v kakršni koli obliki, v celoti in po celem svetu. Velika čast je biti del te naloge in sodelovati s tako zavzetimi ljudmi po vsem svetu.

Ravnokar ste se upokojili, vendar ste še vedno polni energije in načrtov. Kateri so vaši največji načrti v letu 2020?

Predvidevam, da sem se upokojila ravno ob pravem času in začela delati iz svojega novega majhnega stanovanja, ki ga imenujem dom. Imam veliko možnosti, da pomagam in med ljudi razširjam svoja znanja. Pravkar sem z dvema čudovitima kolegom dopolnila knjigo o zavarovalniških vprašanjih za knjižnice. Med delom z njima sem se veliko naučila, zato upam, da bom vsa ta nova znanja in veščine lahko prenesla naprej. Pravim, da sem se upokojila, odšla iz Kongresne knjižnice, ne pa tudi iz svojega poklica, zato pričakujem, da se bom še naprej veliko, tako lokalno kot širše, ukvarjala s projekti varovanja kulturne dediščine. Dokončanje knjige je bil velik projekt, a nekako se nenehno pojavljajo novi manjši projekti. Zelo sem hvaležna, da se lahko še naprej ukvarjam z ohranjanjem knjižničnega gradiva, se učim, svoje znanje delim ter izboljšujem postopke ohranjanja knjižničnega gradiva. Projekti prihajajo sami od sebe, ni mi jih treba iskati in tako ostajam dovolj zaposlena.

Prvič ste obiskali Ljubljano. Se boste še kdaj vrnili?

Mesto Ljubljana mi je bilo všeč, tako lepo in tako človeško, da ga je bilo pravo veselje raziskovati. Hrana je fantastična in moji gostitelji, še posebej Alenka [Kavčič Čolić], so bili tako ljubezni, da vem, da se bom vrnila, uživala v njihovem prijateljstvu, novih poznanstvih in raziskovanju krajev, zbirk in podeželja. Povem lahko, kako zelo dober je džin Broken Bones! To je bila degustacija, ki jo moram ponoviti. Najlepša hvala za priložnost, da sem lahko delila svoja zanimanja glede obvladovanja tveganja in pripravljenosti na nesreče ter da se lahko ponovno oglasim v vaših Knjižničarskih novicah. Sodelovanje z združenjem IFLA omogoča izmenjavo izkušenj in krepitev prijateljstev, ki nas združujejo in omogočajo skupno prizadevanje za ohranjanje naših čudovitih zbirk in zagotavljanje dostopa do njih. Najlepša hvala! ●

Zahvala: Tomažu Beštru iskrena hvala za pomoč pri prevodu.

Mnenje knjižničarjev o e-izobraževanju

Polona Marinšek

Narodna in univerzitetna knjižnica
polona.marinsek@nuk.uni-lj.si

Narodna in univerzitetna knjižnica (v nadaljevanju NUK) izvaja različne oblike neformalnega izobraževanja za knjižničarje¹, uporabnike in založnike. V prispevku se bomo osredotočili na izobraževanje, ki ga NUK izvaja za knjižničarje.

Ob pripravi dolgoročnejših smernic za razvoj izobraževanja, ki ga zagotavlja NUK, smo leta 2016 izvedli spletno anketo o izobraževalnih potrebah slovenskih knjižničarjev, s katero smo med drugim pridobili tudi podatke o njihovem odnosu do različnih oblik e-izobraževanja². Anketni vprašalnik je skupaj izpolnilo 218 knjižničarjev. V nadaljevanju predstavljamo njihovo mnenje o e-izobraževanju ter njegovih oblikah in vsebinah.

V preglednici 1 so predstavljeni demografski podatki o anketirancih. Kot lahko vidimo, so anketni vprašalnik izpolnile večinoma ženske (87 %), in sicer z univerzitetno izobrazbo (64 %). Nekaj več od polovice anketirancev je imelo formalno izobrazbo bibliotekarske stroke (53 %), glede na starost jih največ spada v starostno skupino od 31 do 50 let (69 %). Največ anketirancev je bilo zaposlenih v splošnih knjižnicah (48 %), najmanj v šolskih (1 %).

Najprej nas je zanimalo, kakšen je odnos anketirancev do e-izobraževanja. Pri anketnem vprašanju so bili naprošeni, da z vrednostmi od 1 do 5 ocenijo svoje strinjanje s trditvami o koristih e-izobraževanja, pri čemer je vrednost 1 pomenila, da se anketiranec s trditvijo sploh ne strinja, vrednost 5 pa, da se z njo zelo strinja. Grafično so rezultati prikazani na sliki 1.

¹Izraz knjižničarji se v prispevku uporablja za vse vrste strokovnih knjižničarskih delavcev.

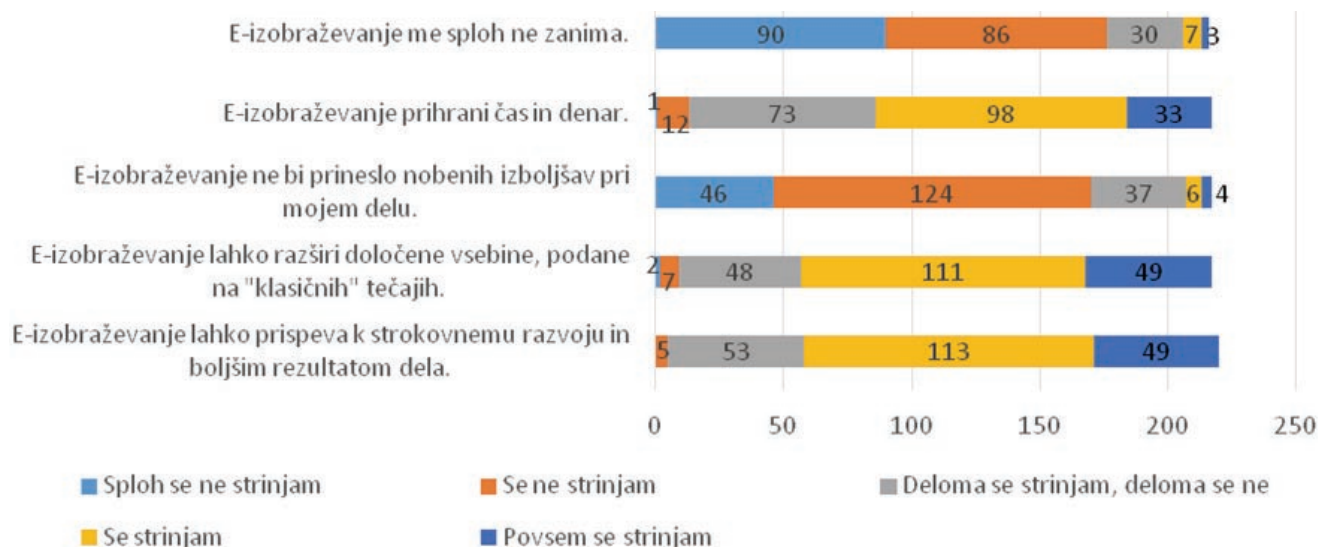
²Izraz e-izobraževanje se uporablja za vse oblike izobraževanja z uporabo IKT.

Iz preglednice 2 je razvidno, da se največ anketirancev strinja ali povsem strinja s trditvama, da e-izobraževanje lahko razširi določene vsebine, podane na klasičnih tečajih (74 %), oziroma da lahko prispeva k

strokovnemu razvoju in boljšim rezultatom dela (73 %). Večina (60 %) se jih je strinjala tudi s trditvijo, da e-izobraževanje prihrani čas in denar. A anketiranci niso izrazili strinjanja s trditvijo, da jih e-izobraževanje sploh ne zanima, in s trditvijo, da e-izobraževanje ne bi prineslo nobenih izboljšav pri njihovem delu. Glede na rezultate analize odgovorov lahko sklepamo, da imajo anketiranci do e-izobraževanja pozitiven odnos.

Preglednica 1: Demografske značilnosti anketirancev

SPOL (n = 214)	število	delež
moški	27	13 %
ženske	187	87 %
IZOBRAZBA (n = 218)	število	delež
srednja šola	17	8 %
višja šola	17	8 %
visoka strokovna/1. bolonjska st.	14	6 %
univerzitetna/2. bolonjska st.	140	64 %
podiplomska/3. bolonjska st.	30	14 %
FORMALNA BIBLIOTEKARSKA IZOBRAZBA (n = 182)	število	delež
da	96	53 %
ne	86	47 %
STAROST (n = 217)	število	delež
od 21 do 30 let	13	6 %
od 31 do 40 let	74	34 %
od 41 do 50 let	77	35 %
od 51 do 60 let	48	22 %
več kot 60 let	5	2 %
VRSTA KNJIŽNICE (n = 214)	število	delež
splošna	105	48 %
šolska	2	1 %
visokošolska	75	35 %
specialna	32	15 %

■ **Slika 1:** Strinjanje anketirancev s trditvami o koristih e-izobraževanja

V nadaljevanju smo anketirance prosili, da z vrednostmi od 1 do 4 ocenijo primernost štirih oblik e-izobraževanja, pri čemer je vrednost 1 pomenila najprimernejšo obliko, vrednost 4 pa najmanj primerno. Grafično so podatki prikazani na sliki 2.

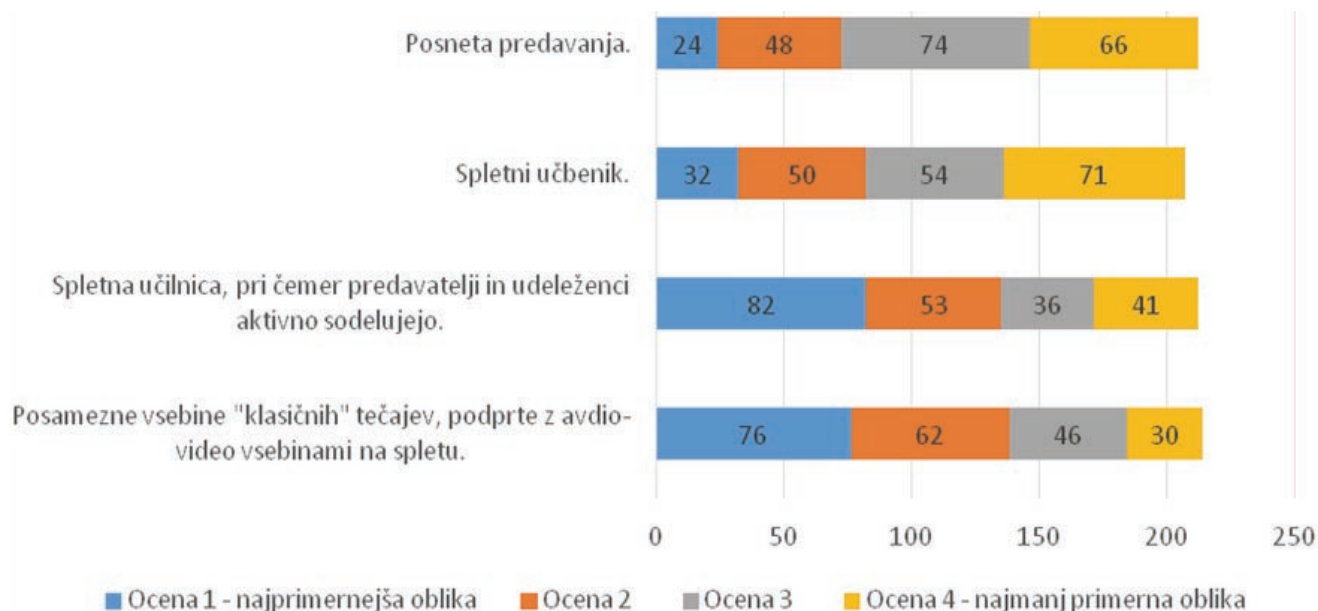
Kot najprimernejši obliki za izvajanje e-izobraževanja so anketiranci izbrali spletno učilnico (39 %) in s spletnimi vsebinami podprt »klasični« tečaj (34 %), medtem ko so spletni učbenik ali posneta predavanja le redki izbrali za najprimernejšo obliko e-izobraževanja (samo v 14 % oziroma 13 %

primerov). Podrobnejši podatki so razvidni v preglednici 3.

Anketiranci so podali tudi svoje predloge o primernih oblikah ter želeni vsebini e-izobraževanja. Na to vprašanje jih je od 217 anketirancev odgovorilo 60 (27 %).

■ **Preglednica 2:** Odnos anketirancev do e-izobraževanja (v %)

Trditve	n	(1) sploh se ne strinjam	(2) se ne strinjam	(3) deloma se strinjam, deloma se ne	(4) se strinjam	(5) povsem se strinjam
E-izobraževanje lahko razširi določene vsebine, podane na »klasičnih« tečajih.	217	1	3	22	51	23
E-izobraževanje lahko prispeva k strokovnemu razvoju in boljšim rezultatom dela.	220	0	2	24	51	22
E-izobraževanje prihrani čas in denar.	217	0	6	34	45	15
E-izobraževanje me sploh ne zanima.	216	42	40	14	3	1
E-izobraževanje ne bi prineslo nobenih izboljšav pri mojem delu.	217	21	57	17	3	2

Slika 2: Ocena primernosti posamezne oblike e-izobraževanja

Od 60 anketirancev jih je pet ocenilo, da zaradi nepoznavanja e-izobraževanja ne morejo podati nobenega vsebinskega predloga. Odgovore ostalih anketirancev lahko razdelimo na dve osnovni skupini. Prva vključuje predloge o zanje primernih oblikah e-izobraževanja, anketiranci so navedli naslednje: spletna konferenca, posneta predavanja, spletni učitelj, vaje z rešitvami, blogi, spletni učbenik ter aktualne novosti, posredovane z e-pošto. V drugo skupino spadajo predlogi o želenih vsebinah e-izobraževanja, ki vključujejo zlasti: novosti v katalogizaciji, novosti v stroki, bibliografijo, splošna računalniška znanja, računalniške aplikacije, iskanje literature in informacij po spletu, učenje tujih jezikov ter učenje organizacijskih znanj.

Od izvedbe ankete smo v NUK-u prenovili spletno stran izobraževanja, uvedli smo elektronsko prijavo na tečaje in prenovili tudi način obveščanja o aktualni ponudbi izobraževanja. Na tekoča obvestila o izobraževanju se lahko knjižničarji prijavijo na spletnem naslovu: <https://mreznik.nuk.uni-lj.si/izobrazevanje-knjznicarjev>.

Rezultati ankete so nam pokazali, da so knjižničarji v večini naklonjeni e-izobraževanju, in sicer najbolj njegovi izvedbi v obliki spletnih učilnic oziroma dopolnjevanju klasičnih oblik izobraževanja s spletnimi vsebinami. V strateški načrt NUK-a za obdobje 2020–2024 smo zato kot enega od strateških ciljev vključili posodobitev

izobraževalne dejavnosti knjižnice s sodobnimi tehnološkimi rešitvami. Med drugim načrtujemo dopolnitev klasičnih izobraževalnih oblik z različnimi e-vsebinami, uvedbo e-učilnic ter izvedbo spletnih tečajev. Ukrepi med pandemijo novega koronavirusa so onemogočili izvajanje klasičnih oblik izobraževanja in nas s tem spodbudili, da smo v izredno kratkem času pobliže spoznali in uspešno preučili kar nekaj možnosti za izvedbo e-izobraževanja, kar bo zagotovo pripomoglo k še hitrejši uresnitvi naših načrtov. V kratkem načrtujemo tudi izvedbo raziskave o izobraževalnih potrebah knjižničarjev, ki se bo v veliki meri dotaknila tudi različnih vidikov e-izobraževanja. ●

Preglednica 3: Ocena primernosti posamezne oblike e-izobraževanja (v %)

Oblika e-izobraževanja	n	ocena 1 (najprimernejša oblika)	ocena 2	ocena 3	ocena 4 (najmanj primerna oblika)
Posamezne vsebine »klasičnih« tečajev, podprte z avdio-videovsebinami na spletu.	214	36	29	21	14
Spletna učilnica, pri čemer predavatelj in udeleženci aktivno sodelujejo.	212	39	25	17	19
Spletni učbenik.	207	15	24	26	34
Posneta predavanja.	212	11	23	35	31

Pot do knjige:

Vloga knjižnice pri spodbujanju družinskega branja

Irena Palčar

Knjižnica Pavla Golie Trebnje
irena.palcar@tre.sik.si

Trebnje, 7. 11. 2019 – Knjižnica Pavla Golie Trebnje je pripravila šesto strokovno posvetovanje Poti do knjige, ki je bilo namenjeno družinski pismenosti. Posvetovanja se je udeležilo 90 knjižničark in knjižničarjev splošnih in šolskih knjižnic ter drugih strokovnjakov s področja spodbujanja družinskega branja iz cele Slovenije.

Poti do knjige je strokovno posvetovanje, ki je udeležencem ponudilo priložnost za izmenjavo mnenj in izkušenj o načinih približevanja branja mladim in še posebej najmlajšim bralcem. Branje otrokom že od najzgodnejšega obdobja je najboljša oblika poučevanja. Med branjem otrok posluša jezik, v katerem pripovedujemo, s tem mu pomagamo, da svoje misli spremeni v besede in se hkrati uči osnovnih pravil uporabe jezika. Z različnimi projekti za otroke knjižnice spodbujamo družinsko branje in tako otrokom približamo knjigo že v njihovem predbralnem obdobju, kasneje pa jih spodbujamo na začetku njihove bralne poti. Predvsem je pomembna povezovalna vloga, ki jo knjižnica lahko odigra v sodelovanju z vrtci, šolami, zdravstvenimi in drugimi ustanovami, ki izvajajo programe družinskega branja. Pogosto je namreč zaznati strah, da utegne zanimanje za knjige postopoma izginiti, če ne bomo k branju spodbujali že najmlajših. Dogodek je potekal kot predstavitev primerov dobrih praks, ki se izvajajo v različnih knjižnicah po Sloveniji.

Udeleženci so se strinjali, da je kljub današnji visoko razviti informacijski tehnologiji branje še vedno zelo pomemben del otrokovega razvoja, saj s pomočjo knjige spoznava svet in ljudi okoli sebe. Pri tem imajo še posebej veliko vlogo starši, ki s skupnim branjem otroku približajo knjigo, mu privzgojijo ljubezen do branja, hkrati pa skupaj preživijo dragocene trenutke.

Na strokovnem posvetovanju smo prisluhnili 13 prispevkom iz družinske pismenosti, ki so jih pripravili knjižničarji slovenskih splošnih in šolskih knjižnic. Iz domžalske knjižnice sta se posvetovanja udeležili mag. Katarina Peterc (predstavila je projekt Brihtologi) in Lidija Smerkolj Turšič (projekt Mlada družina v knjižnici). Projekt Mali Savinjšani beremo je predstavila Jolanda Železnik iz Medobčinske knjižnice Žalec. Kako so opremljeni pravljčni kovčki, s katerimi obiščejo okoliške vrtce in šole, nam je opisala Lidija Kozelj iz Knjižnice AT Linhart Radvljica. Značilnosti bralcev po posameznih starostnih obdobjih in kakšne knjižnice si želijo mladostniki je v prispevku z naslovom Nevarno in veličastno branje opredelila dr. Andreja Erdlen iz Mariborske knjižnice, projekt Družinsko branje v Mestni knjižnici Kranj je predstavil Jure Bohinec. Iz Osnovne šole Mokronog se je posvetovanja udeležila Sandra Fišter, predstavila je raziskavo, ki jo je v okviru svojega diplomskega dela z naslovom Družinska pismenost: znanje staršev predšolskih otrok in dejavnosti splošnih knjižnic na Dolenjskem izvedla v vseh dolenjskih knjižnicah. Kako se na Osnovni šole Trebnje trudijo vzgajati bralce za vse življenje, sta pripovedovali knjižničarki Mojca Bahun in Maja Ule. Veseli nas, da sta med drugim izpostavili dobro sodelovanje šolske in splošne knjižnice. To je pri vzgoji bralcev, še posebej mladih, edina in prava pot. Mag. Tilka Jamnik iz društva Bralna značka Slovenije – ZPMS je podala nekaj izkušenj iz prakse pri spodbujanju družinskega

branja. Da je družina zibelka branja, še posebej v tistih družinah z otroki s posebnimi potrebami, in kako pomemben je izbor kakovostne literature (opozorila na vrednotenje knjig z znakom zlate hruške), je še izpostavila mag. Tilka Jamnik. Krjavljave dogodivščine je ob kamišibaju predstavila Maruša Pušnik iz Mestne knjižnice Grosuplje. Za vsako družino je miganje fino! ali Vse poti vodijo v knjižnico je pravljčno zaključila Liljana Klemenčič iz Knjižnice Ivana Potrča Ptuj.

Srečanje je s strokovnim prispevkom obogatila dr. Dragica Haramija s Pedagoške fakultete in Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, ki je opredelila predvsem pomen družinske pismenosti za otrokov celostni razvoj. Med drugim je poudarila, kako nujen je stik otroka z raznolikim bralnim gradivom (leposlovjem in informativno literaturo), da bo razvil zavedanje o pomenu branja na vseh področjih dejavnosti (jezik, matematika, gibanje, umetnost, naravoslovje, družboslovje) in na vseh področjih otrokovega razvoja (kognitivnem, socialnem, čustvenem, estetskem, moralno-etičnem in motivacijskem področju). »Za otroke izbirajmo kakovostne knjige, jim jih glasno berimo, odrasli pa bodimo predvsem njihov bralni zgled,« je še dodala dr. Haramija.

Posveta, ki je potekal v Galaksiji Trebnje, se je udeležil tudi župan občine Trebnje Alojzij Kastelic. Zbrane je nagovorila še direktorica Knjižnice Pavla Golie Trebnje Tanja Cuder, ki je izpostavila pomembnost dogodka za trebanjsko knjižnico. Za čudovit uvod so poskrbeli učenci Osnovne šole Trebnje z mentoricama Mojco Bahun in Stanko Zaletelj ob glasbeni spremljavi Francija Kravcarja. ●

Knjižnica eksila pripada vsem, ki vanjo vstopijo

Nena Škerlj
Biblioteka SAZU
sazu3001@zrc-sazu.si

Edmund de Waal: Psalm in Knjižnica eksila, 8. maj–29. september 2019, Benetke

V Knjižnici eksila je Edmund de Waal knjige v povezavi z izgnanstvom postavil v družbo krhkih porcelanastih posodic. S tem je izpostavil ranljivost, krhkost in minljivost ne samo porcelana in knjig, ampak tudi knjižnic, ljudi, mest in idej. Knjižnico eksila je označil za svoje najpomembnejše delo, čeprav ni več njegovo, saj pripada vsem, ki vanjo vstopijo, v njej berejo in razmišljajo.

Edmund de Waal, rojen leta 1964 v Nottinghamu, angleški umetnik in pisatelj, je predvsem svetovno znan izdelovalec umetniškega porcelana. Njegova dela so v večini zbirk glavnih svetovnih muzejev. S petimi leti je prvič sedel za električno lončarsko vreteno, si že za svojo prvo posodo izbral belo glazuro in od takrat dela, eksperimentira, raziskuje

in ustvarja. Med njegova odmevnejša dela spada knjiga *Zajec z jantarnimi očmi* (*The Hare with Amber Eyes*), v kateri pripoveduje o življenju petih generacij svoje družine in zgodovini njihove zbirke dragocene miniaturne japonske plastike iz slonovine in lesa. Delno se nanjo nanaša kasnejša *Bela pot* (*The White Road*), v kateri se ukvarja z vprašanjem privlačnosti beline

in porcelana v zgodovini in sodobnosti. Leta 2014 je pripravil manjšo razstavo *Lichtzwang* (*Pritisk luči*)¹ v Tezejevem templju na Dunaju, nato pa se je odzval na vabilo *Umetnostnozgodovinskega muzeja* (*Kunsthistorisches Museum*)² in pripravil razstavo *Ponoči* (*During the Night*), ki je bila na ogled pozimi 2016/2017. Za osrednjo misel razstave in kataloga je izbral navedbo

iz *Starih mojstrov* Thomasa Bernharda: »V Umetnostnozgodovinskem muzeju se počutim izpostavljen ...«, ³ za osrednji razstveni eksponat pa akvarel Albrechta Dürerja z upodobljeno in opisano srhljivo nočno moro s povodnjijo ponoči 7. junija 1525. Zraven je razstavil svojo vitrino s temnimi porcelanastimi posodicami,

črepinjami, pločevinastimi škatlicami, koščki svinca, kortena in šibro ter izbor nenavadnih eksponatov iz muzejskih zbirk. ⁴ Večina jih je bila razstavljena prvič, nekaj znanih del pa jim je delalo družbo v mračni atmosferi »de waalovskega« konteksta s poudarkom na krhkosti, nestabilnosti, ranljivosti in minljivosti,

kar zaznamo predvsem ponoči, ko smo sami, negotovi in zaskrbljeni. Nenavadni in neprijetni predmeti so šepetali drug drugemu o preteklih in prihodnjih grozotah ter s svojo obliko in vsebino prinašali nemir in zaskrbljenost. Njihova zgodovina je kazala na dejstvo, da niso več v okolju in funkciji, za katera so nastali. Iz muzejske knjižnice je razstavil delno nečitljivo in slabo ohranjeno knjigo z že prej popisanimi pergamentnimi platnicami *Opera Platonis Omnia*, ki jo je izdal Aldus Manutius leta 1513 v Benetkah.

V Benetkah je bila med 8. majem in 29. septembrom 2019 na ogled razstava Psalm, ki jo je Edmund de Waal pripravil na dveh lokacijah – v muzeju in ateneju – v Judovskem muzeju (Museo Ebraico) in v tamkajšnji Benečijski akademiji oziroma ateneju (Ateneo Veneto). V muzeju je z mislijo na Psalme kot poezijo eksila razstavil instalacije iz porcelana, marmorja in zlata⁵. Večinoma monokromne posodice valjastih oblik, včasih z glazuro in pozlato,

¹Naslov instalacije se nanaša na zbirko pesmi Paula Celana.

²V Umetnostnozgodovinskem muzeju na Dunaju so občasno na ogled razstave, povezane z moderno in sodobno umetnostjo, ki jih kurirajo povabljeni mednarodno priznani umetniki. Ob pomoči kustosov razstavijo osebni izbor iz muzejskih zbirk in depojev, ki ga lahko dopolnijo s svojimi deli. Pred Edmundom de Waalom je gostoval ameriški umetnik in fotograf Ed Ruscha (leta 2012), za njim pa režiser Wes Anderson in ilustratorka Juman Malou (pozimi 2018/2019).

³Edmund de Waal: *During the Night*, str. [8] v: Edmund de Waal: *During the Night*, Exhibition Catalogue of Kunsthistorisches Museum, Wien, Kunsthistorisches Museum, 2016; slovenski prevod Janija Virka: *Thomas Bernhard: Stari mojstri, komedija*, str. 19, Ljubljana, Študentska založba, 2008

⁴Poleg predmetov iz dunajskih zbirk je bil dobršen del eksponatov z innsbruškega gradu Ambras, kjer je nadvojvoda Ferdinand II. že v času renesanse zbiral raje nenavadne kot navadne predmete in umetnine.

⁵Popisane pozlačene porcelanaste ploščice so po velikosti, barvi, obliki in izvedbi spominjale na pravokoten popisan rimski amulet, zlat listič, ki ga je Edmund de Waal uvrstil na razstavo Ponoči in je vizualno in vsebinsko povezoval obe razstavi.

Edmund de Waal poudarja, da je zgodovina Benetk posebej povezana s pojmom izgnanstva in hkrati z bogatenjem, ki izhaja iz migracij.

so bile oblikovane v prepoznavnem svetlejšem de Waalovem slogu. Drugi del razstave je bil prostor v prostoru, manjši paviljon – knjižnica iz marmorja, porcelana in zlata v razkošni palači iz 16. stoletja. *Knjižnica eksila* (*Library of exile*) je ponujala na ogled in v branje dva tisoč knjig avtorjev, ki so živeli v izgnanstvu, oziroma avtorjev, ki so o izgnanstvu pisali.⁶ Večina knjig je bila v lasti de Waala, nekaj pa je bilo tudi donacij. Večinoma so bili to prevodi, kar je še poudarjalo idejo migriranja besed in jezika. Knjige so bile razvrščene po policah po državah (pri Sloveniji sta bili angleški knjigi Slavoj Žižka), med njimi pa so bile vitrine s porcelanastimi posodicami. Pri oblikovanju vitrin se je navezal na obliko beneških kanalov in potek besedil (tudi razstavljenega) znamenitega *Babilonskega Talmuda*, ki ga je izdal Daniel Bomberg v Benetkah v zgodnjem 16. stoletju. Zbirka z deli Ovidija, Danteja, Hugoja, Voltaira, Gogolja, Dostojevskega, Ibsena ... se dopolnjuje, saj so lahko obiskovalci v knjižnici sporočali svoje predloge, kasneje pa še spletno. Vsaka knjiga je imela svojevrsten ex libris, na katerega so se lahko obiskovalci po ogledu knjige podpisali. Zaradi mnogih podpisov so imele po več ex librisov na primer knjige Brodskega, znanega predvsem kot avtorja *Vodnega znamenja*, nepozabne pripovedi o Benetkah, v katerih je občasno živel in kjer je pokopan na pokopališčem otočku San Michele. Notranjost knjižnice je poleg knjig ponujala prostor za sedenje in branje, na njeno porcelanasto zunanjsčino

pa so bila med drugim vpisana imena uničenih knjižnic (Aleksandrija, Sarajevo, Timbuktu, Alep, Mosul ...), posvetilo de Waalovemu pradedu Viktorju, ki so mu leta 1938 v času med anšlusom odtujili in razdejali domačo knjižnico, ter svareča izjava Heinricha Heineja, da kjer gorijo knjige, bodo na koncu goreli ljudje. Edmund de Waal jih je v svoji inovativni tehniki vpisal v plasti še ne povsem suhega porcelana in jih nato delno zabrisal. Vmes se je občasno videlo zlato iz spodnjih plasti. Zunanjščina in notranjščina knjižnice sta bili dobesedno in v prenesenem pomenu večplastni, kakor so večplastne tudi njegove porcelanaste posodice in knjige.

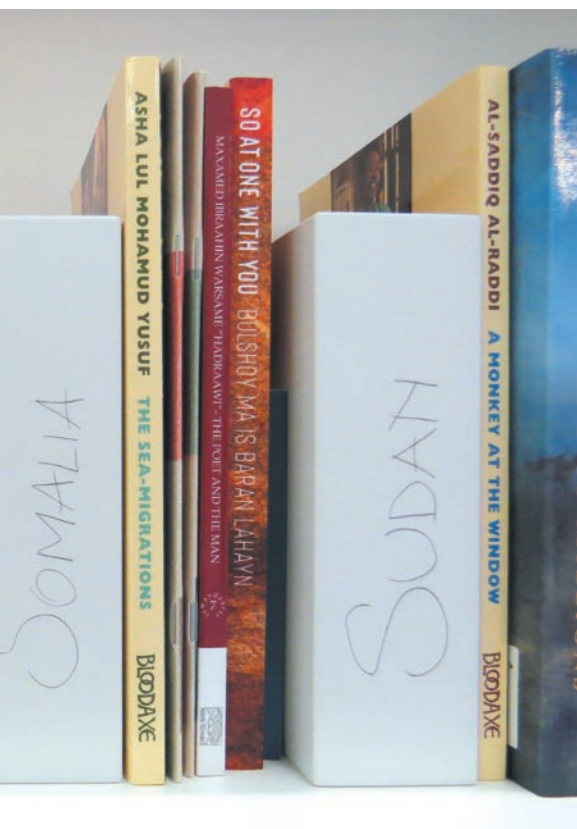
V knjižnici je poleg branja, monologov in dialogov potekal tudi bogat program dogodkov, gostovanj, performansov, branj, pogovorov in diskusij. *Knjižnica eksila* bo iz Benetk odpotovala v Dresden in London, kasneje pa naj bi se ustalila v Mosulu. Edmund de Waal poudarja, da je zgodovina Benetk posebej povezana s pojmom izgnanstva in hkrati z bogatenjem, ki izhaja iz migracij. Njegove instalacije in prostorske intervencije so plod osebne zgodovine, temeljitih raziskav in so vedno v dialogu z zgodovino, muzejskimi zbirkami, stavbami in kraji, v katerih razstavlja. V primerjavi z dunajskim projektom, ki se ga je lotil obremenjen s težo zgodovine

in nacističnega preganjanja prednikov, je bil beneški projekt nekaj, o čemer je že od nekdaj sanjal. Knjižnico je označil za svoje najpomembnejše in življenjsko delo, čeprav ni več njegova, saj pripada vsem, ki vanjo vstopijo, v njej berejo, razmišljajo, imajo različna mnenja in se srečujejo s prevodi in z deli, ki so jih preganjani avtorji pisali v jeziku, ki ni bil njihov materni jezik. Edmund de Waal hkrati poudarja, da mora biti knjižnica prostor razumevanja in pozitivne naravnosti do izgnanstva in selitev v druge države in druga jezikovna okolja, prav Benetke pa so primer medsebojnega bogatenja različnih kultur.

Prostor knjižnice delno spominja na njegov atelje, v katerem so tudi police s knjigami, črepinjami in porcelanom, bele stene pa popisane podobno, kot so popisane zunanje stene knjižnice. Majhne in krhke

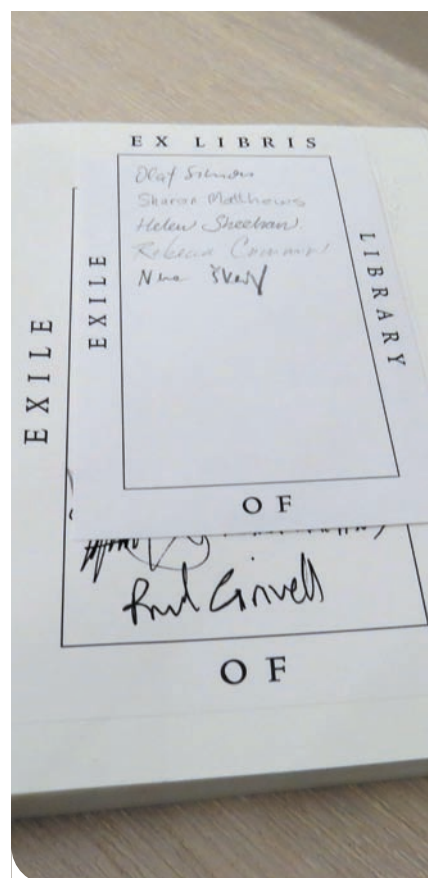
⁶Številne avtorje in naslove knjig *Knjižnica eksila* se je dalo videti v zbirki prepovedanih knjig v Partenonu knjig argentinske umetnice Marte Minujín leta 2017 na štirinajsti kasselski Documenti. Tudi pri njej je število knjig na podoben način naraščalo.

porcelanaste posodice delujejo negotovo in tuje, čeprav znanih oblik, so te oblike čudne, nepopolne, nepoznane in vzbujajo občutja zaskrbljenosti in odtujenosti. Kljub svojim prečiščenim oblikam so zgovorne, s svojim rahlim nagibanjem pa sugerirajo na vsesplošno krhkost in minljivost. Ob žalostni zgodovini de Waalovih prednikov judovskih korenin in v družbi knjig, ki govorijo o izgnanstvu ali so jih napisali izgnanci, se nekaterim zdi, da ti porcelanasti predmeti jokajo. Knjige in porcelanaste posodice v jukstapoziciji in odsevih v vitrinah kažejo proti čarobnosti zvenenja porcelana in šelestenja knjig, na zgodovino in sedanost, na breme in bogastvo zgodovine. Tudi *Zajec z jantarnimi očmi* med drugim govori o plasteh zgodovine, umetnosti in o večplastnosti predmetov družinske zbirke. Razstavljeni papirnato šelesteči in porcelanasto zveneči predmeti imajo hkrati materialne in nematerialne plasti, predvsem pa svoje lastno krhko in minljivo življenje, kar je pokazal že z razstavo

Hkrati poudarja, da mora biti knjižnica prostor razumevanja in pozitivne naravnosti do izgnanstva in selitev v druge države in druga jezikovna okolja.

Ponoči. Hitro lahko zagorijo ali se razbijejo, zato naj bi jim obiskovalci s svojimi plastmi razumevanja pozorno prisluhnili. Zaporedja razstavljenih posodic se lahko gledajo, berejo in poslušajo – kot ritmi črk ali not, kot proza, poezija ali glasba. Prepletanje de Waalove umetnosti in knjižnice je bilo izrazito intenzivno, čeprav je šlo za preprosta in ponižna umetniška dela, kar niso tipični atributi sodobne umetnosti (kar se je še bolj izrazilo ob hkratnosti 58. beneškega bienala). Njegova kontemplativna in prečiščena umetniška dela so prepričljiva in ob stalnem zavedanju nedosegljive popolnosti je vsaka posodica malo drugačna in v svoji dovršenosti rahlo nedovršena, saj popolnost pač ne pripada ljudem. Ko Edmund de Waal pri postavljanju in nizanju porcelanastih posodic in razvrščanju drugih eksponatov in knjig dolgo išče njihovo idealno razporeditev, slednjič najde ustrezno estetsko pravilnost v svojevrstnem »de waalovskem zlitem rezu«, mu pri razvrščanju knjig po policah doda še »logični rez«, ki avtorje in teme razvršča po državah. Poleg iskanja v smeri popolnosti ob stalnem zavedanju, da za ljudi ni dosegljiva, njegove instalacije vabijo predvsem k upočasnitvi, razmišljanju in skromnosti. V nizanju posodic, knjig in pomenov v *Knjižnici eksila* in sledenju njihovim plastem gre za kontempliranje, njegove instalacije so meditacije, obračanje listov v knjižnici pa je kot obračanje svojevrstnega lončarskega vretena, nekje vmes pa smo obiskovalci in bralci. ●

Kaj nam prinese zadoščenje in srečo na delovnem mestu

Urša Pajk
Narodni muzej Slovenije
urska.pajk@nms.si

Kdaj lahko naredimo veliko in ponudimo obiskovalcu največ? Kadar se na delovnem mestu počutimo dobro, varno in izpolnjeno oziroma imamo vse pogoje za kakovostno delo. Kaj vse nam prinese udobje, srečo ali zadoščenje?

Najprej lokacija, oprema in prostor, v katerem je knjižnica. Nato primerne police za knjižno gradivo, funkcionalno opremljena čitalnica za člane knjižnice, ustrezna svetloba (naravna in umetna), varne lestve, uporaben pult za izposajo, sodoben voziček za prevoz knjig, telesu prijazni stoli in primeren zrak. Na nas vplivajo tudi barve, pri čemer je zelena zelo blagodejna in ugodna za človeka. Morda se to sliši banalno ali obrabljeno, ampak še vedno je veliko knjižnic, ki imajo premalo prostora za delo in za pravo zaščito fonda. Več knjižnic (sploh specialnih) ima veliko prostorsko stisko in knjižnično gradivo na več lokacijah. A modro je, da se vse več govori o varnosti na delovnem mestu in tudi o zelenih knjižnicah. Le zdravo delovno okolje zagotavlja, da bomo zdravi knjižničarji in naše stranke. Na dobro počutje vpliva tudi kolektiv oziroma sodelavci. Kolegi, ki delajo sami, mi večkrat povedo, da so zasuti z delovnimi obveznostmi in pri pomembnih odločitvah njihov en sam samcati glas nima moči. A lahko se zgodi, da se knjižničarji med seboj ne razumejo zaradi različnih pogledov na knjižničarsko stroko, drugačnih značajev, prevelike starostne razlike, težav pri komunikaciji ali česa drugega. Takrat gre za stresno situacijo, ki prav tako ne prinese nič dobrega, in marsikdo bi raje delal sam. Napetost povzroči, da je delo površneje opravljeno, nervoza pa lahko vodi tudi v več bolniških dopustov na leto. Pri tem nam lahko pomagajo strokovnjaki, ampak se zgodi, da tudi oni nimajo moči za

izboljšanje delovnega ozračja. Knjižničar dobro opravlja svoje delo, če sta mu omogočeni izobraževanje in druženje s svojo stroko. Na knjižničarskih srečanjih izmenjujemo svoje misli, poglede, ideje, podatke, rešujemo zagate, tegobe in težave. Za nekatera strokovna druženja mora biti zagotovljena finančna podlaga in pri enem zaposlenem knjižničarju dovoljenje vodstva za zaprtje knjižnice. Včasih se zgodi, da v matični ustanovi vodilni nima posluha za potrebe knjižnice in je zaposleni odvisen le od prijaznosti in informacij kolegov, ki jih delijo z njim, saj se sam le malokrat udeleži strokovnih dogodkov. Večji finančni zalogaj so konference v tujini, zato jih obiskuje manj kolegov, kot bi jih sicer želelo. Na prvi pogled bi lahko mislili, da gre za nezainteresiranost, ampak zadaj so velikokrat drugi razlogi. Na nas močno vpliva tudi delo. Več let enoličnega in rutinskega dela v nas ubija ustvarjalnost, energijo in domišljijo. Prav tako preveč opravil, ki se usujejo na knjižničarja ali knjižničarje, čez leta prinese izžetost in izgorelost. Optimalno je, če so naše delovne obveznosti raznolike, pestre, ustvarjalne, na trenutke tudi dolgačasne (temu se ne moremo izogniti), a vsekakor iz dneva v dan nekoliko drugačne. Ne smemo pozabiti, da so med nami izjeme, ki ne marajo presenečenj, improvizacije, nepričakovanih dogodkov, sprememb in dela z ljudmi. A ravno obiskovalci nam lahko prinesejo veliko zadovoljstva, veselja, zadoščenja in razgibanosti. Največje priznanje zame je, kadar kdo

opazi moj poljudni ali strokovni sestavek v reviji ali pride v knjižnico prav zato, da vidi tematsko vitrino, ki sem jo postavila v čitalnici. Taki obiskovalci se običajno vpišejo v knjižnico in postanejo naši zvesti člani. Nato mi veliko pomeni, če me kdo pokliče in želi, da skupini strokovnjakov ali šolskemu razredu predstavim knjižnico in njene zaklade. V veliko veselje mi je, ko mi mladi pridejo povedat, da so zaključili šolanje in diplomirali. Hvaležni so, da so dobili vse potrebne publikacije na enem mestu. Najlepša novica, a zelo redka, je, kadar mi le-ti zaupajo, da so dobili zaposlitev za določen ali nedoločen čas. Takih drobnih in izpolnjujočih trenutkov je v knjižnici polno ... Poleti se v hladne prostore knjižnice zatečejo raziskovalci in študenti, ki doma nimajo ustreznih pogojev za delo. Ti so zelo hvaležni, ker je čitalnica odprta tudi v poletnih mesecih le z nekoliko prilagojenim urnikom. Pozimi pa je nekaterim toplejše pri nas kot kje drugje. Koristno se počutim, kadar bolnim in starejšim dajem informacije po telefonski ali elektronski poti, saj nas ne morejo obiskati. Med nami se tu in tam stkejo posebne vezi, ki včasih vodijo celo v prijateljstvo. V več letih se je pripetilo marsikaj, komične situacije, žalostne vesti in res veliko posebnih srečanj. A za vse zaposlene je ključen tudi dobro izkoriščen prosti čas. Vsi potrebujemo športne dejavnosti, druženje, potovanja in počitek. Vse to nam da energijo in optimizem, da smo na delovnem mestu bolj sproščeni, učinkoviti in dobre volje.

V veliko veselje mi je, ko mi mladi pridejo povedat, da so zaključili šolanje in diplomirali. Hvaležni so, da so dobili vse potrebne publikacije na enem mestu. Najlepša novica, a zelo redka, je, kadar mi le-ti zaupajo, da so dobili zaposlitev za določen ali nedoločen čas. Takih drobnih in izpolnjujočih trenutkov je v knjižnici polno ...

Januarja sem pripravljala vso dokumentacijo za vlogo za napredovanje v knjižničarski stroki. Zbiranje vseh papirjev, potrdil in dokazov je kar naporno delo, še posebej če se trudiš za pridobitev zadnjega (najvišjega) naziva. Vem, da me vse v zvezi z birokracijo kar precej utruja, zato sem začela priprave že eno leto prej. Prav tako me pri »papirnatih zadevah« vedno reši dejstvo, da nobenega lista ne zavržem in si na vseh knjižničarskih tečajih, srečanjih ali predstavitev delam zapiske. A mi je vse skupaj dalo misliti ... Napredovanja tudi vplivajo na nas, naše delo, obiskovalce, delovni kolektiv in utrip. Verjetno smo vsi veseli, ko prejmemo na dom priporočeno pošiljko in na listu A4 piše, da nam je komisija odobrila višji naziv? Ko dobimo dokument v roke, smo nekako zadovoljni saj to pomeni, da smo z delavnostjo nekaj dosegli, kar je opazila tudi komisija. Nato je to tudi »vstopnica« za višji plačni razred na delovnem mestu. Sploh nekateri kolegi/kolegice knjižničarji se morajo še prav posebej potruditi za napredovanje, saj v službi na primer ne morejo pisati strokovnih ali znanstvenih prispevkov in ne sodelovati v projektih skupin, pri razstavah in podobno. Taki si višji naziv, ko ga dosežejo, resnično zaslužijo, saj so zanj darovali veliko prostega časa, vanj vložili veliko truda, iznajdljivosti in včasih celo lastnih prihrankov za izobraževanje. Prav tako na nas vplivajo konstruktivna kritika, nagrade in pohvale. Ustne ali pisne zahvale naših strank, vodstva in sodelavcev – to je močna stimulacija. Tisti knjižničarji, ki so že dobili strokovne

nagrade, imajo marsikaj povedati o svojih občutkih ob prejetju priznanja. Nekatere nagrajevanje spravi v zadrego, drugi za nekaj let obsedijo na lovorikah, ker se počutijo nekoliko izgubljene, tretji pa se zavedajo, da je zdaj njihovo delo še odgovornejše in pomembnejše. Slednji dajo še več od sebe, saj želijo dokazati, da je šlo priznanje v prave roke. Polno je velikih in majhnih stvari, ki nas oblikujejo in zaznamujejo. Res smo si različni, ampak vsi imamo radi prijazno besedo in to, da je bilo naše delo opaženo. To so lahko prispevek, znanstvena monografija, razstava, predavanje, ažurnost pri prenosu informacij, zapis v sistemu Cobiss, delavnica in še bi lahko naštevali. Če ni od ljudi nobene reakcije, odziva ali povratne informacije, je delo le narejeno in je samo sebi namen. Tega si verjetno ne želi nihče. Knjižnice, knjižničarstvo in knjižničarji smo zaradi ljudi. Omogočamo jim dostop do podatkov ter knjižnega gradiva, prostor za študij ter raziskovanje, ogled kakšne vitrine ali manjše razstave, jim svetujemo in drugo. Vsekakor se v vsaki knjižnici srečujemo različni ljudje, komuniciramo in se učimo drug od drugega. V prihodnje si lahko samo želimo, da bi bilo tega vse več. To nam bo zagotovo prineslo radost na delovnem mestu in pozneje izpolnjene in mirne dni pokoja ... ●

Borut Gombač

Pogovor knjige s knjigo

»Zmeraj sem imel občutek, da knjige, medtem ko spijo, zelo živo sanjajo. Zdelo se mi je, da se takrat, ko na videz statične obmirujejo vsaka na svoji strani knjižnične police, v njih zaradi plime besed in podob ves čas nekaj intenzivno dogaja, drgeta, mrgoli, valovi, šelesti, se širi navznoter in navzven.«

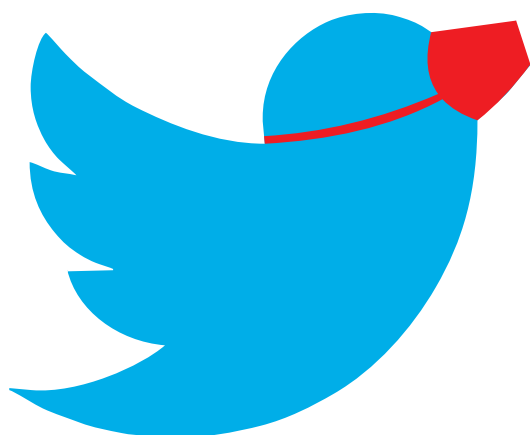
V času pisanja te kolumne s sodelavko Jernejo Ferlež pripravljava virtualni knjižno in fotografsko razstavo v okviru festivala »Ko te napiše knjiga«. Če ne bi bilo pandemije, bi bili razstavi v večjem obsegu in z vizualno podprto prostorsko postavitvijo fizično postavljeni v knjižnem in likovnem razstavišču UKM. Skupen naslov razstav je Pod črto. Takšna je namreč tudi osrednja tema letošnje mariborske različice sklopa prireditve ob svetovnem dnevu knjige. Ena izmed razstav bo, če si lahko dovolim kanček posploševanja, potekala na način opomb pod črto v smislu označevanja določenega dela knjižnega besedila in podčrtne razlage s pomočjo druge knjige. Skratka to naj bi bila nekakšna živa veriga podčrtavanj oziroma novih opomb na že izpisane opombe ali na določen pojem na izpostavljeni strani knjige. To me je na neki način spodbudilo, da se tudi svoje druge kolumne v Knjižničarskih novicah lotim nekako v tem stilu, torej s podčrtavanjem določenih točk. Recimo torej, da z nevidno zvezdico označim dve osnovni težišči svoje prve kolumne. Prvo je v pomenu osebnega stika, npravnosti knjižničarja itd., drugo pa v vlogi sodobnega knjižničarja kot tistega, ki ob že omenjeni osebni noti in kakovostnem posredovanju informacij pomaga uporabnika usmeriti na pot vse težje določljivega ravnavesja med ozkogledno specializacijo in nevarno plitvino širokega nabora hkratnih informacij, ki z vse večjo hitrostjo brezkompromisno izpodrivajo druga druga.

Seveda v obdobju svoje neprisotnosti v knjižnici težko govorim o osebnem stiku z bralci. Čeprav so po drugi strani pravzaprav pogosto to isti ljudje, s katerimi se zdaj pač bolj ali manj redno srečujem na družabnih omrežjih in z njimi izmenjujem misli, vizualne podobe, takšne ali drugačne ustvarjalne utrinke in poglede na življenje. Prepričan sem, da je lahko ena izmed nadomestnih poti izgube fizičnega stika med knjižničarji in uporabniki knjižnice tudi postavljanje konceptualnih virtualnih razstav s pridihom osebne note. Te v končni fazi med drugim napeljujejo k nadaljnji komunikaciji z osebjem knjižnice in raziskovanju siceršnjega knjižnega in drugega gradiva. Kljub temu se bom tokrat raje osredotočil na drugo podčrtano težišče.

Že pred razglasitvijo pandemije sem si s kančkom pisateljske domišljije zlahka predstavljal, kaj se dogaja v knjižnici ponoči ali ob nedeljah in praznikih, ko med policami ni nikogar. Zmeraj sem imel občutek, da knjige, medtem ko spijo, zelo živo sanjajo. Zdelo se mi je, da se takrat, ko na videz statične obmirujejo vsaka na svoji strani knjižnične police, v njih zaradi plime besed in podob ves čas nekaj intenzivno dogaja, drgeta, mrgoli, valovi, šelesti, se širi navznoter in navzven. Vsa ta enormna količina podatkov, znanja, misli, matematičnih, fizikalnih, kemijskih in drugih formul, tehnik, logike, nezajezljive ustvarjalnosti, življenjskih zgodb, vzvodov in odvodov, izpisane in zamolčane zgodovine, predvidljive ali futuristično idealizirane prihodnosti nikoli ne miruje. Vse te z znanjem in čustvi ustvarjene poti, stranpoti in nesmisli ali kdaj breznamenske in nelogične igrivosti, ki osvobajajo in vsake toliko časa prečistijo pljuča in oči za nov še jasnejši pogled in polnokrvnejši vdih prepihanega zraka, nikoli pasivno ne ždiijo v sebi. Vsa ta v knjigah domujoča in zgoščena neskončnost doumljivega in nedoumljivega vesolja v malem in velikem ves čas kot nekakšen veliki pok širi platnice, da se izbočijo in v nekem trenutku široko razprejo ter spregovorijo.

Zgodi se torej, da takrat, ko ni v knjižnici nikogar, kar naenkrat z besedo in podobo sežejo čez svojo navidezno molčečnost in z globokim zavedanjem svojega jasnega neizbrisljivega jedra suvereno in hkrati z nekakšno infantilno radovednostjo preprosto začnejo komunicirati druga z drugo. Mogoče je kaj narobe z mojimi ušesi ali s tisto gmoto sivih in belih vlaken, ki se skrivajo med enim in drugim uhljem, ampak moram pač priznati, slišim jih tudi ta trenutek, ko ždim doma »na čakanju« daleč stran od svojega delovnega mesta. Slišim jih, kako si podkrepjene s tisočletnimi ali pravkar dognanimi spoznanji izmenjujejo najrazličnejša mnenja, poglede, nasvete, besede, ki v stoterih jezikih sveta raziskujejo in opisujejo tako opisljivo kot tudi na videz neopisljivo.

Kar me še posebej preseneča, je, da so knjige kljub svoji vsebinski in formalni ter skoraj nepredstavljeni raznolikosti neverjetno strpne, da nikoli niso le gromovniško vehementne pri izražanju svojih mnenj,

»Ko na televiziji ali radiu sledim kakšni okrogli mizi ali drugi debati na to in ono aktualno temo ali ko berem puhle spletne komentarje o svojem edinem prav prepričanih posameznikov te ali one barve, pogrešam prav to. Tisto tankočutno uho znotraj knjižnih platnic, ki zaradi svoje globine ne sliši le tega, kar želi, ampak tudi tisto, česar sprva slišati sploh ni želelo.«
(Ilustracija: Matej Zorec)

ampak da so ves čas tudi tankočutne poslušalke s skrajno izostrenim sluhom in posluhom za najneznatnejše pomenske odtenke. S svojimi tisočermi tipalkami zaznajo na videz še tako obrobna, drugačna, njihovemu mnenju kdaj povsem protislovna dejstva in kar je še posebej dragoceno, nikoli ne trgujejo ali barantajo zaradi premoženjskih koristi ali zaradi želje po premoči in nadvladi.

Toda ne bodimo naivni. Seveda so med knjigami tudi take, ki ne dosegajo ravni drugih, pa take, s katerimi se nikakor ni mogoče strinjati, take, ki – samo kot primer – govorijo o denarju kot najvišji vrlini ali o nekakšni nujnosti nepravilnih ekonomskih zakonitosti, pa tudi o tem, kako s čim manj truda zaslužiti čim več, kako pridobiti moč nad nemočnimi. Tukaj so seveda tudi tiste mačistične in nacionalistične, ekstremistično leve ali ekstremistično desne, kvaziznanstvene, takšne s takšnimi ali drugačnimi za lase privlečenimi spoznanji, rumene ...

Ampak takšnim knjigam v bran moram takoj jasno in glasno povedati, problematični so predvsem njihovi pisci. Če so njihovi avtorji pogosto neprebojno zaprti v svoj črno-beli svet in tudi pod še tako jasno izkazano težo dokazov največkrat pod nobenim pogojem ne priznajo lastnih zablod, arogance, primitivnosti in podobnega, so knjige, ki so jih napisali, pa če so še tako plehke in prazne, zmeraj odprte in so prej ali slej pripravljene pod težo nasprotnih argumentov njihovih knjižnih sorodnic priznati svoje napake in stranpoti.

Ko na televiziji ali radiu sledim kakšni okrogli mizi ali drugi debati na to in ono aktualno temo ali ko berem puhle spletne komentarje o svojem edinem prav

prepričanih posameznikov te ali one barve, pogrešam prav to. Tisto tankočutno uho znotraj knjižnih platnic, ki zaradi svoje globine ne sliši le tega, kar želi, ampak tudi tisto, česar sprva slišati sploh ni želelo.

Dobro je, da imamo nekateri v teh samoizolacijskih časih knjige tudi na domačih knjižnih policah. Verjamem, da je kdaj zelo fino ponovno prebrati tudi takšno, ki si jo nekoč že prebral. Če gre za dobro knjigo, tako ali tako v vsakem obdobju svojega življenja najdeš v njej nekaj novega. Seveda je sreča tudi, da so s pomočjo knjižnic in založb tukaj tudi elektronske knjige. A po drugi strani seveda komaj čakam, da bom znova odšel v knjižnico, da bom lahko v živo srečal sodelavce, da bom s svojimi dolgoletnimi izkušnjami, znanjem, kančkom zmedenosti in veliko mero otroške radovednosti spet na voljo vprašanjem in željam bralcev in pa – naj se sliši še tako nenavadno – da bom pri zlaganju knjig na police spet lahko čisto od blizu občudoval, kako berejo druga drugo.

Res je, srce me vleče v knjižnico in deloma tudi um, toda to, kdaj in kako naj se knjižnice ponovno odprejo, nam bodo gotovo najbolj relevantno znale povedati prav knjige same s svojim zgledom, ki – če se vrnem k podčrtanemu težišču svoje prve kolumne – ne temelji zgolj na ozkogledni specializaciji ali poplitveni širini, temveč na vsestranskem tehtanju argumentov in protiargumentov, na globoko etičnem samoizpraševanju, povezanem s možnimi posledicami prehitre ali prepozne odločitve, na upoštevanju predvidljivo-nepredvidljivega in na potrpežljivosti, ki je ljudem v zadnjih letih vse bolj tuja značajska lastnost. Prislunimo torej knjigam – četudi se zdijo ta hip daleč stran – in se temeljito pogovorimo z njimi, pa tudi drug z drugim, tako kot se one zmeraj odprto in odkrito pogovarjajo med seboj. ●

VABILO

inimi. Narejena je iz geometričnih oblik, ravnih linij, pravih krivulj in pravih kotov.

C S G O
M R A V
m j e h u r
p o d

DO VERTI
ALJUČITI S
NEPOSREDI
SREDNO PRIKAZA
KOT MNOŽICA UF
KU POSTOPOMA
VAJO. SLEDIJO V
REDU OD SPLOŠN
DO POSAMEZNIH
LOV. NA PODLAGI
JE ZGRAJENA TU
NA PREDSTAVITU
ŠVARA. NA PRAVI P
IZ IMENA PISAVE
NAZNAČITI. DA GE
DAJANJE VERTI
KAR JE ENA OD G

ABCČDEFG
HIJKLMNO
PQRSŠTUV
WXYZŽ-.,

abcčdefghi
jklmnopqrs
štuvwxyzž
0123456789

punta

Številna vrsta črpa navdih iz temeljev, tako fizičnih kot miselnih, na katerih je postavljen NUK ravna potez predstavljajo oporo, poberne poteze pa stekajoč se v zavoj prikazujejo ritam in vedno spreminjajoči se tok dogajanja ter misli. Posebnost so prostornosti, ki nakazujejo na nedokončnost načrtov za prihodnost NUK2, in pa zavijki na levi strani nakazujejo potez, ki predstavljajo zaključke opornih stebrov v NUK.

PUNTA

U n a

še vedno je možnost, da bo NUK2 eden najodličnejših intelektualnih javnih prostorov v Sloveniji

IDEJA

Za začetek smo določili glavno misel ustvarjanja pisave. Posavši, ki si predstavljamo neko pot do znanja, si predstavljamo stopnice. Z vsako knjigo, ki jo preberemo, stopamo višje in višje do znanja. Če pa ni misli, takrat in prav to stimo pot smo zeleli prikazati s pisavo.

SKICE

Nin črke
type

ABCČDDEFGHIJK
LMNOPRSŠTUVZZ

.,?!#%*/@0123456789

abcčddefghijk
lmnoprsštuvzz

čitalnica
knjižnica
biblioteka

Nina Lepoša

Pokončna kurziva

- rokopisna pisava
- razlike v podebelitvi
- posebnosti v začetkih in zaključkih potez
- za krajša besedila ali naslove

Značilnosti

Neznan
umetnik

posebnost: majuskule

AaCcČčEeiIijjMmNnOoPp
RrSsŠšUuVvZzŽžXxyy

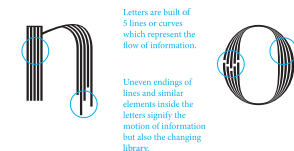
ABCČDDEFGHI
JKLMNOPQRSŠ
TUVXYZŽW
abcčdefghijkl
mnopqrsštuv
xyzžw
0123456789
.,!/?/()@#

curiosity
knowledge
freedom
motion
people
flow of
information
fast
beam of light

To create an image of NUK2, I have chosen words and phrases describing the new library. It is not only a building but also a place associated with certain values.

Mina Babi was to show the flow of information, as well as to capture the constant changes that the library is going through. It is never static but always dynamic.

Znaki

nu

ABCČDDEFGHIJKLMN
OPRSŠTUVZZŽQWXY

abcčddefghijklmnop
prsstuvzzžqwxxy

0123456789

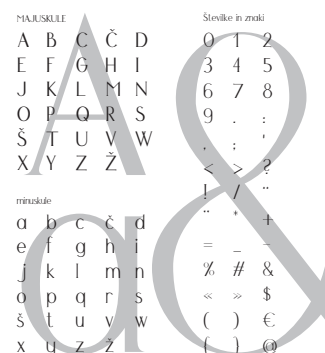
.,!/?/()@#

Nabor znakov:

A B C	0 1	a b c
Č D E	2 3	č d e
F G H	4 5	f g h
I J K	6 7	i j k
L M N	8 9	l m n
O P Q	(#	o p q
R S Š	? ;	r s š
T U V	, -	t u v
W X Y	_ +	w x y
Z Ž	. :	z ž
	! /	
	\	

Stari slovari imajo na vrhu kapitole in na dnu baze. Kapitole in baze so zaključni deli slovarov, ki preračunajo in preverjajo ležbo objekta. V črkah vsaki se ti kapitole pokazuje kol. seriji pri črkah.

Moderni slovari so enostavni, brez baz in kapitole, to pa se pokazuje pri črkah brez dodatnih serifov. Ti deli črk so tudi odebjejni.

Pisava čitalnica

Čitalnica predstavlja novo knjižnico NUK2, ki je moderna. Navdih črpa iz stila šole Bauhaus, ki je bil za takratno obdobje nekaj revolucionarnega, bolj enostavnega in modernega, tako kot je NUK2 za današnjo Narodno in univerzitetno knjižnico.

n g t f
H F O K

Glavne lastnosti:

- ozke črke in občutek višine pri nižjem srednjem črkovnem pasu
- velike prazlike med najtanjšimi in najdebelejšimi potezami
- binokularna oblika minuskule g
- odrezani zaključki
- visoka horizontalna črta pri H in F tudi daje občutek višine
- poenoteni zaobljeni zaključki pri okroglinah (t, f in O)
- posebna oblika majuskule K

V Plečnikovem hodniku Narodne in univerzitetne knjižnice smo 13. 2. 2020 odprli razstavo NUK2ZDAJ. Tipografske vizije študentov. Razstava prinaša mlad in svež pogled na NUK skozi črkovne vrste, ki so jih za novo še neobstoječo knjižnico izdelali študentke in študentje magistrskega študija grafičnih in interaktivnih komunikacij Oddelka za tekstilstvo, grafiko in oblikovanje, UL NTF.

Črke so tako vsakdanji in samoumeveni del naše informacijske družbe, da pogosto pozabljamo, da ni vseeno, kakšne so. Oblika pisave dopolnjuje njeno vsebino – jo poudarja in krepi ali jo zamegli in trivializira. Izbira primerne tipografije je v dobi vseprisotnih zaslonov in sporočil pomembnejša kot kdaj koli. To še posebej velja za knjižnice – ustanove, katerih življenje, dejavnosti in identiteta so nerazdružljivo povezani s črkami ter ki so v spremenjeni informacijski krajini prisiljene na novo premisliti svoje poslanstvo. Tudi NUK v teh spremenjenih razmerah postopoma gradi svojo novo identiteto. Na eni strani ohranja staro, hrani misli, ki so se skozi stoletja prizadevanj izoblikovale v našem kulturnem okolju, hkrati pa se prilagaja sodobnemu času in oblikuje nove strategije stika z uporabniki. Osnovna ideja projekta NUK2ZDAJ. je, da eni naših glavnih ciljnih skupin, študentom, ponudimo okvir in prostor, znotraj katerega lahko razvijejo in predstavijo svoje projektne naloge. Hkrati želimo z razstavo opozarjati javnost in odločevalce na nujnost izgradnje nove univerzitetne knjižnice. Potrebujemo knjižnico, ki bo skladna s potrebami 21. stoletja in ki bo uporabnikom omogočala kar največjo možno inspiracijo, prostor za druženje, povezovanje ter generiranje in izmenjavo idej.

Pri projektu je nastalo 17 različnih pisav, ki vsaka na svoj način utemeljujejo, zakaj je njihova oblika skladna s podobo NUK 2. Pisave se razgrinjajo od precej klasičnih, s serifi, ki predstavljajo Plečnikove stebre, igrivih, ki jih avtorji utemeljujejo s tem, da mora biti znanje zabavno in poskočno, kaligrafskih, ki poudarjajo, da naj bi bil NUK 2 še vedno prostor reda in miru, a hkrati svoboden in zabaven, do pisav, sestavljenih iz velikih kontrastov in praznin, ki predstavljajo koticke v naših mislih, ki jih moramo še zapolniti z novim znanjem in informacijami ... Izvrstno dejstvo je, da vsak od študentov institucije, kot je NUK, vidi nekoliko drugače in poudarja različne kvalitete, ki jih bi morala imeti sodobna knjižnica. Hkrati je njihove zamisli mogoče zreducirati na skupni imenovalac – to je pretočnost idej in znanja, ki mora tudi v prihodnosti ostati brezplačno in na voljo vsem, ki jih zanima, da ga lahko uporabijo in nadgradijo.

Tipografske vizije študentov

**Razstava bo odprta do jeseni,
vljudno vabljeni na ogled!**

**Skrivnost, ki jo za platnicami skriva,
je v času osamitve nadvse vabljiva.
Ne moreš se ji upreti,
moraš jo v roke vzeti.**

Silva Novljan: Bližina